

2 - 85

37

N 384

Barry

COMPTON

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

10/1

25

83
9-85

Գ. ԶՈՒԴԵՐՄԱՆ

ԲԲ
33421

Պ Ա Տ Ի Ի

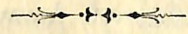
N 384

Կոմեդիա 4 դործողութեամբ

Թարգմ. Ա. ԹԱՐԽԱՆՆԵԱՆԻ N 221

Настоящая пьеса, подъ названіемъ „ЧЕСТЬ“, соч.
Зудермана, разрѣшена г. Главноначальствующимъ
Гражданск. частью на Кавказѣ, къ представлению на
сценахъ края.

Առաջին անգամ ներկայացրած է Հայոց մշտական դերասանական
խումբը Թիֆլիսի Արքունական թատրոնում 1892 թվի նոյեմ-
բերի 12-ին:

1834

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

ՏԳԱՐԱՆ «Ա Ր Օ Ր» Տ. ՆԱԶԱՐՅԱՆԻ
Тип. „АРОР“, Т. Я. Назарьянъ, Баяртинъ, ул.

1893

37-102

Ք Ր Տ Ս Ք

Գրադրություն

Գրադրություն

Дозв. Пенз. Тифлисъ, 24-го Декабря, 1892 г.

Գրադրություն

Գրադրություն

Գրադրություն

Գրադրություն

Т. Р. Назарянц

37-2013

Գ Ր Ր Ն Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Բ

ՄԻՒՆԻՍԵՐ — գործարանատեր:
 ԱՄԱԼԻԱ — նրա կինը:
 ԼԵՕՆՈՐԱ — նրանց աղջիկը:
 ԿՈՒՐՏ — նրանց որդին:
 ԼՈՏԱՐ ԲՐԱՆԴ — պահեստի սպայ:
 ՀՈՒԳՕ ՇՏՆԵԳԵԼ —
 ԿՈՄՍ ՓՈԾ-ՏՐԱՍՏ ԶԱՆՈՒԹԵՐԳ:
 ՀԱՅՏԻԿԷ — ՀԱՅՐ:
 ՀԱՅՏԻԿԷ — ՄԱՅՐ:
 ՌՈՒՅԵՐՏ —
 ԱԼՄԱ — նրանց որդիները:
 ԱԻԳՈՒՍՏԱ —
 ՄԻԽԵԼՍԿԻ — Ազգայնական ամուսինը:
 ԳԵՐԵՆՍՏՐԷՅՏ — Ազգայնական կինը | Միլիցիանտ
 ՎԻՀՆԵԼՄ — ծառայողները | ժող. սպասարաններ:
 ԻՕՀԱՆ —
 ՀՆԴԻԿ — Կույս Տրաստի ծառայող:
 Գործողները նորագույն ժամանակներում կապարույթ
 է կերպիկ նախադրությունը արուարձանում, Միլիցիանտ
 ծառայում:

ծերՈՒՆԻ ՄԻՒԼԻԻԳ, սառը բնաւորութեան տէր, միանգամայն առուտուրին նուիրուած, խորամիտ, բայց ոչ չար: Ինքն իրեն վերին աստիճանի մեղմ, բարեսիրտ և սիրալիր անձնաւորութիւն է կարծում և ցանկանում է, որ ուրիշներն էլ իր մասին այդպիսի գաղափար ունենան: ԱՄՄԼԻԱ, յուզուող և կրքոտ: Սմէն կերպ աշխատում է ամենքին հասկացնել, որ իր ամուսնու տուեալի ներկայ ծագկման վիճակը բացառապէս իր օժտի շնորհիւ է տեղի ունեցած: ԼԷՕՆՈՐԱ, պարզ, լուրջ, բարի աղջիկ է, բայց իր եղբօր բարեկամների մօտ քիչ հպարտ, ինքնահաւան և անմատչելի է պահում իրեն: ԿՈՒՐՏ, թեթեամիտ և պարծենկոտ սուկէ-քսակ երիտասարդութեան, ներկայացուցիչն է, բայց չարամիտ չէ: Մինչև անգամ 4-րդ արարուածի մէջ, երբ Ռոբերտին գողութեան մէջ մեղադրում է, աւելի րոպէական կիրք է արտայայտում՝ քան թէ բնածին չարամտութիւն: ԼՈՏԱՐ ԲՐԱՍԻ, յաւակնութիւն ունի սրամիտ երեւալու. ամեն գործում միայն արտաքին կողմն է որոնում և հենց դրա վրայ առանձին ուշադրութիւն դարձնում. «Գերմանիայի ժամանակակից երիտասարդ սերունդից է», որ ուսանողութիւնը և զինուորականութիւնը ցանկանում է միաւորել: Իրականաբար ամեն կերպ պիտի աշխա-

տէ բնական լինելու, ՀՈՒԳՕ ՇՏՆՆԳԵԼ, Բերլինի թեթեւօդիկ դատարկաշրջիկներից՝ Փրանտ: ՌՈՒՆԵՐՏ ՀԱՅՆԻԿԷ, առաջին արարուածում առանձնապէս պիտի շեշտել մանկական բարեսրտութիւնից և միամտութիւնից կասկածանքի և թերահաւատութեան փոխուելը: Յ-րդ արարուածում դերը պիտի կատարել ոգևորութեամբ, բայց ոչ արհեստական. 4-րդ արարուածում Ռոբերտը վերին աստիճանի մտատանջութեան մէջ ընկղմուած և պատրաստի նոյն իսկ մարդասպանութիւն գործելու: ՀԱՅՆԻԿԷ, մըրթմըրթացող ծերունի, համարեա միշտ ծիծաղում է բացականչութիւններով: ՀԱՅՆԻԿԷ-ՄԱՅՐ, բարեսիրտ, բայց չիմար կին է. Հայնիկէ ծերունիների վատ հակումները և սովորութիւնները ոչ թէ բընածին են, այլ յառաջ են եկած նրանց դառն աղքատութիւնից, որ նրանց բարոյապէս ճնշել է: ԱԼՄԱ, թեթեամիտ աղջիկ է, առաջին արարուածում սկիզբը շատ պարզ, բայց երբ արգելում են նրան դիմակահանդէս գնալ, իսկոյն նշմարում է նրա անբարոյականութիւնը և յամառութիւն է ցոյց տալիս: Յ-րդ արարուածի 11-րդ տեսարանում նա զբաղուած է միայն իր զգեստով և ոչ ոքի վերայ ուշադրութիւն չէ դարձնում: ԱՒԳՈՒՍՏԱ, ագահ, խորամանկ, բայց խելացի:

ՀԱՅԿԵԱՆ ՄԱՍԻՍԻ ԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Իմիցմի ԱՎԹՅՅՑ ՈՒՊՈՒՆ արժանի մարման Ժու
ՅԳՏՈՒՆ ամառի ընթացիկ հարկադատար ընդունված ը
սխառահամառա հատնառոցողա միջևուա ԽՊՆՑՄ
-արին մ ընթացիկ առոցստղա մարմանն յնուհե զարկս
մասնն տատաաշարղն մ իցմաճարար ընթացիկ տուն
-առար զարկս ցղիս հատնառոցողա րղ-Է ցղմառոյի
րղ-Է մարմանաճղա չո ցղա զհնածնառոցուր յոյ
-առն զմաճղասա միցմի ցղղմզոմ հատնառոցողա
մյոմ զտաղասայ մ ճարարինց քչն մարմնայմառ
-նիցն ԽՊՆՑՄ արժանի մարմանարղան ըս
ձ հարաճիճ տղին աճղանաճ զմարղմճ րղղանիցն
-մղաղ ՂՑՄՍ-ԽՊՆՑՄ արղմմարղն իղղմարղաղ
իղղմմարղմճ շիղղմն շիղղմն դանիլ ցղաղ արղի
-ցղ շիղղ չո ցղղմմարղն առոցուր մ ցղղմնարղաճ ոար
-րա մուար րմաղմ ճարմ մ զառայ ցղա մմ միճամ
ձ յնչմն սխառոցողա րմաղմ դո ընթացիկ առաց
-առողաղա միջևուա ձ իղղրա ողմնարղնն ՂՄՄ
մմ հարղրղա ցղմ ցղաղ րղղա րաղ ցղղիս հատ
ձ հարղաննչմ մյոսմ յամս սխարնաճարնիղ մարղմ
ըղղ ձ մարղնուառայ մ ցղմարղնարղնարղողաղմա արղմ
ամ համարղասմա րղ-Լ Դճարղողաղ րղ-Է ողղրառ
րղղի իցղ չո մ խուսմրր րղ մղարին ձ ճարղարղր
րարղ-ՄՅՄՈՒՊՈՒՆ անարղղա ձ մարղնարղրաղա
իղղարղի ցղաղ զմանարղղ

արժանի ցղղրղո ցմառ րմաղղ ՂՄՄ
իղղարղի ձ րմարղաղ ամ իղղաղ Դ ՂՑՄՍ
ձ իղղրա իղղիս րղղմ Գ զմա զիղղաճմառառղա
ձ յարղարղաղ ամ րղա ձ րարա Կ ՂՄՄ
ձ սղի րղղաղ րղղ զմա րղղ րղղ րղղ
րղղն իղղ ճարղմ իղղ սղ յամարղն րղաղղ ձ իղղ ամ
րղղն :

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Հայնիկէ ծերունիներն սենեակը հասարակ սարքած
մի քանի ճոխ իրեր՝ երկու մետաքսեայ երեսով բաղկա-
թու, ծածկած քաթանի երեսով (բետի), և ոսկէգոծ
ըջմանակով մեծ հայելի: Չանազան տնայնի իրեր: Այլ
(հանդիսականից) դահաւորակ և սեղան, որը վրայ սուրճի
անօթներ, ձախ՝ հատարակ սեղան, վրան պոսնի՝ անօթ,
թղթի մանր արկղներ, կարճաթուղթ: Չնայած պարս-
առութեան կան և թանգազին իրեր, ծագկաման սարկից
կախուած են հասարակ պատկերներ. պահարան, յախճա-
պակեայ բաժակներ և այլն...
-իղղ իղղ ամ րմարղ ձ մարղ րղղղղառ արղա իղղ
-իղղ իղղ ձ րղղմմն ՏԵՍՄՆ 1. սարղրա ձիղ իմ հատ
ըղղղմղղիմց իմողայս րղղառառ

ՀԱՅՆԻԿԷ-ՄԱՅՐ (ծրաջանութեամբ սննեսա-
կը կարգն է բերում) և ԳԵՐՆՆ ՍՏՐԷՑՑ:
-րղա ԳԵՐՆՆ ՍՏՐԷՑՑ (արղղողից մերսա գարղմ):
Ուրեմն արղ ճիղղա է: Չեր որղղն ԵԿԷԼ է: իղղ սղի
-մաղ ՀԱՅՆԻԿԷ-ՄԱՅՐ Առ. սա. իղղըր Աստուծոյ:
նաճ քնաճ է: Իղղղաղ իղղղառ րղղար ճղղղ
ղն ԳԵՐՆՆ ՍՏՐԷՑՑ: Աղղտեղ, Աղղարղ սենեակիղղմ:
րղա Հ-ՄԱՅՐ Արղ, արղղ Աղղտեմ թէ կնչ անեմ,
ուրարղութիւնից համարեա ցնորսել ըղղմ (րղղնաճ
նստում է քնզկաթողի վրայ): ՂՄՄ

ԳԵՐՆՆՍ. Տէրանց տանը արդեօք զիտեն:

Հ-ՄԱՅՐ. Ի հարկէ, նա յայտնեց, չէ կարելի, այնուամենայնիւ տէր է: Այսօր պիտի այցելէ:

ԳԵՐՆՆՍ. Վաղուց է, որ նա բացակայ է:

Հ-ՄԱՅՐ. Եղթը, ութ ինը տարի ու կէս է: Ահա, թէ որքան ժամանակ ես չեմ տեսած իմ ճար ու ճրակին (լալիս է):

ԳԵՐՆՆՍ. Յետոյ, նրան իսկոյն ճանաչեցիք:

Հ-ՄԱՅՐ. Է՛հ, որտեղից: Երէկ երեկոյեան ժամը Տ-ին... Տերուկս արբած տուն ընկաւ, իսկ ես այստեղ նստած՝ Ալմախի գերիան էի կարկատում... Եւ որքան այդ անզգամը սպիտակեղէն է մաշում... յանկարծ լսում եմ՝ բաղիւում, են... նայում եմ... ներս է մտնում մի տղամարդ, ինչ եմ ասում տղամարդ, աղսոյ, կատարեալ աղայ, այն էլ մուշտակով. ապա նայեցէք, կախ է արած... ես էլ կարծում եմ թէ աղչկաս ծանօթներից է, կամ երիտասարդ պարոնի ընկերներից:

ԳԵՐՆՆՍ. Յետոյ, յետոյ:

Հ-ՄԱՅՐ. Նրանք հպարտ պարոններ չեն և մեզ, չքաւորներիս ստէպ այցելում են... ասա այդպէս էի մտածում, երբ նա զլխարկը և մուշտակը ձգեց յատակի վերայ և ուղիղ դիմացն չոքելով՝ յանկարծ գոչեց. «մայրիկ, հայրիկ, միթէ ինձ չճանաչեցիք, սիր յայտնեմ, ձեր որդին»: Սա մի այնպիսի հրաշք էր, որ ես գարմանում եմ թէ այդ ուրախութիւնը ինչպէս տարայ (արտասարում է):

ԳԵՐՆՆՍ. Ոչինչ, ուրախութիւնից հօ՛ մարդ

չի՛ մեռնիլ, թէ և, ճիշտն ասած, զիշերով բնօր կատուները մոխրագոյն են:

Հ-ՄԱՅՐ. Ի՛նչ էք ասում: Իմ որդիս խոնարհ որդի է, ազնիւ ձգտումների տէր:

ԳԵՐՆՆՍ. Ի հարկէ, քանի որ այնքան երկիրներ է շրջել և մետաքսով ու մախմուրով զարդարուել:

Հ-ՄԱՅՐ. (բազկաթողը ցոյց տալով). Է՛հ, մետաքսեղէն մենք էլ ունինք:

ԳԵՐՆՆՍ (ծոմրոտելով), Ո՛վ գիտէ, նա սրանից զոհ կըլինի, թէ ոչ:

Հ-ՄԱՅՐ. Թո՛հ կըլինի, զոհ, մայրական սիրտը ամեն հարստութիւնից և պաշտօնից սիրելի է: Է՛հ, ինչ եմ ձեզ հետ զուր ժամանակ վատնում... Եւ ուր է Տերուկս: Նրան չէք տեսած: Ո՛ւր կորաւ այդ չուխը:

ԳԵՐՆՆՍ. Նա գուրսն էր ցրտում կանգնած. ասում է՝ արևի տակ խաւաքարտն եմ չորացնում:

Հ-ՄԱՅՐ. Հոգ չէ, թող Տերունին էլ քիչ զուարճանայ: Մինչև կէս գիշեր զբաղուած էր և իր թղթարկղիկն էր շինում: Մենք երկուսս էլ ուրախութիւնից ամբողջ գիշերը աչք չենք խփել:

ՏԵՍԻԼ 2.

ՆՈՅՆՔ. Եւ ՀԱՅՆԻԿԷ-ՀԱՅՐ (ներս է մտնում, մի ոտը կտոյ, մեքենա արագին թղթարկղ):

Հ-ՀԱՅՐ (Գրուածքը ցոյց տալով). Կեցցէ, ահա և պատրաստ է:

Հ-ՄԱՅՐ. Ի՞նչ ես բղաւում: ԳՅՄՍ-

Հ-ՀԱՅՐ (ցածր ձայնով). Ողջամբ գալուստ, թանգագին որդի: Ո՞նչ է, լաւ եմ հնարել:

ԳՅՐ ԳԵԲԵՆՍ. Կարծես, նշան խիելու գինուորական շրջանակ լինի:

Հ-ՀԱՅՐ. Ճիշտ է, իսկ հայրական սիրան էլ մէջտեղում, ապա նախիր... (մուրճը ձեռքին աթոռի վրայ է քարծրանում), որ պատից կախէ, եւ ցածր ձայնով երգում է):

Հ-ՄԱՅՐ. Ի՞նչ ես բողում, ծածկիր կոկորդզ-ԳԵԲԵՆՍ. Եւ որտեղից է ձեր որդու ուսումնականութիւնը և ազնուութիւնը: Զօ՛ւ ձեր ընտանիքից չէ:

Հ-ՄԱՅՐ. Ի հարկէ, շատ հասկանալի է: Ահա, սիրելիս, թէ ինչպէս պատահեց. 17 տարի առաջ մեր տիրոջն առևտրական խորհրդականի աստիճան շնորհեցին, որի պատճառով էլ նրանք մի շքեղ խնջուք տուին— հրավառութիւն և այլն: Ծառայողների և գործաւորների համար լուրջ տրտմաներով գարեջուր էին դուրս բերել: Ահա ամուսինս էլ այնտեղ բաւականի կոնձել էր. ճիշտն ասած՝ ինչո՞ւ չպէտք է խմել, եթէ ձրի է: Իսկ երբ պարոններն սկսել էին ցրուել, իմ պատուելի արևորս էլ կառքի տակ էր ընկել, ոտ ու ձեռքը վշրել:

Հ-ՀԱՅՐ. Ե՛հէէ... հեշտ բան չէ (սուլում է): Հ-ՄԱՅՐ. Մի սուլիր: Այդ մասին պարոններ-

ը լսել էին և սկսել էին տեղեկանալ թէ ո՞ր է, որտեղից է, ինչո՞վ է պարագում: Եւ որովհետեւ ուրախութիւնից նոքա այն ժամանակ չափազանց բարի էին դարձել, ահա և խոստացան մեր մասին խնամք տանել, մեր աւագ որդուն ուսման տալ և մարդ դարձնել:

ԳԵԲ. Յետոյ իրենց խոստումը կատարեցին:

Հ-ՀԱՅՐ. Ե՛հ, զրոյր տանէ նրանց էլ:

Հ-ՄԱՅՐ. Ի՞նչ ասեմ: Ահա այս բնակարանը մեզ յատկացրին, որից դեռ դուրս չեն արել. որդուս էլ ուսումնարան տուին և հենց այնտեղ նա իր կրթութիւնը ստացաւ: Իսկ երբ տրձակուրդներին նա տուն էր գալիս, պարոնները նրան իրենց մօտ էին հրաւիրում, քաղցրաւենիքներով սրտուում և ստիպում էին օրիորդի հետ խաղալ: Երիտասարդ պարոնը այն ժամանակ նաժիշտի ձեռքին էր:

ԳԵԲ. Ուրեմն ձեր որդուն աւելի լաւ բազդ է վիճակուել, քան ձեր աղջկան:

Հ-ՄԱՅՐ (ցածր ձայնով). Ի՞նչ պիտի արած:

ԳԵԲ. Ես էլ այնպէս եմ կարծում:

Հ-ՄԱՅՐ. Յետոյ նա նրանց արտասահմանի գրասենեակում էր պարագում, իսկ երբ 19 տարեկան դարձաւ, Հնդկաստան ճանապարհեցին, ուր սոււմ են շատ շուգ է... Այնտեղ մեր տիրոջ եղբօր որդին է ապրում և թէյի ու սուրճի գործերն է կառավարում:

Հ-ՀԱՅՐ (աթոռի վերայ կանգնած). Այնտեղ

Թէքը և սղւրճը ամեն տեղ բաւսնում է, ինչպէս մեզ մօտ խոտը. ոնց է, գեղեցիկ է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Մեր որդին նորա օգնականն էր: Ստուուած իմ, և նա այժմս տանն է: Ինչ էմ ձեզ հետ դատարկախօսութիւն անում...:

ԳԵՐ. Գնում եմ, գնում, բարե մնաք, այնու- ամենայնիւ զգորշ եղէք (միւս կողմ): Սքանք էլ մարդիկ են (գնաց):

Հ.-ՀԱՅՐ (նրա նտնւից), Հենց դու ինքդ ես խորամանկ օճը:

ՏԵՍԻՒ 3.

Հ.-ՄԱՅՐ. Նախանձ է, նախանձ, ծերուկս:

Հ.-ՀԱՅՐ. Նահլիճ չար սատանին. այդ քաղցր կարկանդակը սրտեղից է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Տէրանց ազախինը բերեց. օրիորդն է ուզարկել և պատուիրել է բարեւել:

Հ.-ՀԱՅՐ (երեսը միւս կողմը դարձնելով). Նրանց և ոչ մի բանը սիրտս չէ քաշում: Սակայն մեր ազնուատօհմ որդու զարթնելու ժամն է, շուտով ճաշի հնչակը կը բան (նայում է թղթարկոնին). Ողջամբ գալուստ, սրգեակ...:

Հ.-ՄԱՅՐ (ընդհատելով). Ծերուկնի, ահա և նա:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ո՞վ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Մեր որդին:
Հ.-ՀԱՅՐ (ցոյց աւալով կախ արած ստուա- րաթուղթը). Մենք գիտենք:

Հ.-ՄԱՅՐ. Լսում ես, շարժում է (ականջ է անում): Լսում ես, կօշիկներն է հագնում: Եւ երբ մտածում ես թէ նա այնտեղ է և այդ դռնից պիտի ներս մտնէ:

Հ.-ՀԱՅՐ (հպարտ). Ես նրան ասելու եմ, միայն ողջամբ գալուստ... Իսկ դու Ալմայի բնտիր սապոնից պատրաստել ես լուացուելու...:

Հ.-ՄԱՅՐ (Չլսելով). Եւ որչափ այստեղ նրս տած ես մտածել եմ, թէ ոնց է նա բնում, ոնց է ապ- րում, արդեօք նրան վայրենիները չեն կերել: Եւ լսեկարծ այժմս նա տանն է, տանը: Վերջապէս դու կարկանդակը թողնելու ես: Բաւական է ինչ- քան քրքրեցիր:

Հ.-ՀԱՅՐ. Սաացէք խնդրեմ... Իսկ եթէ ինձ ասորթ ելի է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Զգո՞ւշ եղիր: Կարծեօք գալիս է: Փողպատո՞ղ գարձեալ դուրս է եկել: Մարդ քեզանից միանգամայն ամաչում է (կարգի է ընրում) նե- ննակը):

ՏԵՍԻՒ 4.

ՆՈՅՆՔ ԵՆ ՌՌՅԵՐՏ.

ՌՌԲ. (վազելով դէպի ծնողքը, սրտնը շփո- թումս կանգնած են), Բարե, հայրիկ: Ստուուած իմ, որչափ երջանիկ եմ: Բարե, մայրիկ (զրկում է մօ- րը եւ համբուրում նրա ձեռքը):

Հ.-ՀԱՅՐ. Ողջամբ գալուստ, սրգի... (նկատելով, որ Ռոբերտը կամենում է նրա ձեռքն ետ համբուրել, ձեռքը սրբում է): Ի՞նչ կամենում ես իմ ձեռքս համբուրել:

ՌՌՌ. Ի հարկէ, եթէ թոյլ կըտաս, հայրիկ:

Հ.-ՀԱՅՐ (մեկնում է ձեռքը). Իսկոյն նկատում է, որ խոնարհ սրգի ես:

ՌՌՌ. (շուրջը նայելով). Ահա, վերջապէս տանն եմ: Ինքս էլ չգիտեմ... Ի՞նչ է այս ամենը երազ է... Իհ, հայրենիքի կարօտը, Աստուած իմ, հայրենիքի այդ կարօտը: Երբեմն զիշեր ժամանակ պառկած՝ յանկարծ աչքիս առաջ հայրենիքս էր պատկերանում. հայրս, մայրս, մեր տան գաւիթը, այգին, դործարանը... Արթնանում ես՝ առաջդ արմաւենու երկայն ճիւղն է ձգուած, իսկ հեռուից թութակի ձայնն է լսում: Ըմբռնում ես, որ դու հեռաւոր աշխարհի միւս ծայրումն ես, միայնակ, Իհ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Թութակներ, ահա հրաշալի բան, մեզ մօտ միայն հարուստներն ունին:

ՌՌՌ. Այո՛, բայց եթէ դուք զիտենայիք թէ վերջին տարիները ինչպէս երկիւղ էի կրում... մանաւանդ ճանապարհին... արդեօք մեր տունը այնպէս կըգտնեմ, ինչպէս որ երեւակայում էի:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ապա ինչո՞ւ այնպէս չպիտի լինէր:

ՌՌՌ. Այնտեղ ես մի բարեկամ ունէի, իմ ամենամտերիմ ընկերը, որ փորձում էր ինձ լուսահատեցնել: Ի՞նչ արդէն նրանց համար օտար ես:

ատում էր նա, «Եւ չպիտի փորձես՝ միացնելու այն, ինչ որ ժամանակը և բազր բաժանելու են»... Այն ժամանակ ես սկսեցի թէ՛ ձեր և թէ՛ իմ մասին երկիւղ տանել: Սակայն, գոհութիւն Արարչին, այժմս երկիւղս փարատուած է, բոլոր, բոլոր բազմաւնջներս կատարուեցին: Այստեղ ամեն ինչ այնպէս է, ինչպէս որ շարունակ 10 տարի երեւակայում էի: Ահա հայրս, ահա և մայրս, սիրելի և բարի... ճշմարիտ է, քիչ ծերացել էք, բայց ես էլ ձեռքեր ունիմ: Միայն սպասեցէք: Քոյրերս էլ պիտի աշխատեն: Ահա և հօրս սոսնձի անթիւր... և՛ գործարանի շոգեմեքենան նոյնպէս զուարթ ազմուկ է հանում:

Հ.-ՄԱՅՐ. Երեւի մեքենան ամբողջ զիշերը քեզ չի հանգստացրել:

ՌՌՌ. Ո՛չ, ընդհակառակն, նա ինձ օրօր էր անքում: Ես քուն էի մտնում և մօտձում էի... Էհ, հինաուորաց բարեկամ, բաղիւր, հնչիր, բայց որքան էլ եռանդ բանեցնես, այնուամենայնիւ Միւլինդի առևտրական տան անունը իմ չափ չես հռչակիլ... Միթէ ես պարծենալ չեմ կարող: Եւ այն ըրպէին ես լիշեցի մեր բարերարներին:

Հ.-ՀԱՅՐ. Հըմ... հըմ... (նրբամտ)

ՌՌՌ. Ի՞նչ ազգային, հայր:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ե՛ս: Ոչինչ:

ՌՌՌ. Եւ այն ըրպէին ես ուխտեցի մինչև կեանքիս վերջին շունչը նրանց համար աշխատել և երախտահատուց լինել:

մայ Հ.ՅԱՅՐ. Կարծեօք, գու նրանց համար բա-
 ճական աշխատել ես: Գրքաց մ ցլամանաւ քս քմ
 զմ Հ.ՄԱՅՐ. Նահատակուեցար, յա չարչարուեցար
 գու նրանց համար այ 10 տարուայ ընթացքում:
 սցմմ ՌՌՅ. Սյնքան էլ ոչ շատ: Սակայն թողնենք
 այդ խօսակցութիւնը: Միւրիկի ֆիրման իւրաքան-
 չիւր օր ինձ նոր առիթ էր տալիս երախտագէտ
 լինելու: Սյն նամակները, որ տնօրէնն ինձ գրում
 էր, մանաւանդ Կուրտը, որ հիմա նոյնպէս ըն-
 կերակից է, այնպէս մտերմական էին:
 Հ.ՅԱՅՐ. Կուրտը: Նա բարի աղայ է: Բայց
 նա էլ նրանցից է: Երբ կարևոր չես լինիլ, իսկոյն
 գուրս կրվոնդեն: Սյդ խմբակին ես ճանաչում եմ:
 ՌՌՅ. (կամենում է հակամասնել, մայց
 տխրած երեւոյ մեկուսի է դարձնում):
 Հ.ՅԱՅՐ. Ե՛, որգեակ, գու մի շուրջդ նայիր,
 միթէ ոչինչ չես նկատում: Մայր, այդ ողոր-
 մելին ոչինչ չէ նկատում:
 Հ.ՄԱՅՐ. Բաւական է անտեղի խառնուիլը:
 Հ.ՅԱՅՐ. Ի՞նչպէս անտեղի: Միթէ իմ անգին
 որդուս իր հայրական տանը ողջուենելը գահարկ
 խօսքեր է: (Մօտեցնում է Ռօքերտին սգատից
 կտխած կազմաթղթին): Ո՞նց է, հաւանում ես:
 ՌՌՅՆՐՏ. Եւ այդ գու ինքդ ես շինել քո
 հիւանդոտ ձեռքով:
 Հ.ՅԱՅՐ. Ի՞նչ կայ գարմանալու: Ի՞նչեր չեմ
 կարող շինել: Եթէ ես թշուառ անգամալոյժս աշ-
 խատանքի անընդունակ լինէի, մեր պատուելի գեր-

գատանը վաղուց սովամահ կըլինէր: Ե՛հ, մայր,
 ի՞նչ ես կանգնած յօրանջում, ո՞ւր է քո սուրճը:
 Հ.ՄԱՅՐ. Լաւ, լաւ, գնում եմ (զնայրով):
 ՌՌՅ. (նրա յետևից) Մայրիկ, հաւատացած
 եղիր՝ հայրիկը չէր կամենում քեզ վերաւորել:
 Հ.ՄԱՅՐ. Վերաւորել: Նա դիտմամբ է ա-
 սում, որ գու կարծես թէ տան տէրը ինքն է (զնումէ):
 ՌՌՅ. (Լռութիւն. աշխատելով, որ խօսակ-
 ցութիւնը անհետեւանը մնայ) Բայց գու առա-
 ջուայ նման շարունակում ես արկղիկներ շինել:
 Հ.ՅԱՅՐ. Ի հարկէ միշտ:
 ՌՌՅ. Իսկ ձեռքդ քեզ չէ խանգարում:
 Հ.ՅԱՅՐ. Զեռքս, հա, հա, հա, կամենում
 ես տեսնել... ինչպէս եմ շինում: Միայն ինձ ոչոք
 չէ զնահատում: Ո՞վ է ինձ խրախուսողը: Ոչոք:
 Ի հարկէ, աղղկերքս էլ ինձ չեն յարգիլ, քանի որ
 հարազատ մայրը վատ օրինակ է տալիս:
 ՌՌՅ. (նախատինքով) Հայր:
 Հ.ՅԱՅՐ. Հարկաւ, մեր գործերը քեզ անծա-
 նօթ են: Հեռուից ամեն ինչ կատարեալ է երևում:
 Միայն լսում ես՝ սիրելի մայրիկ, սիրելի քոյրիկ, իսկ
 եթէ գիտենայիր թէ ինչ չարչարանքներ եմ
 այստեղ կրում: Մինչև անգամ երբ կամենում եմ
 քաղաք գնալ, գարեջրատուն — ձիաքարշի գրամ չեն
 տալիս:

37-2913

ՌՌՌ. Հայր. արդեօք դու չափազանց անիրա-
ւացի չես: Միթէ մայրիկը քեզ էր աչքի լոյսի պէս
չի պահպանում:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ա՛հ, Աստուած իմ, ես չեմ կամե-
նում նրան պարսաւել, սս... գալիս է:

Հ.-ՄԱՅՐ. (զալիս է սրճախանի ձեռքին).
Գէհ, նստիր, զաւակս, ահա այստեղ՝ բազկաթուռի
վրայ: Քիչ սպասիր: (բազկաթուռի երեսը հանում է)
Մեր անուանի պարոնի տեղը մետաքսեայ պիտի
լինի:

ՌՌՌ. Տէր Աստուած, այս թնչ ճոխութիւն է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ապա, ահա դարձեալ նրա նմանը:
Երկու հատ է: Իսկ հայելին տեսելո՞ւս: Շրջանակը
ոսկեգօծ է և ամբողջ ապակի է: Փեսաս ասում է,
որ առնուազն հարիւր տալեր արժէ:

ՌՌՌ. Բայց որտեղից են այդ բոլոր չքնաղ ի-
րերը:

Հ.-ՄԱՅՐ. Մեր տիրոջից:

ՌՌՌ. Ուրեմն այդ թանգագին պարզաւեները
նա է ուղարկում:

Հ.-ՀԱՅՐ. Այսինքն... ճիշտն ասած...

Հ.-ՄԱՅՐ. (հանդարտ) Սս... Միթէ դու մո-
ռացել ես, որ երիտասարդ պարոնը արգելել է իր
մասին ասել: (բարձրաձայն) Ապա անցեալ ջրօրհ-
նեաց տօնին հայելին ընծայեցին, իսկ այս տարի
բազկաթուռները:

ՌՌՌ. Այս տեսակ առատաձեռնութիւնը ինձ
հաճելի չէ:

Հ.-ՄԱՅՐ. (սուրճը ամենով) Եւ այդ իրերը
հօ ամեն մարդու համար պիտանի չեն: Քանի որ
ստիպուած ենք այնպիսի նշանաւոր հիւրեր ընդու-
նել, և վերջապէս երբ որդիդ այդպիսի մի մեծ պա-
րոն է և աղջիկդ նոյնպէս խելացի ու տաղանդաւոր:

ՌՌՌ. Այ՛ման: մեր ամ ամուսնու մի մեծ յոյժ

Հ.-ՀԱՅՐ Այո՛, այո՛: Մենք մեր աղջկայ համար
ոչինչ չխնայեցինք, ինչ որ մեր ոյժերը ներում
էին: Վրայի մասով ի բնութիւն ի նորմալ ա զգ

Հ.-ՄԱՅՐ. Մանաւանդ, որդի, դու մեզ հա-
մար շատ փող էիր ուղարկում...:

ՌՌՌ. Այո՛, բայց մենք պայմանաւորուած էինք,
որ նախ նա ուսումնարանը աւարտէ և ապա հա-
շուապահութիւն և կար ու ձե սովորէ: ասն վրայ

Հ.-ՄԱՅՐ. Ի հարկէ... առաջ... ասն ի մնա

ՌՌՌ. Իսկ հիմա: Միթէ նա ասանց պաշտօ-
նի է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Կէս տարուց վեր է:

ՌՌՌ. Ուրեմն ինչով է զբաղուած:

Հ.-ՀԱՅՐ. (հպարտ) Երգչուհի է դառնալու:

ՌՌՌ. Նրա երաժշտական ընդունակութիւն-
ների մասին տակաւին ես չէի լսած:

(Սուրճը նն խմում)

Հ.-ՄԱՅՐ. Իտալուհի երգչուհու մօտ նա քըն-
նութիւն տուեց... Նա ասում էր, որ իր կեանքում
այդպիսի ձայն լսած չէ և թէ իր համար մեծ պա-
տիւ կը համարէ նոյն իսկ ձրիապէս պարապելը Ալ-
մայի հետ:

ցցայ՝ ՌՌԲ. Հետևապէս, ինչո՞ւ այդ մասին ինձ չէիք գրում:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ահ, Աստուած իմ, Հնդկաստանն այնքան հեռու է, որ մարդ մտածնում էր գրել:

ՌՌԲ. (վեր է կենում՝ եւ շփոթուած ման գալիս) Իսկ Աւգուստան, նա զոնեա նրան հսկում է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Անշուշտ: Աչքից չէ թողնում: Այժման ճաշում է և պարագում է նրա տանը...

Իսկ երբ ուշանում է՝ այնտեղ է գիշերում: Այսօր ևս...

ՌՌԲ. Իսկ ձեզ մտածանջութիւն չէ պատճառում, երբ նա ուշ է վերագառնում տուն:

Հ.-ՀԱՅՐ. Հէ, հէ, մեծ ջարիք չէ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ախր, մենք գիտենք, որ նա Աւգուստայի մօտ է: Սակայն հիմա տուն վերագառնալու ժամն է: Նրա համար առաւօտեան արդէն նամակ էլ բերին:

ՌՌԲ. Իսկ Աւգուստան երջանիկ է սպրում:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ի՛նչ ասեմ. երբեմնակի ամուսինը արբում է, երբեմնապէս էլ ծուլանում է: Սակայն...

Հ.-ՀԱՅՐ. Բայց կռկռալու և խայտառակութիւններ սարքելու վարպետ է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Իսկ ընդհանրապէս վատ չեն սպրում: Աւգուստան երկու սենեակ իր բնակարանում կահաւորել է և մի հարուստ պոտոգամեցի պարոնի վարձով է տուել, որ երբեմնապէս այնտեղ իջնում է: (Կայում է պատուհանին) Ահա և նա փեսայիս հետ միասին:

ՌՌԲ. Ի՞նչպէս, միթէ Ալման նրանց հետ չէ:

Աստուայն փայ բճԵՍԻԼ Ե... և այլով եմ սկսով
... և այլով գլխս ուժ եւս ը
մ ձգան ՈՅՆՔ, ԱԽԳՈՒՍՏԱ եւ ՄԻՆՆԵԼՍԿԻ:

ՌՌԲ. Ահա, վերջապէս դու էլ վերագարձար (համբուրում են). ինչպէս ես, սակայն ինչ հարցնեմ, ո՞վ է քեզ նման ճոխ հարցնում...

Թէև «ամեն փայլածը ոսկի չէ»... Ահա և իմ բարեպաշտ ամուսինս:

ՌՌԲ. Սիրելի փեսայ, տուէք ձեր ձեռքը, բարեկամ լինինք:

ՄԻՆՆԵԼՍԿԻ. Իմ թաթերը այդ նպատուին արժանի չեն:

ՌՌԲ. Փեսայ, բարեկամին այդ վայել չէ (Աւգուստային). իսկ ո՞ւր է Ալման:

ԱԽԳ. Մեր իշխանուհին դեռ չէ զարգարուել եղբօրը ներկայանալու համար: Այդ քաղցր կարկանդակը որտեղից է:

Հ.-ՄԱՅՐ. (ըտրտրին տուաջարկում է, նոքա ուտում են, Ռորերտը հրաժարում է լուծիւն):

Հ.-ՀԱՅՐ. Միխէլսկի, ապա նայիր, Քնչ կասես. Ողջամբ գարուստ, թանգագին, որդի...

ՄԻՆ. (կարկանդակն ուտելով). Յանցառութիւն է:

ՌՌԲ. (զարմացած) Փեսայ:

Հ.-ՀԱՅՐ Ո՛նց. Իմ այս կտորած ձեռքով եմ պատրաստել... (Ռորերտը հանգստացնում է նրան):

ՄԻՆ. Ես հասարակ մարդ եմ և խօսքը ճա-

կատին եմ խփում... ով որ մեզ չափ աշխատում է, ում հետ սովը բարեկամ է...

Հ.-ՀԱՅ. Անկաճկած, երբ բանելու փոխարէն ամբողջ օրը քաղցր կարկանդակ են ուտում և անգործ թափառում:

ԱՌԳ. Գործեալ սկսուեց ձեր հայհոյանքը. (ամուսնուն) գոնեա գու լեզուդ քեզ քաշիր: Չես նկատում, որ ծերունին մանկութեան օրուան է հասել:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ե՛ս, մանուկ, ահա հաւանում եմ... տեսնում ես թէ որդիքս ինձ հետ ոնց են վարում...

ՌՌԲ. (ցածր Աւարուստային) Ներիր, քոյրիկս, բայց մթթէ կարելի է այդ ոճով խօսել:

ԱՌԳ. Ի՞նչպէս պիտի խօսել (ըստ խումբի):

ՏԵՍԻԼ 7.

ՆՈՅՆԵՐ, ՎԻԼՀԵԼՄ ծառան՝ նշանազգեստ հազած, ձեռքին փուռը:

ԲՈԼՈՐԸ. (ըստի Ռոքերտից) Ա՛յ, Վիլհելմ, բարև ձեզ, բարի լոյս: (Հայնիկէ հայրը եւ Միխել-սկին սեղմում են նրա ձեռքը):

Հ.-ՄԱՅՐ. Այս փունջը ո՛ւմ համար է, երեւի քաղաք թա տանում:

ՎԻԼՀԵԼՄ. Ոչ, այստեղ է ուղարկուած: Երիտասարդ պարոն Հայնիկէն դուք էք: (Ռոքերտը զլխով նշան է տալիս, Վիլհելմը մտերմաբար)

Շատ ուրախ եմ ձեզ հետ ծանօթանալուս (մեկնում է ձեռքը):

ՌՌԲ. (ժայտալու, ձեռքը չէ տալիս) Գուք շատ սիրալիր էք:

ՎԻԼ. Տէրանք շնորհաւորում են ձեր գալուստը և այս փունջն են ուղարկում, ծաղկանոցի ամենահազոնազիւտ ծաղիկներն են: Բայց խօսքը մեզ մօտ մնայ, պարոն, ծաղիկները օրիորդն է ուղարկել... Եւ գաղտնիք չէ, որ օրիորդը շատ և շատ...:

ՌՌԲ. (զուսելով) Ձեզ պատուիրել են այդ ամենը ինձ ասելու:

ՎԻԼ. Ոչ, չեն պատուիրել:

ՌՌԲ. Ուրեմն և կարող էք լուր:

(Վիլհելմը դէպի դուռն է գնում):

Հ.-ՄԱՅՐ. Վիլհելմ, կարկանդակ կրկամենաք: Կեռ մի կտոր ունինք:

ՌՌԲ. Մայրիկ, սպասիր (ծառային փող է տալիս). ահա ձեզ օղիի փող: Ասացէք պարոններին, որ ժամը երկուսին կոմս Տրոստը Զաարբերդի հետ են պատիւ կունենամ նրանց այցելելու: Կարող էք գնալ (Վիլհելմը գնում է):

Հ.-ՄԱՅՐ. Կոմսի հետ, թնչ կոմս:

ՌՌԲ. Նա իմ ամենախաբարեկամս է և ես շատ բանով նրան պարտակոմ եմ:

ԱՌԳ. (ցածր ամուսնուն) Լսում ես, կոմսերի հետ էլ բարեկամութիւն է անում:

ՄԻՍ. (ցածր) Կամենում է մեզ զարմացնել:

Հ.-ՄԱՅՐ. Սպա սիրելիս, տուր ինձ այդ փունջը շուրջ դնեմ: Որդեակ, ինչո՞ւ Վիլհելմի հետ այդ-

պէս կոպիտ վարուեցար: Չէ որ մենք նրա հետ մը-
տերիմ ենք:

ԱՌԳ. Մենք գոեհիկ մարդիկ ենք, կոմսերի
հետ բարեկամութիւն չենք կարող ունենար:

ՄԻՆՍ. Մեզ սազում է միայն ծառաների հետ
բարեկամ լինել:

ՄԱՅՐ. Այո, այո, Վիլհելմի հետ դու պիտի
բարեկամանաս... Գոնեա մեր պատճառով: Նա մեզ
շատ բարութիւն է արել... կամ տոպակած միս,
կամ մի շէշ գինի մեզ համար միշտ բերում է:

ՌՌԲ. Մայրիկ, մայրիկ, և դու վերցնում էիր:

ՄԱՅՐ. Եւ ինչո՞ւ պիտի հրաժարուէինք, մենք
աղքատ մարդիկ ենք, պիտի ուրախանանք, երբ մեզ
մի բան են նուիրում:

ՌՌԲ. Մայրիկ, ես աւելի շատ կաշխատեմ, ես
ձեզ ամեն կերպ կբաւականացնեմ... միայն փո-
խարէնը խոստացէք, որ այդ սպասուորից այլ ևս ոչ
չինչ չվերցնէք...

ՄԱՅՐ. Ահ, որդի, որդի, այդ հպարտութիւն
կըլինի, ինչո՞ւ պիտի պարծենանք, ինչո՞ւ լաւից
հրաժարուենք: Այ, հաւատացնում եմ քեզ՝ նա օ-
րիորդի մասին չար մտքով չէր խօսում, շատ զար-
մանալի օրիորդ է: Հէնց որ գաւթում նրա հետ
հանդիպում ես, իսկոյն սկսում է քո մասին հարց ու
փորձ անել թէ արդեօք քեզանից լուր ունինք, առողջ
ես. այդպէս կրճոճուայ կրճոճուայ... Օհ, որդի, եթէ
դու մի քիչ խելօքութիւն բանեցնէիր...

Հ.-ՀԱՅՐ. Հէ, հէ, մի զոյգ միլիօնները մեզ
ախորժելի կըլինէին:

ՄԻՆՍ. Եղբայր, արդեօք ինձ փոխարինաբար
փող կըտայիր:

ՌՌԲ. (ինքն իրան) Երկօր են ինձ շարչարելու:

ՏԵՍԻՆ 8.

ՆՈՅՆՐ ԵՆ ԱԼՄԱ, վերջը ՀՆԳԻԿ:

ԱԼՄԱ. Ընդհանազոյն վերնազգեստ, ճաշակով
հազնուած, ձեռնոցներով, ապարանջաններ, ծոխ
հովանոց. դռների մօտ) Բարև ձեզ:

ՌՌԲ. (վազում ընդառաջ եւ գրկում է նրան)
Ալմա, վերջապէս:

ՄԻՆՍ. (կնոջը) Մեր գերդաստանի կոմսերն ի-
բարու հանդիպեցան:

ՌՌԲ. (գրկած Ալմային) Լսիր, քոյրիկս, եթէ
դու նոյն իսկ այնքան տգեղ լինէիր, որչափ գեղե-
ցիկ ես, այնուամենայնիւ երկիւղ չպիտի կրէիր
աւագ եղբօրդ հաճոյանալու համար...

ԱԼՄԱ. Օհ, անպիտան Աւգուստան, արդէն
պատմել է:

ՌՌԲ. Սակայն մի բարկանար, նա չարամտու-
թեամբ չէ ասել:

ԱԼՄԱ. (ստիպողաբար) Սիրելի եղբայրս...

ԱՌԳ. (ցածր) Էհէ... Ինչ սրտառու է (մայ-
րը օգնում է վերարկուն հանելու):

Հ.-ՀԱՅՐ. (Ալմայի թշից շոյելով) Ապա ինչ
կասես: Չէ որ մեր գանձն է... ամ:

ԱԼՄԱ. (կրպելով) . Oui, cher papa, c'est Girofla .:

ՀԱՅՐ. Լսո՞ւմ ես, լսո՞ւմ ես ո՞նց է երգում. կատարեալ իտալուհի է:

ՌՌՌ. Ասա խնդրեմ, այս քնչ նորութիւններ են: Դու ցանկանում ես անպատճառ նշանաւոր երգչուհի դառնալ:

ԱԼՄԱ. Այո՛, եթէ միայն այդ հնարաւոր է, ես տրամադիր եմ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Այ՛մա, կարկանդակ կրկամենան:

ԱԼՄԱ. Merci beaucoup (մի կտոր վերցնում է եւ մօտենում հայելուն եւ սկսում քնքշանալ):

ՌՌՌ. Եւ դու արիաբար պարապո՞ւմ ես:

ԱԼՄԱ. (կարկանդակը ուտելով) Իւրաքանչիւր օր դաս ունիմ Do-re-mi-fa-sol-la-ci-la-sol-fa. ո՛հ, որչափ զգուել եմ նոտաներից և փորձերից... ջղերս միանգամայն լարուած են:

Հ.-ՄԱՅՐ. Իմ խեղճ զաւակս:

ԱԼՄԱ. O, yes ma, դու զիտես ես անգլիերէն էլ եմ սովորում, ես շատ կրթուած եմ... և Ի՛նչ չգիտեմ ես:

Հ.-ՀԱՅՐ. Այո՛, այո՛, տեսնում ես, էլի:

ԱԼՄԱ. Եւ ընդհանրապէս... կեանքը կարճօրեայ է... զլխաւոր հարցը զուարճութիւնն է... եղբայր, դու էլ զուարթ ես: Այո՛:

ՌՌՌ. Ի հարկէ, եթէ միայն պատճառ կայ:

ԱԼՄԱ. Է՛հ, առանց պատճառի պէտք է ուրախ լինել: Ապա ինչո՞ւ է մեր երիտասարդ հասակը,

կեանքը զուարճալի է... իւրաքանչիւր օր մի նորութիւն, իսկ Բերլինը այնպէս գեղեցիկ է, մանաւանդ ելեքտրական լուսաւորութեամբ տիլիաների ճեմելիքը... ելեքտրական լոյսից դէմքդ էլ է գունատուում և աւելի գրաւիչ թւում... հիմա հիւրանոցները և սրճանոցները նոյնպէս ելեքտրականութեամբ են լուսաւորուում, մանաւանդ նրանցից մէկը Dönhoffsplatz-ը... հրաշալի է:

ՌՌՌ. Դու, դու եղե՛լ ես այդ սրճանոցում:

ԱԼՄԱ. Ե՛ս: Ո՛չ, արտեղից: Անցնելիս պատուհանից եմ տեսել... Իսկ հնդկաստանում այդպիսի քան կա՞յ, թէ ո՞չ:

ՌՌՌ. Ի հարկէ, չկայ:

ԱԼՄԱ. Առհասարակ, մենք կղզիթուրայի, լուսաւորութեան ասպարիզում յառաջադիմական հսկայ քայլեր ենք արել... Մի պարոն ինձ պատմում էր, որ Բերլինը նոյնպէս գեղեցիկ է, ինչպէս Պարիզը: ձիշտ է:

ՌՌՌ. Սէրելիս, ես Պարիզում եղած չեմ:

ԱԼՄԱ. Օ՛հ, որչափ ցաւալի է: Ամեն մի երիտասարդ Պարիզը պիտի տեսած լինի:

ՌՌՌ. (շփոթուած եւ միեւնոյն ժամանակ հիացած) Օ՛հ, դու փոքրիկ լիմարս:

ԱԼՄԱ. Հա՛, Հա՛, Հա՛. չէ՛ որ ես ծաղրելի եմ (խաղալով եւ ծիծաղելով գնում է Ազոբուտայի մօտ եւ նրա քիւն մօտեցնում իր թաշկինակը, որ քամարի տակ ունէր պահած). Ապա՛, հոտ առ:

Աւգ. (ցածր) Ա՛հ, Ի՛նչ հրաշալի է:

ԱԼՄԱ. Իկզօրա. ամենանորագոյնը Պարիզում:
Հենց այսօր եմ ստացել: մյա ցմիցմի րոմ ւմիցմի րոյ

ԱՆԻԳ. (ցածր) Այսօր տնից դուրս գնալու ես:
ԱԼՄԱ. (ցածր) Տակաւին չգիտեմ: նա ինձ
կ'ասէ: Իսկ վաղը դիմակահանդէսում ենք... Հա,
Հա, Հա: մի քանի րոպէս ցմիցմի րոյ ցմիցմի րոյ

ՌՌԲ. Սակայն մի փոքր խոհուն լինինք. ապա
եկ մօտս... նստիր... այստեղ:

ԱԼՄԱ. Աստուած իմ... Ի՞նչպիսին ես: Կա-
տարեալ քրէական դատարան է:

ՌՌԲ. Գոնեա ես շատ բան ունիմ քեզնից հարց-
նելու: (Ծերունիք Ալմայի աթոռի յետեւն են կանգ-
նում: Միխելլակին եւ Աւգուստան հեռու):

ԱԼՄԱ. Սկսում է, S'il vous plait, Monsieur.

ՄԻՆ. (ցածր, կնոջը) Սկսուեցաւ:

ՌՌԲ. Ի՞նչպէս պատահեց, որ դու սօղան-
դաւոր դարձար:

ԱԼՄԱ. Այդ միևնոյն է, թէ յանկարծ սի-
րահարուես և ինքդ էլ չգիտեսնաս թէ ոնց...:

ՌՌԲ. (դժգոյ) Հըմ... Սակայն չէ որ մէկը
առաջինը այդ նկատեց: (Ալման ուսերը վեր քա-
շելով):

Հ.-ՄԱՅՐ. Հոգեակս, մտաբերիր... Դա երիտա-
սարգ պարօնն էր:

ՌՌԲ. Երիտասարդ պարօնը:

Հ.-ՀԱՅՐ. Այո, նա:

ՌՌԲ. Իսկ նա ինչպէս իմացաւ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Գաւթում լսել էր թէ ինչպէս սա եր-

գում է: Իսկ յետոյ մեզ ասաց, որ տխմարութիւն
կըլինի, եթէ այդպիսի ձայնը...

ՌՌԲ. Ս'ըմ, ինչու ես ստիպում քո փոխա-
րէն մալրիկին խօսելու: այդ ցմիցմի րոյ ցմիցմի րոյ

Աւգ. (ամուսնուն) Իբր շատ ամօթխած է:

ԱԼՄԱ. Եթէ այդ ձայնը այդ միջնորդում
կորչի... և եթէ ես ինքս այստեղ կորչիմ: «Այդ շատ
ցաւալի պիտի լինի, օրիորդ», աւելացրեց նա:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ես էլ նոյնպէս լսեցի, որ նա
սրան օրիորդ անուանեց:

Հ.-ՀԱՅՐ, Ապա, ապա, իմ աղջկանս, հէ հէ...

ՌՌԲ. Շարունակիր:

ԱԼՄԱ. Իմ ծնողքս ձեր եղբօր մասին են հո-
գացել, ասաց նա... Իսկ ես կամենում եմ ձեր մա-
սին հոգալ... Իսկ յետոյ ինձ համար վարժուհի
հրաւիրեց, որ ունի cercle musical. այդ նշանակում
է երաժշտական ժողովարան: Այնտեղ սովորում են
միայն նշանաւոր ընտանեաց տիկիները և օրիորդ-
ները: Նրանցից մէկը մինչև անգամ նշանագրուած
է հեծելագօր գնդի սպայի հետ...

ՌՌԲ. Ինչպէս է այդ վարժուհու ազգանունը:

ԱԼՄԱ. (կատկամանքով). Քեզ ինչի է պէտք:

ՌՌԲ. Դա հօ գաղտնիք չէ:

ԱԼՄԱ. Նորա անունն է Սինեօրա...

Հ.-ՀԱՅՐ. (հիացած) Իսկական Իտալուհի:

ՌՌԲ. (յիշատակարանը հանելով) Եւ նա
ապրում է...

ԱԼՄԱ. (արագ) Ինչ կարիք ունիս նրա մօտ

երթալու: Ինչ որ քեզ պատմեցին՝ իսկ ճշմարտութիւն է:

ՌՌՅ. Չեմ երկբայում, որ ճշմարտութիւն է, սակայն կըրցանկայի քո յառաջադիմութեան մասին անձամբ քո վարժուհուց տեղեկանալ:

ԱՌԳ. Եթէ այդպէս փափագ ունիս, վաղը կարող ես դրան դպրոց ուղեկցել:

ԱԼՄԱ. (արագ) Այո՛, այո՛, վաղը: ՌՌԵ. Լաւ (տեղիցը բարձրանում է և շփոթուած ման գալիս). Ես չեմ կամենում քեզ վերաւորել, սիրելիս, սակայն քո յոյսերը ցնորք եմ համարում:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ահա թէ ինչ: Պատճառը:

ՌՌԵ. Որովհետեւ շատ դեռահաս օրիորդներ շնորհիւ իրենց ինքնահաւանութեան և թեթեամտութեան այդ շաւղով են ընթացել, և այդ վրտանգաւոր է և աւելի վտանգաւոր, քան թէ դուք երեւակայում էք: Ես հաստատ համոզուած եմ, որ երիտասարդ պարոնի ձգտումները ամենաազնիւ են և մտքուր բնաւորութիւն են կրում, սակայն... Մի խօսքով, եթէ վաղը այդ մասնագէտ վարժուհուց ես կըլսեմ, որ իմ կասկածները անհիմն են, այդ դիպուածում, նախապէս խոստանում եմ օգնել քեզ և չեմ դադարիլ, մինչև որ գեղարուստի այդ ճիւղի մէջ ամենափայլուն հետեանքների հասնես... (Ալման վերցնում է ծաղկամանով փունջը և երեսը թազցնում ծաղկանց մէջ). Եւ որչափ օտարոտի է, որ մենք ամեն ինչ, մինչև անգամ այդ հազուա-

գիւտ բաղդաւորութեամբ, դարձեալ Միւլինգի տանն ենք պարտական (Միխելսլիկին հեգնօրէն ծիծաղում է, Ռորէրտը ականջները սրում է):

ԱԼՄԱ. Մայրիկ, այս ճոխ փունջը ինձ համար ո՞վ է ուղարկել:

Հ.-ՄԱՅՐ. Այդ քեզ համար չէ, այլ... (ալման նշան) Օրիորդիցն է...

ԱԼՄԱ. Աս... նրանից է... (ննում է իւ տեղը):

ՌՌԵ. Սպասիր, դարձեալ մի հարց: Ես նկատում եմ, որ երբ լիշում եմ Միւլինգի կամ նրա ընտանիքի մասին, ձեզանից մէկը իսկոյն կամ ծիծաղում է, կամ մի աննպաստ նկատողութիւն է անում, թէև ըստ երեւութիւն, երիտասարդ Միւլինգը զրաւել է ձեր բոլորի համակրութիւնը: Ի՞նչ ունիք մեր բարեբարների դէմ (լուսթիւն): Իու, օրինակի համար, փեսայ, ինչու հեգնօրէն ծիծաղեցար. (լուսթիւն) կամ դու, Ալմա, ինչու քեզ հաճելի չէ լսել Լէօնորայի ուղարկած փունջի մասին: Մայրիկը հէնց այժմ պատմում էր, որ նա միշտ սիրալիւ է եղել իր հետ:

ԱԼՄԱ. Ո՛վ, նա, սիրալիւ: Փքուած, հպարտ, չգիտէ թէ իր գլուխը սնց բարձր պահէ. նա մինչև անգամ ինձ պատահելիս բարեւիս հաղիւ է պատասխանում... Օ... նա...

ԱՌԳ. Ինձ հետ էլ նմանապէս:

ՌՌԵ. (ցաւօր) Այդ վարմունքը նրան նման չէ...

Հ.-ՄԱՅՐ. (քնքշաբար). Թող նա միայն Ռորէրտիս կինը դառնայ:

ՌՌՌ. (երկխոսով ընդհատում է) Մայրիկ, մայրիկ... Բայց ներեցէք, ես բարորակին մոռացել էի, որ իւրաքանչիւրիդ համար մի մի ընծայ եմ բերել, նոյնպէս և ձեզ... քեզ համար, փեսայ:

ԱՌԳ. (ազանարար տեղից վեր թռաւ) Ո՛ւր է, քննէ:

ՌՌՌ. Ննջարանումս է, սեղանի վրայ: Իւրաքանչիւր առարկայի վրայ գրած է թէ ումն է պատկանում (Ալման Միխելսկին և Ալգոստան գնում են ննջարան):

Հ. ՀԱՅՐ. Իսկ մեզ համար ոչինչ չեն բերել:

ՌՌՌ. ձեզ համար, անգին ծնողքս, արտասահմանում ձեր պատուին արժանի բան չգտայ... ասացէք քննէք կամենում:

Հ. ՄԱՅՐ. Երանի՛ թէ ես այն օրուան արժանանամ, որ մէկը ինձ դահաւորակ ընծայէր այս երկու բազկաթուռների համեմատ (Ռորերտը զարմացած նայում է): Իու ինձ հասկանում ես:

ՌՌՌ. (նախատինքով) Ո՛չ, մայրիկ, չեմ հասկանում:

Հ. ՀԱՅՐ. (գոռոզաբար). Իսկ ես, սասնձի համար նոր անօթ եմ ուզում, հօ այդ առնելու միջոց ունիս: (Ալգոստան՝ զոյնզոյն շարով, Ալման՝ փոքրիկ արկղիկը ձեռքին, Միխելսկին՝ դալիանը ընծած շրջապատում են Ռորերտին և շնորհակալութիւն յայտնում):

ԱՌԳ. Օ՛, սրչափ ցաւալի է, որ հնդկական շալերը այլ ևս չեն գործածւում:

ՄԻՆ. (դալիանը փորձելով). Դաս հասկանալի է, որ օդը չէ անցնում:

ՌՌՌ. (Ալմային, որ արկղիկն է գնում). Իսկ դու, Ալմա, գո՛հ ես, ապա նայիր, այդ կապոյտ քարերը հնդկական եաղութ են անուանում:

ԱՄԱ. Գեղեցիկ է, միայն ես աւելի մուք գոյներն եմ սիրում, նրանք աւելի բոցավառ են:

ՌՌՌ. Իսկ այդ զիտութիւնը սրտեղից է:

ԱՄԱ. Օ՛հ, գոհարեղէն վաճառողների պատահաններից ես միշտ մեծ հետաքրքրութեամբ նայում եմ:

ՌՌՌ. Իսկ քո ականջներին քննէ փայլում: ԱՄԱ. Ս՛հ, նրանք կեղծ աղամանդներ են, զոյզը երկու մարկ արժէ:

ՌՌՌ. Հոգեակս, այդ ոչոք չէ բանեցնում: Եթէ դու խոստանաս իսկոյն հանել, այն ժամանակ քեզ մի ուրիշ ընտիր ընծայ կըրամ, որ պոյուստիւումս է:

ԱՄԱ. (անխնայակի հանում է) Լաւ...

ՌՌՌ. Գիտես, գա մի հնդկական իշխանուհու զգեստ է, որ բարեկամներիցս մէկը ձեռք էր բերել պատերազմում: Իու կըզմայուես արծաթեայ թելով կարած վարդազոյն մետաքսի վրայ:

ԱՄԱ. (հիացմամբ). Ա՛հ, Աստուած իմ, սրչափ հրաշալի պիտի լինի:

ՄԻՆ. (ծիծաղելով). Իսկ յետոյ, հաւանական

է, որ դուք նրան, կախողան բարձրացրիք (Ռոբերտը նայում է նրան):

ԱԼՄԱ (եղբորը համոյանալով). Իմ թանգագին, բարի սիրելիս... (զգեստաւորուած կառուպանը դուռը բաղխում է)

Հ.ՄԱՅՐ. Ե՛յ դու, քաւթառ, գնա տես Իօհանը քնչ է կամենում:

ԱԼՄԱ. (Աւզուտտային) Ի՞նչ կըկանաչեն նրբանց երեսները, երբ վաղը ես դիմակահանդէսոււմ...

ԱՆԳ. Սա... սա...

Հ.ՆԱՅՐ. (դռների մօտից) Այ՛մա, երիտասարդ պարոնը կառապանին ուղարկել է քեզ ասելու, որ ժամը Յին նա քաղաք է գնալու զբօսանքի, կերթաս նրա հետ (Աւզուտտան եւ Ալման լուռ իրարու են նայում):

ՌՌԲ. Այդ քնչ է նշանակում:

ԱՆԳ. Սա անձին ոչինչ. երիտասարդ պարոնը սեպհական կառք ունի և նա այնքան սիրալիր է, որ ընդ միշտ հրաւիրել է Ալմային զբօսանքի տանելու:

ՌՌԲ. Ի՞նչպէս: Եւ դուք համբերում էք, և դու, քոյրիկս, համաձայնում ես:

ԱԼՄԱ. Սղբատ աղջիկն ևս ցանկութիւն ունի լաւ կառքերով զբօսներու:

Հ.ՄԱՅՐ. Մանուկանդ ձիաքարշի ծախք էլ քիչ դուրս կըգայ:

ՌՌԲ. Ողորմած Տէր: Սպա տիրուհիները քնչ գաղափար կունենան մեր մասին:

ԱԼՄԱ. Ս, նորա ոչինչ չգիտեն: Երբ ես գնալու եմ լինում, կառքը յետին գաւթի դռների մօտ է կանգնում, ուր միայն գործաւորներն են շրջում:

ՌՌԲ. Աւելի վատ: Այդ տեսակ գաղանիքները բամբասանքների առատ նիւթ կըտան: Միթէ դու դեռ չես նկատել: (Ալմային) Մօտեցիր ինձ, նայիր ուղիղ աչքերիս...

ԱԼՄԱ (նայում է նրան). Յետո՛յ:

ՌՌԲ. (ըստօրացնում է նրա զուլը) Ո՛չ, այդ աչքերը սուտ չեն ասիլ: Դու անարատ ես, դու... (համբուրում է նրան):

Հ.ՆԱՅՐ. Ե՛հ, վճռիր, չէ որ Իօհանը սպասում է:

ՌՌԲ. Հայրիկ, կառասպանին ասա, որ ես նախ նորա պարոնի հետ կըտեսակցեմ:

ԱԼՄԱ. Ինչո՛ւ: Չէ որ արդէն վճռուած է...:

ՌՌԲ. Դու այլ ևս երիտասարդ պարոնի հետ կառքով չես զբօսնիլ: Մեր շրջանի օրիորդների համար ձիաքարշ կայ (Ալման լալիս է):

Հ.ՄԱՅՐ. Իժբաղդ գաւակս:

ԱՆԳ. Ասա խնդրեմ, դու այստեղ մտադիր ես ինքնագլուխ կարգադրութիւններ անելու (գաւթից երեսխանների ձայն է լսում):

Հ.ՆԱՅՐ. (պատուհանի մօտ) Ծուտ, շուտ, մօտ եկէք, նայեցէք ապառաժով ծածկուած խափշիկին (ըլլորներանք պատուհանի մօտ են

վնգում, ըսցի Ռոքերտից, որ նստում նայում է նրանց եւ գլուխը շարժում):

ՅՈՒՆՈՒՐ. Ի՞նչ աս խափշիկ չէ: աս **ՌՈՒՅ.** (տխուր) Ո՛չ, սա հնգիկ է, իմ բարեկամիս սպասաւորն է:

ՅՈՒՆՈՒՐ. Բա բարեկամք, այն կոմսք:

ՍԼՄԱ. (հետեւ) Սա հնգիկն է, որ ընկած է շրջապատում են: Ռազարիսա, քո պատուելի պարոնը մեզ ցանկալի հիւր է (հնդիկը գլուխ է տալիս եւ դուրս գնում: Շփոթմունք): Մայրը սենեակն է կարգի բերում եւ հայելին սրբում):

ՍԼՄԱ. (հայելու մոտ) Բա կսոր ծերունք է թէ երիտասարդ: (Ռոքերտը լուռ է) Ս՛հ, ինչպէս կարմրել են աչքերս: Յանկարծ նա երիտասարդ լինի (դուրս է գնում):

ՄԻՍ. Ս.Էգուստա, զնանք, որ մեր ականաւոր սպորոններին չխանգարենք (Միտին գնացին):

ՅՈՒՆՈՒՐ. Ես նրան ասելու եմ՝ Ձերդ պայծառափայլութիւն, ահա բազկաթուռ: Ո՛հ, մենք ես գիտենք վարուել:

ՅՈՒՆՈՒՐ. Միանգամ մենք առիթ ունեցանք մի բարոնի մեծարելու, երիտասարդ պարոնի բարեկամներից էր, մտաբերում ես: Իսկ կոմսեր զեռ չեն պատահել:

ՌՈՒՅ. Ասում էք, մայրիկ, ում էք հիւրասիրել:

ՏԵՍԻԼ 9.

ՏՐԱՍՏ. (կրկար, շէկ մօրուս, քսակահանի ակեաքող. Ռոքերտը լուռ ղիմանորում է նրան եւ ձեռքը սեղմում): (Յածր ծայրում). Ի՞նչ է պատահել քեզ: Միթէ վերադառնալուց յետոյ դու զեռ յուզմունքից չես ազատուել: (քարծր) Սհա եւ նրանք, դէպի ուր դու ձգտում էիր (սեղմում է ձեռունինների ձեռքը): Իուք, պատուելի ծերունիք, գիտէք արդեօք թէ Աստուած ինչ հրաշալի որդի է ձեզ պարգևել: Թանգազին Ռոքերտի հետ ունեցած մտերմութիւնս թող է տալիս ինձ այդ արտայայտելու (Հայր-Հայնիկէն գլուխ է տալիս եւ գնում):

ՅՈՒՆՈՒՐ. Ձերդ պայծառափայլութիւն, կարկանդակ չէք կամենալ. մի կտոր մնայել է:

ՏՐԱՍՏ. Եսորհակալ եմ. կուտեմ, կուտեմ: (Մայրը գլուխ է տալիս եւ նեղանում):

ՏԵՍԻԼ 10.

ՏՐԱՍՏ եւ ՌՈՒՅԵՐՏ.

ՏՐԱՍՏ. Սիրելիս, դու զուճատ ես, ձեռքերդ զողում են, ինչ է պատահել քեզ:

ՌՈՒՅ. Ո՛չինչ, ես երջանիկ եմ, ահա եւ յուզմունքիս պատճառը. հասկանում ես, զա զատ բնական է:

ՏՐԱՍՏ. կատարելապէս: (միւս կողմ) Սուս է

խօսում: (Երան) Ասան, խնդրեմ, արդեօք երկար ես մտադիր այստեղ մնալու: Կրա համեմատ և եսկարգաւորելու եմ իմ՝ Եւրոպայում մնալս:

ՌՌՌ. Անհնարին է, սիրելի բարեկամ, այժմս մեր ճանապարհները բաժանուելու են:

ՏՐԱՍՏ. Ա՛հ, գրողը տանի քեզ:

ՌՌՌ. Ես տիրոջիցս այստեղ պիտի պաշտօն խնդրեմ: Գիտես... Հնդկաստանի կլիման...

ՏՐԱՍՏ. Եհէէ... երեւի, մօր փեշի մօտ նստելը հաճելի է:

ՌՌՌ. Ոչ ծաղրելի, և ոչ էլ հարցրու: Եւ որովհետեւ մենք շուտով բաժանուելու ենք... վերջապէս պէտք է ասել մի ժամանակ... Ընդունիր, իմ սիրելի բարեկամ և խնամակալ, անկեղծ շնորհակալութիւնս... Ես օրհնում եմ այն ժամը, երբ առաջին անգամ իրարու հանդիպեցանք... երբ ես Բիուզենցորի ժողովարանում տենդով հիւանդ կանգնած էի կառավարչի մօտ, որը հարիւր գուլգենանոցները իրարու ետեւից կանաչ սեղանի վրայ էր փռում:

ՏՐ. Ե՛հ, ուրեմն ես լիմար էի, որ քեզ հետ մտերմացայ, քանի որ այժմս դու ինձ... Փո՛ւ, այդ անազնուութիւն է:

ՌՌՌ. Տրաստ, մի վշտացնիլ ինձ... դու տեսնում ես՝ ես չեմ ուրանում. երբ ես քո անունը լսեցի «Տրաստ ևւ ընկ», որ ձապոնից մինչև Ադէն մեծագոր է, խոնարհուեցայ՝ ինչպէս արքայի առաջ:

ՏՐԱՍՏ. Այն, արքայ... սուրճի հակերի շքնորհիւ:

ՌՌՌ. Միւլինգի գործը Բաթաւիայում արդէն անանկութեան մօտ էր:

ՏՐ. Զարմանալու բան չկայ, քանի որ նրանց ներկայացուցիչը Արշիպելագի առաջին սրիկան էր:

ՌՌՌ. Ինձ սպառնում էին պաշտօնանկ անել, այդ ժամանակ խեղճ գործակատարին քո հովանուորութեան ներքոյ ընդունեցիր... Քո անունը նրպաստեց ինձ բազմաթիւ յարաբերութիւններ սկսելու, քո փորձառութիւնը, քո խրատները ինձ մարդ դարձրին, և երբ Բեննօ Միւլինգը շարունակում էր աննպատակ և շռայլութեամբ գուարճանալ, բոլոր գործերի ղեկավարութիւնը իմ ձեռքս անցաւ:

ՏՐ. Եւ վերջ-վերջոյ մեր շնորհիւ Միւլինգի տունը իր ողորմելի ներկայացուցչի հետ միասին մի քանի հարիւր հազարներ աւել վաստակեց... Յաւալի է... Աւելի հաճելի կրլինէր, որ այդ դրամը քեզ մնար: Բայց հոգ չէ, պ. Միւլինգի աչքերը ես բաց կանեմ: Եւ եթէ առնուազն նա գոնեա քեզ ընկերակից չի ընդունիլ, այն ժամանակ ես ինձ չեմ զսպիլ և բորսայում մի այլախի ճնշում գործ կըդնեմ, որ այդ գերմանական կաղնու աղնուագոյն ճիւղը կատարելապէս անսպասելի պտուղներ կըհնձէ: — Իրօք, առանց կատակի, ինչն է քեզ ստիպում սրանց մօտ ծուռալութիւնը շարունակել: Տեղափոխուիր ինձ մօտ, ես քեզ իշխանական ուժիկ կըտամ և ամեն կաղանդին մի գոյգ կօշիկ (Ռոքերտը)

զբխով լուռ ընցատական նշան է տալին): Սուկ երախտագիտութիւնը դեռ այնքան յարգելի պատճառ չէ այդ տղայական մտածմունքների համար, իսկ այդ առևտրական տան կայքի ցուցանկում արդեօք չկայ մի գերմանական գեղեցիկուհի, որը... (Ռոբերտը շիտթուով է: (Միւս կողմը) Ա.հ.ս. (քարձր) Իդէպ, խօսակցութիւնը օրիորդներին հասաւ: Երեւակալիր, երէկ երեկոյեան ինչ պատահեց ինձ... Քեզանից բաժանուելով՝ գնացի զբօսանքի, երբ աչքիս մի յայտարարութիւն ընկաւ, որ դիմակահանդէսի էր հրաւիրում... Ի միջի այլոց ասուած էր, որ հարիւր օրիորդ պիտի հնդկական պար բռնեն: Այդ ճիւղում ես մասնագէտ եմ: Իսկ այդ տեսարանը կարող է նոյն իսկ ճգնաւորներին ուխտադրուժ անել... Յանկարծ ամբօխի մէջ ինձ հանգիստում է մի քնքոյշ արարած, թարմ ինչպէս կիսախակ գեղձը: Ըստ երեւութիւն նա առանց ուղեկցի էր: Ես նրան պաշարեցի: Նա խորամիտն էր երևում և ոկսեց մեզմ մանկական ձայնով աղերսել, որ ժամացոյցիս վրայ քարշ արած փոքրիկ ոսկեայ կուռքը Հանէզ չաստուածի, իմ յառաջադիմութեան չտատուածի, որ ինչպէս քեզ յայտնի է՝ մկան վրայ հստած են պատկերացնում նորան ընծայեմ... Եւ դիտես, նրա հետ զբոյց անելիս ինչ գիւտ արեցի — այդ արտաքին մանկական անմեղութեան տակ ինչ տեսակ միամիտ ասականութիւն էր ծածկուած: յառած ուն քնար նառը ՌՌՅ. (երկիւղով) Ուրեմն, այդ իրականապէս հնարաւոր է: Ի՞նչ րոյք յն միքնարայ մ'մեռ մ

ՏՐ. Ձէ որ պատմում եմ: Իսկ իմ սիրտս սուր է միշտ այն երկրի չափով բարախել, որի հիւրասիրութիւնը վայելում եմ և որը նրա վարք ու բարքին համապատասխան է: Ես դիւրութեամբ ամբօխի ստրուկն եմ դառնում: Արևելքում հարեմ եմ պահում, Իտալիայում լուսնի աղօտ լոյսով այդինների ցանկապատերից եմ թռչում, Փրանսիայում տարազագործ խանութների ներկայացրած հաշիւներ եմ վճարում, և, Աստուած իմ, Պերմանիայում մոլորեալներին առաքինութիւն եմ քարոզում: Միանգամայն տրամաբանօրէն է. Արևելքում զգացմունքով են սիրում, Իտալիայում երևակայութեամբ, Փրանսիայում քսակով, իսկ Պերմանիայում իմաստով: Եւ արդարև, ես վճռեցի այդ անսովակ զուակին ապաշխարող Մագդալինա դարձել: Տակաւին մտադրութեանս ձեռնամուխ չէի եղել, դեռ շամպայնի շիշը չէր բացուած, երբ յանկարծ մի պարոն ներկայացաւ, կէսը դե և կէսը խեղկատակ, և իր իրաւունքները յայտնեց... Ես անզբանկութեան իրաւունքները յարգող եմ, ուստի գնացի ննջելու, չկարողանալով մի բարի գործ կատարել: Բայց շատ թանգ կրվճարէի, եթէ բաղդը ինձ... այդ հրաշալի արարածին... (Ռոբերտը ծանր շնչով է և նրեւը ծածկում)

Օ՛հ, սատանի՛ ճուտ:
 ... յա յա գանա՛ր չեմ ամառարդձք նմ շն յձոմձ
 - յոյք քնոցմ եմ նախադաս սմ յիմոյ մ'իմիւրոյք
 - այլ յնդոցսմք ցս նայրմ եմ րոմիկմ սմ յոմիմ
 ... եւսմաւած մձ սրկցան ցմմձարսայ տիման բոյ

ՏԵՍԻՒ, 11.

ՆՈՅՆ Ը ԵՆ ՀԱՅՆԻՆԷ-ՄԱՅՐ

Հ.-ՄԱՅՐ. Ռոճերտ:

ՌՌՌ. Ի՞նչ էս կամենում:

Հ.-ՄԱՅՐ. Բու՛ր արդեօք խցահան չունիս. (Տրաստին) Զերդ պալծառափալու՞թիւն, աղջիկդ ցանկանում է ձեզ գինով հիւրասիրել: Հասարակ գինի չէ... այլ ամենաընտիր տեսակից:

ՌՌՌ. Երևի, պարոններից է:

Հ.-ՄԱՅՐ. (հպարտ) Իհարկէ, անկասկած:

ՌՌՌ. (սեղանի վրայէ՛ ձգում դանակը)

Ահա՛: ՄԱՅՐ. Ի՞նչպիսի ձև, չէ՞ս ամաչում:

ՌՌՌ. Այո՛, այո՛, դու իրաւացի ես, ներիր (մայրը գնում է):

ՏԵՍԻՒ, 12.

ՏՐԱՍՏ. Ապա, սիրելիս, սկսիր խոստովանուել...

ՌՌՌ. Երանի թէ երբէք ինձ չվիճակուէր հայրենիքս վերագառնալ:

ՏՐԱՍՏ. Օհօ, քամին փոխուել է:

ՌՌՌ. Ես ամաչում եմ այն շրջանից, ուր ծնուել եմ: Իմ գերգաստանս ինձ համար այլ ևս գոյութիւն չունի: Ես սարսափում եմ նրանց դիպչելիս: Ես երկիւղ եմ կրում, որ ցնորուիմ: Իրարուց անմիտ կասկածներ մտքիցս չեն հեռանում...

Տրաստ, ես վախենում եմ, որ իմ մէջ մի՛նչև անգամ որդիական զգացմունքները պազած լինին:

ՏՐԱՍՏ. Այդ քնչ լիմարութիւն է:

ՌՌՌ. Օ՛հ, եթէ ես կարողանայի քեզ պատմել, ինչ որ այտեղ զգացի... Ամեն մի լուրջ խօսք գլխիս մի հարուած էր, ամեն մի կատակ՝ ապտակ. կարծես թէ գործածելու ուրիշ բաւեր չունէին, բացի նրանցից, որոնք ինձ վիրաւորում էին: Ես յոյս ունէի ծննդավայրու՞մս ընտանիք տեսնելու, բայց փոխարէնը բոլորովին օտար աշխարհի հանդիպեցայ, ուր հազիւ կարողանում եմ շնչել: Ի՞նչ պիտի անեմ:

ՌՌՌ. Իսկոյն պիտի կապկապես ճանապարհի պարկերը:

ՌՌՌ. Իսկոյն պիտի կապկապես ճանապարհի պարկերը:

Սա շատ բնական է և հասկանալի, մանաւանդ մեզ համար, որ դասակարգերի կազմակերպութիւնը իր մայրենի ծննդեան տշխարհում ենք ուսումնասիրել: Նոյն գոտակարգերը և այստեղ գոյութիւն ունին և իրարուց ոչ թէ արգելառիթներով են բաժանուած, որ յարաբերութիւն, նիստ ու կաց չունենան, չամուսնանան, կամ թէ կրօնական դաւանանքներով, — ոչ... Այն, ինչ որ նրանց անդունդքի նման է բաժանում, սո՛ գաղափարների, հայեացքների տարբերութիւն է: Իւրաքանչիւր դասակարգ իր սեպհակուն հայեացքն ունի պատուի մասին, իր ինքնասի-

բութիւնը, իր իդէոլոգները, մինչև անգամ իր բարբառն ունի: Ուստի իւրաքանչիւր անհատ, որ իր դասակարգից անջատուած է, նա դժբաղդ արարած է, եթէ նա քաջութիւն չունեցաւ և վերջնականապէս իր յարաբերութիւնը նրա հետ կտրելու: Նոյնը և դու ես: Գուրգիտես, ես էլ մի ժամանակ քեզ պէս էի: Այն, ինչ որ դու հիմա ես զգում, միևնոյնը ես շատ տարի սրանից առաջ զգացել եմ: Գուցէ, դու կարծում ես, որ այն ժամանակ ինձ, հեծելազօր զնդի փայլուն սպայիս համար գիւրբն էր, երբ մի տուաւ արթնացայ: Ծո՞ւ հազար տայեր թղթախաղի պարտքով, որ ես 24 ժամուայ ընթացքում պիտի վճարէի: Ինձ ամենեւին չօգնեց այն, որ ես տուն վազեցի և հօրս ոտքերն ընկայ: Նա պատրաստ էր իր կաշին գրաւական դնելու, որ իմ և իր պատիւը փրկէ, բայց աւանդ, կաշին արդէն գրաւ էր գրած: Եւ որովհետեւ նա այլ ևս ոչինչ չունէր ինձ ընծայելու, ուստի իր անէծքը միայն պարզւեց: առաջ ամ 11 թ. Ս.Ս. Եւ դու քաջութիւն ունեցար կենդանի մնալու: Եւ սա ցամ կարողայիս մարմնի զմայան զմայան զմայան Ս.Ս. Ուրեմն դու չգիտես թէ այն ինչպէս այդ պատահեց: 11 թ. Ս.Ս. (միամտաբար) ետ կայլ ևս ոչինչ չգիտեմ... ոչինչ... ոչինչ... 11 թ. Ս.Ս. Ուրեմն ուշադիր եղիր: Գուցէ քեզ էլ օգտաւէտ լինի: Երբ ընկերներս հրաժեշտի սղջոյնը տուին, նոքա վերջին ծառայութիւնն ևս մատուցին ինձ, սեղանի վրայ լիքը ստորճանակ թողնելով:

Նախ ես ստորճանակն ամենեկողմից զննեցի: Որ ես իբրև պատգուազուրկ անձ չէի վարող գէթ մի ժամ ապրել, սա ինձ համար պարզ էր: Եւ երբ ստորճանակը ճակատիս մօտեցրի, յանկարծ միտքս զրացաւ, թէ սա տխմարութիւն է, կոպտութիւն է, ինչու ես դու այնօր վատթարացել, քան երբ որ առաջ էիր: Դու, որ սղջաբար այնպիսի գումարներ ես խոստացել, որ երբէք չես ունեցել, դու գանակո՞ծ մտն ես արժանի, և ոչ թէ մահու: հազար տարիներ մարդիկ զուարճացել են արեգակի լոյսով, չկարողանալով իրենց պատուի վեհութեամբ նրա փայլը նսեմացնել: Եւ այժմ էլ մարդկութեան Ծո՞ւ տուկոսն այդպէս է սպրռում: Սպիրիտ, աշխատիր և այլոց նման արևի լոյսով ուրախացիր: Երբ 12 տարի անցած ես Եւրոպայ վերադարձայ, հարկաւ, իմ պարտքս վաղուց ի վեր վճարուած էր, իմ և հօրս մէջ արտաքուստ մի տեսակ հաշտութիւն կայացել էր: Եւ եթէ հայրս ինձ անառակ որդու նման իր տան շեմքում ընկած տեսներ, նա ինձ ցեխից կըհանէր և կըզրկէր, բայց քանի որ ես վերադարձայ գլուխս հարաւս բարձրացրած, ճքանի նոր շնորհիւ իմ կէտ միլիոնի ես ինքս կարող էի նրան օգնութեան ձեռք մեկնել: այդ նա երբէք չէր կարող ներել և մարտել: Մի քանի շաբաթ չանցած, ես կրկին հեռացայ: Հարստացած սրճավաճառը և աղքատացած ազնուականը իրարու հետ ընդհանուր կապ չունէին: 11 թ. Ս.Ս. Եւ ահա նա այլ ևս կենդանի չէ: 11 թ.

ՏՐԱՄՏ. Աստուած նրա հոգին լուսաւորէ: Եւ
 ահա բարոյախօսութիւնը. — թող նրանք իրենց հայ-
 եացքները ունենան, քանի որ չես կարող փոխել.
 տուր նրանց ապրելու միջոց, որչափ պէտք է, նոյն
 իսկ աւելի քան հարկաւոր է... ինձ հետ եկ:

ՌՌԲ. Ձեռն կարող... և լսիր թէ ինչու... քիչ
 առաջ լռեցի այդ մասին: Ես ինքս ինձանից ա-
 մաշում էի: Ես մի սիրելի քոյր ունիմ, նա դեռ
 պատանի էր, երբ այստեղից հեռացայ... Օհ, որ-
 չափ ուրախ էի, որ նրան պիտի տեսնեմ: Եւ
 իրօք, ես չի հիասթափուեցայ. նա աւելի չքնաղ, սի-
 րուն էր ծաղկել, աւելի զեղեցիկացել, քան սպասում
 էի. սակայն դէպի նա իմ ունեցած սէրը զարհու-
 րանքի, չարչարանքի է փոխուել... Ես հազարաւոր
 փտանգներից եմ երկիւղ կրում, որոնց անուանելուց
 անգամ սարսափում եմ: Նրա վարմունքը և այն ինչ
 որ նա թող է տալիս ուրիշներին, ի հարկէ, կա-
 տարելապէս անգիտակցաբար, իւրաքանչիւր քալի-
 փոխում հակասում են պատուի մասին իմ ունեցած
 գաղափարներին: Փոքր ինչ առաջ, եբբ դու պատ-
 մում էիր այն կիսածաղկած, բայց արդէն մոլորեալ
 արարածի մասին, սարսափ, զարհուրանք ինձ պատեց,
 որովհետեւ... Ո՛չ, հազար անգամ ոչ. իմ տեղս այս
 է, այստեղ կրմնամ և մինչև անգամ, եթէ հարկ
 լինի, կրգոհուիմ:

ՏՐԱՄՏ. Ես համամիտ եմ քեզ, որ դու ծան-
 րակշիռ պատճառներ ունիս... Եւ այդ դու սաստիկ

զրգուած ես, և ես զրազ կրգամ, որ դու ամեն ինչ
 աւելի մուք գոյներով ես երեակայում, քան թէ ի-
 րականութիւնն է:

ՌՌԲ. Աստուծոյ կամքն է (երկու մեղքով
 սեղմում է զուխը):

ՏՐԱՄՏ. Ի հարկէ, դու չպիտի վհատուիս,
 որովհետեւ հեշտ կըլինի համբերել:

ՏԵՍԻՆ 13.

ՆՈՅՆԲ. ԵՆ ԱԼՄԱ (ձախ կողմից. ափսէի վրայ
 գինի եւ քաժակներ. կոմ'սը շարժում է, հենց ող
 նկատում է նրան. Ալմ'ան միչ է արձակում եւ
 քիչ է մտում, որ վայր ձգի ափսէն. կոմ'սը
 շփոթմ'ունքը զսպելով արագ Ալմ'այի առաջն է
 գնում):

ՏՐԱՄՏ. Mademoiselle, համարեա բոլորը փը-
 շրում էր: (մեկուսի) Արդէն ամեն ինչ փշրուած է:

ՌՌԲ. (քրոջը զրկած) Նայիր, սիրելի Տրաստ,
 ահա նա: Ձէ որ հրեշտակ է, գնա նրա մօտ. տուր
 քո թաթիկը և ասա՛ բարև էք եկել:

ԱԼՄԱ. (ցածր Տրաստին) Ի՞նչ էք: Ձգա-
 ւածանէք:

ՏՐ. (միւս կողմ'ը) Թշուառ. այս ցեխից օնց
 քարջ տամ սրան:

չմի մձնա արդո նարցի բարց սմ յսմ Յուսարցր
ի Յի մաց, նարարնացս սմ իողմնոր գտն յյմա
: յ մն յիյ յամարեաց

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Միւլինգի տան գահլիք: ձոխ կահ-կարասիք: զար-
գարանք, բայց անյարմար. մէջակը սեղանատան դուռ,
ձախ կողմը՝ սոֆա, սեղան և բազկաթուռներ, աջ՝ փոք-
րիկ գահաւոր և, փոքրիկ սեղան և караіка—աթոս: Սե-
ղանատան բաց դռնից ձաչի սեղան է երեւում պատրաս-
տած, բայց անկարգ դրութեան մէջ. նախաձայր վերջացել է:

ՏԵՍԻՒ 1.

ՄԻՆԻՒՆԳԻ, ԱՄԱԼԻԱ, ԿՈՒՐՏ. ձախ կող-
մում. ԱՕՅՈՐԱ աջ՝ караіка-ում՝ նստած, ձեռ-
քին զիւրք: ծառան սուրճ է քածանում, մի ու-
րիշ ծառայ սեղանատունն է կարգի բերում):

ԿՈՒՐՏ. Խօսք չկայ, որ սեւը հրաշալի է:

ՄԻՆԻ. Բայց թանգ է:

ԿՈՒՐՏ. Թանգ է: Աստուած իմ: յիլիյ. յիլ

ԱՄԱԼԻԱ. Ծարբերութիւնը ես ինձ վերայ
կրնգունեմ, միայն թէ այդ խօսակցութեան վերջ
արուի:

ԿՈՒՐՏ. (նրա ձեռը համբուրելով) Շնոր-
հակալ եմ, մայրիկ: Ուրեմն այնուամենայնիւ իմ սի-
բեի բերլինցիներին նոր ձի նստած կերևամ (ԱՕ-

նորային): Քեզ էլ թող եմ տալիս ինձանով հիանալ:

ԱՕՅ. (կարդալով) Շատ բարի է բարեկամս:

ԿՈՒՐՏ. Լոտար Բրանդը եւ չուգօ Շտենգելը

խոստացել էին զաւ ձիանը տեսնելու: Լորի, մի գու-
ցէ դու սրանով կըհետաքրքրուիս:

ԱՕՅ. Անշուշտ նրանք շուտ կըգան, միևնոյն
է անգործին: (նայում է ժամացոյցին եւ ինքն
իրեն). Աստուած իմ, ինչպէս ժամանակը երկարում
է (ծառան դուրս է գնում):

ԱՄԱԼԻԱ. Կարծեօք այդ պարոնների մասին
դու կարող էիր աւելի զգոյշ խօսել, մանաւանդ որ
Լոտարը տրամադիր է քեզ առաջարկութիւն անելու:
ԱՕՅ. Իրօք:

ԱՄԱԼԻԱ. Միթէ դու դեռ ոչինչ չես նկա-
տում:

ԱՕՅ. Մայրիկ, ես նրան չեմ հսկել:

ԱՄԱԼ. (կիսածայն՝ ամուսնուն) Թէոզոր,
այդ արդէն անտանելի է:

ՄԻՆԻ. Զաւակս, այդ սճը մեզ ծանօթ է...
Սակայն հայրական զրպանով հպարտանալն էլ իր
սահմանը ունի:

ԱՕՅ. (ուղղուելով) Հայրական զրպանով:

ՄԻՆԻ. Սպա՛հնչ անուն կարելի է տալ քս վար-
ձունքին, որ դու տասը տարի շարունակ քեզանից
հեռացնում ես հարուստ և զիրք ունեցող փեսացու-
ներին... Ես հասարակ մարդ եմ... շատ քչից եմ
սկսել և անձնական աշխատանքով ամեն բան վաս-
տակել:

ԿՈՒՐՏ. (միս կողմ) Այսինքն շահաւետ կերպով ամուսնանալով:

ՄԻՒՆ. Կուրտ, դու քնչ ասացիր:

ԿՈՒՐՏ. Օհ, հայրիկ, այս միայն հիացման վայրկեան էր...

ՄԻՒՆ. Այո, սիրելի որդի, իմ ասպարէզը բոնի նման դիւրին չէր, այլ փշոտ էր: Ես չեմ սիրում հպարտանալ և չեմ էլ կամենում իմ որդկերանց մէջ տեսնել այդ յատկութիւնը: Միայն այդպէս հնարաւոր է կեանքը քաղցրացնել:

ԼԷՕՆ. Հայրիկ, քո նախատինքն ինձ չէ վերաբերում:

ԱՄԱԼ. Ուրեմն բացատրիր քո վարմունքը:

ԼԷՕՆ. (նախատինքով) Մայրիկ:

ԱՄԱԼ. (կրքով) Խնդրեմ, խնդրեմ թողնես:

ԼԷՕՆ. (վեր կացաւ) Աստուած իմ, ինչո՞ւ ինձ դուք թող չէք տալիս այնպէս ապրել, ինչպէս որ ես եմ ցանկանում: Ես ձեզանից ոչինչ չեմ խնդրում, ոչինչ չեմ պահանջում, բացի այն, որ դէպի ինձ վստահութիւն ունենաք և ազատ թողնէք:

ՄԻՒՆ. Եւ դու այդ համեստութիւն ես անուանում: Էլ ո՞ր մնաց ընտանեկան կապերի սրբութիւնը:

ԱՄԱԼԻԱ. (ամուսնուն) Ահա ինքդ էլ ես տեսնում, կարող եմ արդեօք հանգիստ մնալ:

ԼԷՕՆ. Մայրիկ, իմ շնորհի:

ԱՄԱԼԻԱ. Իւրաքանչիւր օր մի ցոյց, մի անմիտ վարմունք: Օրինակի համար, քնչ է նշանա-

կում, որ դժամբազը ծաղկանոցը աւերեցիր, վերադարձած գործակատարին մի փունջ ուղարկելու համար:

ԼԷՕՆ. Այսինքն կամենում ես ասել Ռոբերտին:

ԱՄԱԼԻԱ. Ես կամենում եմ ասել Հայնիկէ կրտսերին:

ԼԷՕՆ. Նա գործակատար չէ. նա համարեա մեզ ազգական է:

ԿՈՒՐՏ. Ծնորհակալ եմ:

ԱՄԱԼԻԱ. (մեղմ) Այսինքն, մենք նրան ցեղից հանեցինք:

ՏԵՍԻՒ 2.

ՆՈՅՆԸ եւ ՎԻԼՀՆԵՄ.

ՄԻՒՆԻՆԳ. Հ՞ը:

ՎԻԼՀՆԵՄ. Երիտասարդ Հայնիկէն պատուիրեց յայտնել, որ նա պատիւ կունենայ ներկայ գտնուելու ժամը 2-ին (Լեօնորան շարժուեց եւ ժամացոյցին է նայում):

ՄԻՒՆԻՆԳ. Ասացէք, խնդրեմ, քնչ աղայ մարդ է... լաւ:

ՎԻԼՀՆԵՄ. Զեր բարեհաճ թողաւութեամբ... նա գալու է մի պարոնի հետ, կարծեմ կոմս Տրաստ:

ՄԻՒՆ. (վեր թուա տեղից) Ի՞նչ: Կոմս Տրաստ: «Տրաստ և ընկ.», Կուրտ, սուրճի արքան է (անորով նշան է տալիս, Վիլհելմը հեռանում է):

ԿՈՒՐՏ. Երբեմն ինչ բաղդի են հանդիպում այդ դործակատարները:

ՄԻՒՆ. Ամալիա, մենք նրան անպատճառ պիտի հրաւիրենք:

ԱՄԱՆ. Լաւ, վաղը ճաշին:

ԼԷՕՆ. Ի՞նչպէս, իսկ Ռորերտ Հայնիկէին չէք հրաւիրում:

ԿՈՒՐՏ. (միւս կողմ) Աւելի և աւելի զգուելի:

ՄԻՒՆ. Իսկապէս դու իրաւացի ես: Եթէ երբեմնակի այդ մարդկանց մօտեցնում ես, դրանով նրանց՝ Փիրմայի շահերի հետ ես կապում: Այդ տեսակ յարաբերութիւնը, սիրելի Կուրտ, շատ անգամ օգտաւէտ է: Այդ երիտասարդը Բեննոյի հսկողութեան ներքոյ փորձառութիւն ձեռք բերեց և ապագայում ես մտադիր եմ նրան Անտիլեան կըղզիները ճանապարհել...

ԼԷՕՆ. (դժգոհ) Հայրիկ, բնորովին ես այդ չէի ցանկանում ասել:

ՄԻՒՆ. Միւսնոյն է:

ԱՄԱՆ. Իսկ դու, Կուրտ, հսկիր նրան, որ մի անվայել բան չանէ: Գիտես թէ նա ինչ շրջանից է, իսկ այդ դասակարգը միշտ իր գրոշմը դնում է:

ԿՈՒՐՏ. (վերկացաւ) Pardon. Անտարկոյոյ դուք կամենում էք, որ իմ բարեկամներն ևս հրաւիրուած լինին:

ՄԻՒՆ. Ի հարկէ, քո բարեկամներն ևս:

ԿՈՒՐՏ. Ես կըխնդրէի ազատել ինձ զրանից: Ինձ համար աներևակայելի է ընտիր ընտանեաց

անդամներին մի որևէ... Հայնիկէի որդու շրջանը մտցնել:

ԼԷՕՆ. (ցածր նրան) Թերևս, դու կամենում ես ասել օրիորդ Հայնիկէի եղբօր:

ԿՈՒՐՏ. (վախեցաւ և յետոյ զապեց իրեն) Ի՞նչ ես կամենում ասել:

ԼԷՕՆ. Գոհ եղիր լուրթիւնիցս:

ԿՈՒՐՏ. Ոչ, ոչ, խնդրեմ:

ԼԷՕՆ. Ասեմ:

ԿՈՒՐՏ. Ի՞նչ, դու մտածում ես սպառնալ ինձ:

ՄԻՒՆ. Չաւակներս, այդ տեսակ տեսարաններ իմ տանը չեմ թողաւորում:

ԱՄԱՆ. Թէօդօր, ենթադրենք, որ մենք ոչինչ չտեսնենք: Ես հեռանում եմ: Երևի, դու էլ փոքր ինչ կըհանգստանաս (Միւլինգը գաւոր համբուրում է նրա մակաւորը):

ԿՈՒՐՏ. (միւս կողմ) Նահապետական բարի օրեր: (Ամալիան գնում է մէջտեղի դռնով, Միւլինգը զանգաւկն է տալիս):

ԼԷՕՆ. (մօր ետեւից) Մայրիկ:

ԱՄԱՆ. (յետ է նայում, աշխատելով պիտի) Լաւ, լաւ, թող ինձ (գնում է: Ներս է գալիս Միլինգը՝ ծանուս):

ՄԻՒՆ. Եթէ ինձ հարցնող լինի, ես առանձնապէս անհաշտ եմ: (գնում է, Միլինգը նրա ետեւից):

ցամաքս արքայ զիկի ՏԵՍԻԼ ՅԷՄԻ ԳԵՄԻ ԳԵՄԻ ԳԵՄԻ

(Կուրտը նմանապէս կամենում է հեռանալ)։

ԼԷՕՆ. Կուրտ, ինձ թւում է, որ մենք իրաւորութեամբ խօսելիք ունինք։

ԿՈՒՐՏ. Մենք... Հէ՛ : Ո՛չ։

ԼԷՕՆ. Եւ դու ինձնից բացատրութիւն պահանջելու կարենորութիւն չէս գգում։

ԿՈՒՐՏ. Կարծեմ, դու սառնարիւն կերպով չես տանում, որ ես հասարակութեան հետ շփուում եմ։ Կարծես թէ դու դեռ շարունակում ես ինձ հովանաւորել, ինչպէս երբեմն մանկութեան ժամանակ ման գալ էիր սովորեցնում, շնորհիւ նրան՝ որ չորս տարով ինձանից մեծ ես... սակայն հիմա ես ինքքս կարող եմ քայլել, լսում ես, մինչև անգամ մի քանի տիկիններ կարծում են, որ ես չափից դուրս արագ եմ քայլում։ Ես քեզանից մի բան եմ խրնդրում, թող ինձ, որ դրախտ երթարու ճանապարհն էլ ես ինքս որոնեմ։

ԼԷՕՆ. Ես երբէք քեզ ոչ մի բանում չեմ նախատել։ Զուարճացիր, որքան կամենաս, միայն քաջութիւն ունեցիր և խոստովանուելու։ Պիտես թէ ամբողջ գործարանում ինչի մասին են շշնջում, — որ դու Ռոբերտ Հայնիկէի քրոջ ետեւից ընկած ես, որ դու...։

ԿՈՒՐՏ. (ուսերը վեր բաշելով) Եթէ դու բաւականութիւն ես գգում փողոցի զրպարտութիւնները լսելուց...

ԼԷՕՆ. Կուրտ, թող այդ ոճը։ Այսօր մեր ծրնողաց ներկայութեամբ ես քեզ խնայեցի։ Միև անգամ ներողամիտ չեմ լինիլ։ Նախ և առաջ... Ռոբերտը վերադարձել է... Եթէ նա իր քրոջը անարգութեամբ գտնէ... մի լուզուիր, ես վախեցողը չեմ։ Բայց օրիորդը թեթեամիտ է... և եթէ այդ պատահեց և այն էլ քո շնորհիւ... Կուրտ... գգուէ շացիր... նա քեզ կոչնչացնէ։

ԿՈՒՐՏ. Ո՞վ, իմ գործակատարը, որ նմուշների պայտասկով է շրջում։

ԼԷՕՆ. Իսկ եթէ դու կողոստում ես քո գործակատարին, այդ մասին չէս մտածում։

ԿՈՒՐՏ. Այդ քնչ բառեր են — կողոստում ես, ես նորա քնչն եմ կողոստում։

ԼԷՕՆ. Նրա հասարակական դիրքը, նրա բարի անունը։

ԿՈՒՐՏ. Հէ, հէ, Հայնիկէի անունը... (Վիլհելմը ներս է մտնում եւ բերում երկու այցելատուն, որ տալիս է օրիորդին)։

ԼԷՕՆ. Քեզ է վերաբերում։

ԿՈՒՐՏ. Ո՞վ է։

ԼԷՕՆ. Կարգաւ։

ԿՈՒՐՏ. Լուտար Բրանդ... Զուգօ Ետեղեղ... խնդրիր, խնդրիր... (այցնտումները ձգում է աջ սեղանի վրայ. ծառան դուրս է գնում. Լէօնտրան նստում է եւ օրորում)։

ԿՈՒՐՏ. Այո քնչ հրաշք է, այսօր դու չես շտապում փախչել։

ՏԵՍԻՒ. 4.

ՆՈՒՐՏ. ՇՏՆՆԳԵԼ ԵՒ ԲՐԱՆԻ:

ԲՐ. Բարև, բարեկամս: ԿՈՒՐՏ. (նրանց ղեմաորերով). Ան... գուշ շնորհ էք բերել իմ սեխն նայելու: Այդ շատ սիրալիր է ձեր կողմից:

ՇՏՆՆ. (Լէօնուային գլուխ տալով). Մենք համարձակուեցանք...

ԲՐ. (նայն ձևով). Եթէ միայն օրիորդին չենք խանգարել...

ԼԷՕՆ. (շատ քաղաքավարի). Օ՛հ, խնդրեմ, բնաւ, ես ախռում շատ սակաւ եմ լինում (մասնաւոր շփոթութիւն):

ԿՈՒՐՏ. Ինչո՞ւ չէք նստում:

ԲՐ. Օրիորդի թողլուութեանն ենք սպասում... ԼԷՕՆ. (սառլ). Խնդրեմ (գլխն է թերթում, Կուրտը նրա վրայ անբաւականութեան հայեացք է ձգում, ըտրորը նստում են):

ԿՈՒՐՏ. Երէկ սրտեղ էիք շրջում:

ԲՐ. (կոտրատուելով) Երէկ, ինչ տեսակ պահանջներ ես անում իմ լիշողութիւնից: Իրօք, երէկ ես սուր էի: Նախ ձիարշաւումն էի, յետոյ հօրս հետ վեհաժողով ունէինք: Սուրճի արժէքները կրկին պահասում են, սակայն մենք պատերազմելու ենք: Յետոյ այցելում էի, իսկ վերջը զինուորական ժողովարանում ձաշեցի:

ԼԷՕՆ. (նայեց նրան) Ան, ուրեմն գուշ սպայ էք:

ԲՐ. (նեղացած). Օրիորդ, ես ենթադրում էի, որ այդ ձեզ վաղուց յայտնի է, սր ես թագաժառանգի անուան գնդի պահեստի սպայ եմ:

ԼԷՕՆ. (քմծիծաղով նայելով այցետուսին) Այո, այցետուսին պէտք է նայել:

ԿՈՒՐՏ. (Բրանդի ուսին խփելով) Իսկ սովորական ժամանակը իր հօր գրասենեակում աթոռի վրայ է բազմած:

ԲՐ. (նեղացած) Խնդրեմ, խնդրեմ, սիրելիս:

ԼԷՕՆ. պ. Սպայ, բազդ սրանելու համար դա վատ ձի չէ:

ՇՏՆՆ. Ա՛հ, որչափ սրամիտ էք, որչափ նազելի:

ԿՈՒՐՏ. Երէկ երեկոյեան ես ձեզ որոնում էիք ԲՐ. Երեկոյեան, երեկոյեան ըստ սովորականին ես հրաւիրուած էի: Ո՛ւր, ինքս էլ լաւ չեմ լիշում:

Թողնենք այդ խօսակցութիւնը: Օ՛րիորդ, գուշ ժրպտում էք:

ԼԷՕՆ. Սրդեօք կը համարձակուեմ ես:

ԲՐ. Գուշ ձեր փակուած շրջանում անգամ երկակայել չէք կարող, թէ մեր բնքոյշ բարբառով սեզոն բառը ինչ է նշանակում:

ՇՏ. Ահա երկու ամիս է, որ ինձ չէ յաջողում քունս յագեցնել:

ԿՈՒՐՏ. Այն էլ բիլիարդի վրայ:

ԲՐ. Սիրելի Կուրտը կատակ է անում, բայց իրօք, եթէ գուշ ըմբռնէիք թէ ինչ է նշանակում զուարճութիւնների նահատակ լինել, գուշ մեզ կը հասկանայիք:

ՀԵՕՆ. Ես այնչափ աշխատում եմ ձեզ հասկանալ, որ սկսում եմ արդէն ձեզ խղճալ:

ՇՏՆՆ. (ցածր խորհրդով) Կարծես թէ այդ անպարկեշտ աղջիկը մեզ ծաղրում է:

ԲԲ. (ցածր, հեղինակաւ) Իւրաքանչիւրը հաճութանալու համար իր ձեն ունի:

ԿՈՒՐՏ. (մտանցաւ Լէօնորային, ցածր) Ինչ թւում է, որ այսչափ անքաղաքավարի լինելու կարիք չկայ:

ՀԵՕՆ. (օրորուելով) Հիմ (շարունակում է կարդալ):

ԲԲ. Կարելի է արդեօք իմանալ, թէ օրիորդին ինչ է այդպէս հետաքրքրում:

ԿՈՒՐՏ. (ինքն իրեն) Ինչու է նա դրան ձանձրացնում:

ՀԵՕՆ. Մի բան, որ զուարճութեան նահատակներին հազիւ թէ հետաքրքրէ, քանի որ խրնդիւրը աշխատանքի նահատակներին է վերաբերում:

ԲԲ. Այդպէս, այո՛...
ՇՏ. (վեր թռչելով տեղից) Գնանք ձիանը նայելու:

ԲԲ. Հիանալի է, առաջ ընթացէք: Աշխատանքի նահատակներն ինչ աւելի են հետաքրքրում, քան թէ օրիորդը ենթադրում է:

ԿՈՒՐՏ. (միւս կողմ) Օ, թշուա՛ն:
ՇՏ. Mademoiselle:

ԿՈՒՐՏ. (առաջ մղելով նրան) Ի սէր Աստուծոյ, դնա՛, շտապիր (գնում են):

միւս յարանարա չ'ա՛ճ ՏԵԻՍԼ Ծ. յայն ժամ մտնելով
բայցով զմտնելուց զայ զս յարան

ՀԵՕՆ. (անհամբերութեամբ ժամացոյցին է նայում): Պ, Բրանդ, ինչո՞վ կարող եմ ձեզ օգտուէտ լինել:

ԲԲ. M-elle, ցաւօք նկատում եմ թէ որչափ քիչ եմ վայելում ձեր բարեհաճութիւնը, որովհետեւ գուցէ ես չունիմ մեծ արժանաւորութիւններ:

ՀԵՕՆ. Եւ այդ ինչ արտայայտելու համար դուք ձեր ձեռքից յարմար դէպքը բաց էք թողնում:

ԲԲ. Խնդրում եմ... կրկին մի՛րօպէ...
ՀԵՕՆ. (միւս կողմ) Առաջարկութիւն:

ԲԲ. Իմ պահանջութիւնները թերեւ բազմաթիւ են, բայց, օ՛րիորդ, նախ և առաջ ես ազնիւ մարդ եմ:

ՀԵՕՆ. Պ, Բրանդ, ինչ թւում է, որ ընտիր ընտանիքի մարդու համար այդ ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է: Այդ յատկութիւնը նույնպէս քիչ գովասանքի է արժանի, ինչպէս որ լա՛ զգեստը...

ԲԲ. Գուք այնպէս քիչ էք դնահատում...
ՀԵՕՆ. Ներեցէք, ես իմ յարգանքը չեմ զլանում և վատ հազնուածին, բայց սալոններում չեն ընդունում նրանց: Սակայն, որ, Բրանդ, ես ձեզ ընդհատեցի, գուցէ ձեր մասին սխալ գաղափար ունիմ: Ծարուենակեցէք:

ԲԲ. Ես պիտի խոստովանուիմ, օրիորդ, որ դուք ինչ երկիւղ ներշնչեցիք, իսկ այդ նշանա-

դուք ինչ երկիւղ ներշնչեցիք, իսկ այդ նշանա-

կուժիւն ունի: Արովհետեւ էլ քնչ տղամարդ է այն մարդը, որ իւր քաջութիւնը կորցրեց:

ԼԷՕՍ. Ա՛հ, ես միշտ յարգել եմ քաջութիւնը, բայց ձեր քաջութիւնը ինչո՞վ է արտայայտուել:

ԲՐԱՆԻ. Բարեկամներիս հարցրէք: Բնաւորութեանս այդ յատկութիւնը կասկածանքներից հեռու է:

ԼԷՕՍ. Երեւի, դուք կամենում էք ասել, որ մենամարտել էք:

ԲՐԱՆԻ. Այդ հարցերի մասին կանանց հետ չեն խօսում:

ԼԷՕՍ. Բայց մենք այնուամենայնիւ իվերջոյ իմանում ենք: Չէ՞ որ կանայք հենց նրա համար զոյւթիւն ունին, որ յաղթողներին դափնիներ բաժանեն:

Փուցէ, դուք պատերազմել էք այնպիսի բաների դէմ, որոնց դուք ձեր սրտի խորքում համակրել էք:

ԲՐԱՆԻ. (վրդովուած) Ի՛նչպէս կարող էք դուք այդ մտածել: Ես այդ տեսակ հայեացքներ չունիմ:

ԼԷՕՍ. Կամ, դուցէ, դուք լուռ ու մուկ տարել էք մի անարժան կասկածանք:

ԲՐԱՆԻ. Ե՛ս, Լուռ ու մուկ... Ընդհակառակն:

ԼԷՕՍ. Երբէ՞ք:

ԲՐԱՆԻ. Երբէք... օ՛րիորդ:

ԼԷՕՍ. Ուրեմն ձեր քաջութիւնն էլ անյայտութեան է մատնուել, պարոն... էթէ կարելի է ասել...

... սպայ: Նախ ասացուցէք, տալա մանրամասն կը-

խօսենք (կամենում է վեր կեննալ):
ԲՐԱՆԻ. (նրան պահելով) Օ՛րիորդ:

ՏԵՍԻԼ (6. ԲՅՈՒՂ)

ՆՈՅՆԸ, ՎԻԼՀԵԼԻ, ՏՐԱՍՏ ԵՆ ՌՈՅՆԻՏ.

ՎԻԼ. (ծեռքին երկու այցետումս). Պարոնները թող բարեհաճեն այստեղ սպասել:

ԼԷՕՍ. Ա՛հ, վերջապէս (վազում է Ռոբերտի մ'օտ եւ երկու ծեռքը մնկնում):

ՏՐԱՍՏ. (միւր կողմ) Ահա՛ թէ ինչ կայ: (ծառային, որ ղէպի աջ դուռն էր գնում):

Լուսեցէք, մօտ եկէք (վերցնում է նրա ծեռքից մի այցետումս եւ զրպանը դնում):

ԲՐԱՆԻ. (հսկում է Լէօնորային եւ Տրաստին) Այդ քնչ է նշանակում:

ՏՐԱՍՏ. Իմ այցետոման էլ բաւական է: Գնացէք (ծառայն գնում է):

ՌՈՅ. Լէօնորա, պատիւ ունիմ ներկայացնելու ձեզ կոմս Տրաստին, իմ ամենաընտիր բարեկամին:

ԼԷՕՍ. (ուղղուելով Պարոնայք, թող տուէք ձեզ ծանօթացնելու. պ. Լոտար Բրանդ, պ. Կոմս Տրաստ, պ. Ռոբերտ-Հայնիկէ մանկութեանս խաղընկեր (ընհանուր ողջոյններ):

ԲՐ. (կնքն իրեն) Նա ինձ Ալմայի եղբօրն է ներկայացնում... Բարի նշան է: (ընտրով) Պարոն-

ներն ինձ կրներեն, սակայն իմ բարեկամները (կակազում է եւ մըռթմոթում):

ՏՐԱՍՏ. Զեզ սպասում են, այնպէս չէ:

ԲՐԱՄԵԴ. (հպարտութեամբ նրան նայելով հեռանում է) Ո՞ր տեսակ կոմսերից է սա (յետ է նայում, գլուխ տալիս եւ հեռանում):

ՏԵՍԻԼ 7.

ԼԷՕՆ. (խնդրելով, որ նստեն) Կոմս, վաղուց է, որ մեր կողմերը եղած չէք:

ՏՐԱՍՏ. Համարեա մի քառորդ գար է, որ ես արևադարձային երկիրներում առևտրով եմ զբաղուած:

ԼԷՕՆ. Զուարճութեան համար:

ՏՐԱՍՏ. Որքան այդ հնարաւոր է: Բացի սրբանից՝ առանձնապէս զբաղում եմ սուրճի արգիւնաբերութեամբ, հնգկահան ապրանքների և փղոսկրի արտահանութեամբ. փղերի որսորդ եմ, իսկ դէպք եղած ժամանակ ինքս էլ փիղ եմ դառնում:

ԼԷՕՆ. (ծիծաղելով) Հետեապէս ինչպէս կը հրամայէք այդպիսի բազմակողմանի անձնաւորութեանը մեծարել:

ՏՐԱՍՏ. Օ՛րիորդ, ընտրութիւնը ձեր խղճին եմ թողնում:

ՎԵԼԷ. (վերադառնալով) Տէրը ձեզ իր մօտ է խնդրում (հուրը վեր կացան):

ՌՌԲ. Ուրեմն, ես ստիպուած եմ...

ՏՐԱՍՏ. Ի՞նչ ստիպուած ես մնալ. հրամանատարիդ հետ նախ ես պիտի խօսակցեմ: (ցածու) Առանց հակահառութեան: Ինչու սրա մասին ինձանից գաղտնիք էիր պահում: (բարձր) Ահա տասր տարի է, որ նա ինձ մօտ շարունակ ձեր մասին էր խօսում զանազան ոճերով: Մի՞թէ ես արժանի չեմ, որ դուք գէթ 10 րոպէ նուիրէք նրան՝ իմ մասին սրէէ լաւ բան լսելու:

ԼԷՕՆ. (մատով սպաննալիք է անում) Որչափ խորամանկն էք եղել:

ՏՐԱՍՏ. Զեզ հաճոյանալու համար այդ էլ եմ ընդունում (Գնում է):

ՏԵՍԻԼ 8.

ԼԷՕՆ. Ռոբերտի ծնորդը սննելով Վերջապէս կրկին տեսնում եմ քեզ, Ռոբերտ:

ՌՌԲ. Լէօնօրա, ձեր ամեն մի բարի խօսքի համար ի սրտէ շնորհակալ եմ:

ԼԷՕՆ. Օհօ, ինչ հանդիսաւոր ոճ: Իմ բարի խօսքերը ողորմութիւն չեն: (մօտեցնում է նրան վառարանին) Սլտեզ, կրակի մօտ նստեցէք իմ դիմաց: Մի՞թէ դուք կամենում էք սառչել պաղ Գերմանիայում: Սպասեցէք, ես կրակը կը փառեմ: (փչում է փքոցով) Հնդկաստանում, երևի, վառարանի կարէք չեն զգում: (ինքն երկն) Որչափ երջանիկ եմ: (բարձր ձայնով) Օ՛հ, ինչպէս ուրախ եմ, Ռոբերտ... թողէք բոլոր կասկածները... և ես լսում եմ:

ՌՌՅ. Այդ ասելիս, դուք կենդանութիւն էք ներշնչում երջանկութեան այն ուրուականին, որին ես վաղուց թաղել եմ:

ԼԼՕՆ. Օ՛, եթէ դուք անփոփոխ մնացած լինիր:

ՌՌՅ. Վկայ է Աստուած, որ ես միեւնոյնն եմ, սակայն զրանով վերքը բուժուելու չէ: Մեզ սոսկալի անդունդք է բռնանում:

ԼԼՕՆ. (յուսահատ ձայնով) Այն, եթէ այդպէս է:

ՌՌՅ. Օ՛, ի սէր Աստուծոյ, իմ բառերին սխալ մեկնութիւն մի տաք: Ձէ որ ես չեմ համարձակոււմ արտայայտել այն ամենը, ինչ որ զգում եմ: Յիշում էք արդեօք թէ ինչ ասացիր ինձ հրատեշտ տալու ժամանակ:

ԼԼՕՆ. Ի՛նչ:

ՌՌՅ. Սիրոյ հաւատարմութիւն ուխտիր:

ԼԼՕՆ. Ես այդպէս ասացի:

ՌՌՅ. Լէօնորա, այդ տեսակ խօսքերը չեն մոռացոււմ:

ԼԼՕՆ. Կատարելապէս այդ բառերը: Բայց չէ որ մեզ արգելում էին եզակի խօսել:

ՌՌՅ. Բայց մենք շարունակում էինք:

ԼԼՕՆ. Ուրեմն, ինչն է միեւնոյնը այժմս չգործենք:

ՌՌՅ. Լէօնորա, դուք կատակ էք անում:

ԼԼՕՆ. Սիրելի բարեկամ, դուք իրաւացի էք, համոզուած եղէք, որ ես ուրախ եմ կրկին ձեզ տեսնելու: Բայց դուք պարզեցիր ինձ համար, որ

մեր մանկական երազներն արդէն վերջացել են:

ՌՌՅ. Այլապէս չէր կարող լինել: Ձեր հայրը իր մեծահոգութեամբ ինձ մարդ դարձրեց, և ես դէպի նստանում երախտիք եմ զգում: Սեպհական կամքի իրաւունքներից ես զրկուած եմ: Այս տան մէջ ես միայն խոնարհ ծառայ եմ և իմ տիրուհու հետ այդչափ մոտեցմանալու իրաւունք չունիմ:

ԼԼՕՆ. Ձեր հայրտութիւնը ձեզ թերագրում է սուտ խօսել:

ՌՌՅ. Ինձ մի չարչարէք: Միայն այժմս, երբ ձեզ մօտ եմ նստած, միայն այս բուպէխ զգացի, որ հայրենիքում եմ: Սակայն ես թշուառ եսամոլ կրկնէի, եթէ այդ զգացմունքս չխեղդէի, որովհետեւ այնտեղ, յետին դուրսում... ընտանիքս է ապրում... հայրս, մայրս, քույրս... և այդ ընտանիքը... տխրաւ, Լէօնորա, այնտեղ գործերը բոլորովին ուրիշ կերպ են ընթանում, քան թէ դուք կարող էք երեւակայել:

ԼԼՕՆ. Սիրելի բարեկամ, իւրայիններին՝ օտարանալու համար բնաւ կարիք չկայ ննդկաստան երթալու:

ՌՌՅ. Ի՛նչպէս, Լէօնորա, միթէ դուք էլ նոյն զրուրթեան մէջ էք:

ԼԼՕՆ. Աւելի լաւ է լուել: Ես ձեզանից ամաչում եմ: Ես ձեզ նման ինձ զսպելու ընդունակ չեմ: Իմ բոլոր սլաքտականութիւնները, մի տեսակ դառն ատելութեամբ մոռացել եմ, մի տեսակ մեծամտութեամբ եմ վերաբերում այն ամենին, ինչ

որ այստեղ կատարում է, թէև ես մեծամիտ չեմ:
Ի՞նչ է պատահել ինձ, սպացէք...

ՌՌՔ. Սու...

ՏԵՍԻԼ 9.

ՅՈՅՆՔ, ՄԻՆԻՆԳ եւ ՏՐԱՍՏ (աջ կողմից են
ներս գալիս):

ՄԻՆԻԼ. (Տրաստին հրածեշտ տալով) Ուրեմն,
Կոմս, մինչև վաղը, մինչև ճաշ... Ահա ես մեր ե-
րիտասարդը... Բարև ձեզ, բարև (սեղմում է նրա
ձեռքը): Ի՞նչ, մի՞թէ կամենում էք արդէն հաշիւ
ներկայացնել:

ՌՌՔ. Ես միայն ցանկանում էի ձեզ ներկա-
յանալ: Թղթերս տակաւին կարգի բերուած չեն:

ՄԻՆԻԼ. Հոգ չէ, շտապելի չէ: Լէօնորա, դու
այստեղ թնջ գործ ունիս:

ԼԷՕՄ. Շատ բնական է, ես կամենում էի
Ռոբերտի հետ տեսակցել:

ՄԻՆԻԼ. Հը՛մ: Սակայն քեզ յայտնի է, որ մայ-
րը քեզ սպասում է: Երիտասարդ, գնանք: Ձեր
մասին ես առանձին զիտաւորութիւններ ունիմ:
Այո՛, նախագծեր: Կոմս, դուք զիտէք, որ ձեզանից
գաղտնիքներ չունինք:

ՏՐ. Աւելի լաւ է դուք երկուսդ խօսեցէք:
Ես քեզ այստեղ կրտսեսեմ:

ԼԷՕՄ. Ռոբերտ, ցտեսութիւն (սեղմում է
նրա ձեռքը):

ՄԻՆԻԼ. (բարկացած) Հը՛մ (Միւլինըրը եւ
Ռոբերտը գնում են առանձնասենեակ):

ՏԵՍԻԼ 10.

ԼԷՕՄ. Կոմս, դուք լսեցէք... Ես ստիպուած
եմ հեռանալ:

ՏՐ. Mademoiselle, (Լէօնորան դռան մօտ է
գնում: Կոմսը նայում է նրա կտեւից: Երբ օ-
րիորդը յետ է նայում, կոմսը մատով սպառ-
նում է):

ԼԷՕՄ. (նեղացած) Կոմս, այդ թնջ է նշանա-
կում:

ՏՐ. Հը՛մ, իսկապէս ասած, այդ... (Ժափ է
տալիս երկու անգամ):

ԼԷՕՄ. Իսկ այդ ինչ է նշանակում:

ՏՐ. Այդ նշանակում է... (ձեռքով խորովակ
է ցոյց տալիս) Կեցցէք:

ԼԷՕՄ. (խիստ) Պարոն... ես ձեզ չեմ հասկա-
նում... ա...ա... (վերադառնում է, նրան ձեռք է
մեկնում) Ես ձեզ հասկանում եմ:

ՏՐ. (ըննում է նրա ձեռքը երկու ձեռքով)
Վաղուց այդպէս էք հարկաւոր:

ԼԷՕՄ. (կրկին ծանրաբարոյ) Կոմս...

ՏՐ. Mademoiselle. (Լէօնորան գնաց) Ի՞նչ հը-
րաշալի օրիորդ է: Ի սրտէ երկուսին էլ երջանկու-
թիւն եմ մտղթում: Դա նրան պէտք է պատկանի:

ՏԵՍԻՒ 11.

ՏՐԱՍ ԵՒ ԿՈՒՐՏ, ՀՈՒԳՕ ՇՏԵՆԳԵԼ ԵՒ
ԲՐԱՆԴ. (Ներսէն հն զալիս).

Յառաջ ԿՈՒՐՏ. (Շարենգելին) Արիացիր, բարեկամ,
առաջ դնա (Կուրտը եւ կոմսը նայում են իրար
ընդմեջ և ծանաչում): (Երկխոսով եւ ուժասպաս և-
ղիւմ ձայնով) Յարգելի պարոն, դուք ինձ որոնում
էիք:

ՏՐ. Ոչ, բայց ես շատ ուրախ եմ ձեզ այտեղ
տեսնելու:

ԿՈՒՐՏ. Ո՞ւմ հետ պատիւ ունիմ:

ՏՐ. Կոմս Տրաստ:

ԿՈՒՐՏ. (Հիտթուած ու քաղաքավարի) Ձեր
այցելութիւնն անշուշտ մեր պատահական ծանո-
թութեանն ենք պարտական... մեր պարոնը...

ՏՐ. Երևի, դուք տանտիրոջ որդին էք:

ԿՈՒՐՏ. Pardon, Ձեր խոնարհ ծառան: Եւ...
Կոմս, չէ որ մենք այնքան քաղաքակրթուած ենք,
որ կարող ենք անցեալ երեկոն չիշել:

ՏՐ. Գուք ենթադրում էք:

ԿՈՒՐՏ. Օրիորդը շատ նազելի է, թոյլ տու-
էք, որ ես դատեմ: Կոմս, ձեր ճաշակը ձեզ պատիւ
է բերում: Սակայն, դուք անշուշտ նկատած էք, որ
իրաւունքը իմ կողմն է: Յուսով եմ, որ մրցելու չենք:

ՏՐ. Նամանաւանդ որ այդ օրիորդի եղբայրը
իմ ամենամտերիմ բարեկամս է:

ԿՈՒՐՏ. (վախեցած): (Հոռութիւն) Ուրեմն ինչ
էք մտադիր անելու:

ՏՐ. Առայժմ ինքս էլ չգիտեմ: Եթէ ինձ
յաջողուեց ազատել նրան դէպի ձեր տունն ունե-
ցած երեւակայական պարտականութիւններէց եւ եթէ
այդ հարցում դուք ինձ կընդաւասէք, այն ժամա-
նակ գուցէ ես լռեմ:

ԿՈՒՐՏ. Իսկ եթէ ոչ:

ՏՐ. Այն ժամանակ այդ պէտքով հայնիկէի զործն է:
ԿՈՒՐՏ. Թերևս դուք երեւակայում էք, որ
ես իմ գործակաւարի հետ կըմենամարտեմ:

ՏՐ. Ձեր, ինչ անցիք: Այն... հասկացայ...
ԿՈՒՐՏ. Գուք, Կոմս, կարող էք ձեր հայեցո-
ղութեամբ վարուել:

ՏՐ. Ես հենց միշտ այդպէս եմ վարուում: Պէ-
տքով հայնիկէն այժմս ձեր հօր առանձնասեղանի վրայն է:
Գուք թոյլ կըտաք ինձ ներկայ գտնուելու, որ ձեր
ժամագրութիւնը կրճատուի: Ես շատ է կըցանկացի
որ դուք իրարու ձեռք չմեկնէիք:

ԿՈՒՐՏ. Խնդրեմ, ինչդրեմ:

ՏՐ. Անորհակալ եմ (շուտ է գալիս և կապ-
ույն պատիկ կախ արած պատկերներին: Կուր-
տը շիտթուած գնում է քնմի խորքը):

ՏՐ. (Շարենգելին) Ինչ է պատահել նրան: Ե-
թէ չեմ սխալուում, մեր գնդում մի րմն Կոմս Տրաստ
կար, որի վերջը շատ աննախանձելի էր: Ապաօրի:
ՇՏ. (Երկշտ) Եթէ դու կամեցում ես նրան
մտքենալ:

ԲՐ. Ինչո՞ւ չէ: Նա ինձ շատ է հետաքրքրում:
(Մօտեցաւ Տրատին) Երևի Կոմսը միայնակութիւնը նախապատուում է:

ՏՐ. (յետ նայեց) Անկասկած:

ԲՐ. Այո համարեա անբաղաքավարութիւն է:

ՏՐ. (զարմացած նայում է նրան) Ս.ա. pardon, ձեր անձնասիրութիւնը կարծեօք դանակի ծայրին է տեղադրուած, պարոն.:

ԲՐ. Իմ անունս է՛ւ և տար Բրանդ, և ես աւելորդ չեմ համարում յարակցել, որ թագածառանդի անուն Կիրասիր զնդի պահեստի սպայ եմ:

ՏՐ. (քաղաքավարի) Միայն այդքանը:

ԲՐ. (գոռոզութեամբ) Միայն, Կոմս:

ՏՐ. Ներեցէք, սակայն պահեստում ծառայում են միայն պատերազմի փամանակ, իսկ այժմս, որքան ինձ յայտնի է, խաղաղութիւն է տիրում:

ԲՐ. Կոմս, դուք սխալու՞մ էք: Պահեստում նմանապէս ծառայում են և փորձնական պարապմունքների փամանակ:

ՏՐ. Ուրեմն ինչ: Միթէ ձեր փորձնական պարապմունքների համար ես ևս անհրաժեշտ եմ:

ԲՐ. Կոմս, թող տուէք նախ ձեզ մի հարց առաջարկել:

ՏՐ. Մեծաւ ուրախութեամբ:

ԲՐ. Այն զնդում, որին անարժան պատիւ ունիմ և ես պատկանելու, մի փամանակ ձեր ազգանունով մի երիտասարդ պարոն էր ծառայում:

ՏՐ. Այո: Հաւանական է, որ հենց ես եմ եղել:

ԲՐ. (խիստ) Այդ սպան ստիպուած եղաւ զնդից հեռանալ:

ՏՐ. Կատարելապէս ճիշտ է, կատարելապէս: (ընդորժած անակալ քաղաքավարի) Եւ եթէ դուք, գերյարգոյ պարոն, կամենում էք ձեր ցանկութիւնն արտայայտել—փողոցում պատահելիս ինձ չբարևել, մեծ հրճուանքով ազատում եմ ձեզ ձեր բարևներից, բնաւ նրանց կարևորութիւնը չճանաչելով (վերցնում է սլաքովը եւ թերթում):

ՇՏ. (հիացած) Տակաւին ինձ ոչոք այդպէս չէ ընդհատած (հեզ գլուխ տարով մօտենում է Տրատին) Թող կրտսք... իմ ազգանունս է՛ Շտենգել:

ՏՐ. (շուռ զարով նրա կողմը) Զեր խոնարհ ծառան:

ՇՏ. Շտենգել (Տրատալ սիրալիք ողջունում է, ցածր ձայնով խօսում):

ԿՈՒՐՏ. (ընկի առաջ զարով, Բրանդի մօտ) Ինչ խելագարուել ես... Պարոնը հզօր «Տրատա և ընկ.» տան պարագլուխն է: Միթէ դու կամենում ես հօրդ առևտրական առևը սնանկացնել:

ԲՐ. (վախեցած) Ինչո՞ւ ինձ վաղ չասացիր:

ԿՈՒՐՏ. Այնուամենայնիւ, ընդհարու՞մը շուտով պիտի ուզղել:

ԲՐ. Այո, եթէ դու յարմար առիթ կրդտնես:

ԿՈՒՐՏ. Կոմս, ներեցէք, բարեկամս ցաւում է...

ԲՐ. Սիրելի Կուրա, „ցառում է“, այդ քիչ սխալ բառ է:

ԿՈՒՐՏ. (կրճակում) Այսինքն... նա... նա...

ՏՐ. Այսինքն ձեր բարեկամը ցանկանում է ընդունել, որ մեր բանակիւք տեղի չէ ունեցել:

ԲՐ. Սիրելի Կուրա, թերեւ այդ խմբագրութեան ես համաձայնելու եմ:

ՏՐ. Ես ես պատրաստ եմ ընդունալ զայլ:

ԿՈՒՐՏ. Հետեապէս տարակուսանքը պարզած պիտի համարել:

ԲՐ. Իսկ ես պատրաստ եմ հրճուանք արտայայտելու, որ անձամբ ծանօթացայ Կոմսի հետ, որի գործունէութիւնը ես վաղուց անտի սովորել եմ յարգել:

ՏՐ. (շատ քաղաքավարի) Ահա, սլ. Սպայ, տեսնում էք, ձեր հասարակական դիրքի մասին իմ առաջարկած հարցը այնքան էլ աւելորդ չէր: Բաղաքացիական տեսակէտից մենք իրարու շատ լուենք հասկանում: Պարոնայք, սլ. Բրանդ կրտսերը «Բրանդ և Շտենզել» յարգելի առևտրական տան ժառանգը, որի հետ առևտրական յարաբերութիւն ունենալը ես մեծ պարծանք եմ համարում, «պատիւ» կոչուած գաղափարի մասին primatis-simo (առաջին կարգի) դասախօսութիւն կարգաց ինձ համար: Թոյլ տուէք ինձ publice (հրատարակօրէն) պատասխանելու: (ստեղծին աջ կողմը) Խոստովանք լինի, պատիւը գոյութիւն չունի: (ընդհանուր զարմանք) Երկիւղ մի կրէք, այդ այնքան էլ վտանգաւոր չէ:

ԲՐ. Պատիւ ասելով մենք ինչ ենք հասկանում:

ՏՐ. Այն, ինչ որ ընդհանրապէս մենք պատիւ ենք անուանում, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի ստուեր, որից մենք փախչում ենք, երբ մեզ հասարակաց կարծիքի լուսոյ ճառագայթն է փայլ տալիս: Բայց վատթարագոյնն այն է, որ մենք պատուի մասին այնքան բազմաթիւ և տարբեր հայեացքներ ունինք, որքան հասարակական դասակարգեր և շրջաններ կան: Ապա, խնդիրը անց պէտք է պարզել:

ԲՐ. (խիստ) Կոմս, դուք սխալուած էք, միայն մի պատիւ գոյութիւն ունի, ինչպէս որ միայն մի Աստուած և մի արեգակ: Պատիւը ճանաչուած է, հակառակ դէպքում՝ պէտք է ընդունել, որ անհատը օրինակ որ շրջանի չէ պատկանում:

ՏՐ. Պարոնայք, բարոյական է այն բոլորը, ինչ որ որոշ երկրում արամադիր են բարոյական համարելու: Բացի սրանից՝ պատիւ գաղափարի հիմնական սկզբունքն այն է, որ զա միայն որոշ անհատների, կիսաստուածների զուանանքն է, որովհետեւ զա մի ճոխութիւն է, որ իր արժէքը կորցնում է, երբ որ ամբօթի սեպհականութիւն է դառնում:

ԿՈՒՐՏ. Ներեցէք, Կոմս, սխալ հայեացք է: Իւրաքանչիւր մարդ պատիւ ունեցող անհատ կարող է լինել:

ՏՐ. Ընդհակառակն, որովհետեւ այդ դիպուածում ծոււմ լետին դաւթի տնկիցն էլ կարող էր այստեղ

գալ և դէպի ինքը յարգանք պահանջել, իբրև մի jentilhomme (Կուրտը վիրաւորում է):

ԲՐ. Եթէ նա իր վարմունքով անբիժ է, անկասկած նա jentilhomme է:

ՏՐ. Հը մ: Պարոններ, դուք արդեօք ինձ թոյլ կրտնք: մի համառօտ անցք պատմել: Սակայն ես երկիւզ եմ կրում, որ ձեր ուշադրութիւնը յոգնեցնեմ:

ԲՐ. և ՇՏ. (միասին ծիծաղելով) Ա՛չ, ո՛չ:

ՏՐ. Գործողութիւնը կատարւում է Հարաւային Ամերիկայի մի անկիւնում: Այնտեղի արիստոկրատիան սպանացիներն են, իսկ գուեհիկ ժողովուրդը խափշիկներ, հնդիկներ, մետիսներ և գանազան բազմաթիւներ: Սրանցից մէկը... Հըմ... Հըմ... Պեսլէ անուն կրող, պատահամբ Սպանիա է ընկնում, (փետուրի կտորը վերցնում է իր զգեստից) ուր և պատուի մասին մարմնացած Կաստիլիայի գաղափարները իւրացնում:

ՏԵՍԻՒ 12.

ԵՆՅԵՐ և ՌՌԵՐՏ (աննկատելի դուրս է գալիս անանձնատեսակից եւ ականջ դնում):

ՏՐ. Երբ, մի քանի տարի անցած, նա հայրենիք է վերադառնում, նկատում է, որ իր նոր ծագած գեռահատ քոյրն աւելի քան կարելի է՝ մի արիստոկրատի հետ, մտերմական յարաբերութիւն ու-

նի: Պարոններ, չուզուի՞ք: Այլ փակագծերում աւելացնենք, որ այդ շրջանի աղջկանց համար այդ անպատուութիւն չէր... Բայց երիտասարդը համարձակւում է նորա սիրեկանից բաւարարութիւն պահանջել, իբր նա ոչ թէ մետիս էր, այլ մի որ և իցէ սպանիական ասպետ:

ԿՈՒՐՏ. (ցածր) Պարոններ, ուշադիր եղէք, այդ իմ մասին է:

ՏՐ. Ինչպէս և կընկատէք, պարոններ, այդ մի տեսակ ցնորք էր, խելացնորութիւն: Անտարակոյս նորա հետ և վարուեցան որպէս խենթի հետ, բայց ահա հենց այդ դէպքում նորա բնաւորութիւնը նշմարուեցաւ: Իրբև մի աւազակ նա հետևեց երիտասարդ արիստոկրատին, և անկոչ փեսային սպանեց... Ի հարկէ, նրան կախաղանի դատապարտեցին, բայց այդ լիմարը... որին կարծեօք Պեսլէ էին կոչում, նոյն իսկ մահուան ընդէին պնդում էր, որ նա պատուի համար է մեռնում: Պարոնայք, միթէ այդ ծիծաղելի չէ:

ՌՌԵ. Սիրելի բարեկամ, դու սխալւում ես, այդ լիմարը միանգամայն իրաւացի է եղել: Նորա փոխաբէն ես էլ նմանօրինակ կը վարուէի (ընտրը վեր կացան):

ՏՐ. Ա... ահա վերջապէս և դու: (արագ նրան է մ'օտննում եւ ցածր ձայնով) Գու այստեղ ոչ ոքի չես ճանաչում: Մի նայիր, հեռանանք:

ՌՌԵ. (ցածր) Այդ Կուրտը չէ:

ՏՐ. Այստեղ բոլորը օտարներ են: Ինձանք: Ներեցէք, պարոններ, մենք շտապում ենք: Յտե- սութիւն:

ՅՐ. (Կուրտին) Հիմա ես զրան բռնելու եմ: (ըստօրհասին) Կոմս, թող տուէք, դարձեալ ձեզ մի հարց առաջարկել: (ըստեղը ձրգօգելով) Եթէ դուք հերքում էք պատուի գոյութիւնը, ուրեմն պա- տիւ յարգող մարդիկ նրան ինչով պիտի փոխարինեն:

ՏՐ. (ուղղուելով) Պարտաճանաչութեամբ, երի- տասարդ պարոն, (ուրախ) անշուշտ, այդ այնքան էլ յարմար չէ... (ողջունելով) պարոնայք...

ԿՈՒՐՏ. Կոմս, դուք մեզ պատիւ արիք:

ՌՌԲ. Ներողութիւն, դուք պարոն Կարա Միւլինգն էք:

ԿՈՒՐՏ. Այո, ես եմ:

ՌՌԲ. (շփոթուած) Ո՞նց, և... այո, ես մոռա- ցել եմ... երեւի, դուք ինձ չէիք մտաբերում... ևս... (ձեռքը մեկնած նրա մ'օտ է գնում):

ՏՐ. (երկուսի մէջտեղ կանգնելով) Այդ պա- րոնին դու ձեռք չես մեկնիլ:

ՌՌԲ. (վայրենաբար Կուրտին է նայում, յետոյ Տրաստին, յետոյ դարձեալ Կուրտին ևւ միջ արձակում) պ. Միւլինգ... բացատրութիւն եմ պահանջում... երես առ երես:

ԿՈՒՐՏ. Ինչպէս տեսնում էք, հիմա ես գրա- ղուած եմ, բայց մի ժամից յետոյ ձեր խոնարհ ծառան:

ՌՌԲ. Ուրեմն, պ. Միւլինգ, մի ժամից յետոյ:

ՏՐ. (ինքն իրեն) Նստանալ ինչ հասկացաւ:

ԵՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Առաջին արտրուածի լեկտորայիան: Ահա մի վրայ վառած լամպայ: Առաջնում է: Բնակի խորում պատրաստի մահ- ճակալ, չեմուգան: Ոտերեքը սեղանի մօտ նստած է՝ գու- լը քարշ արած:

ՏԵՍԻՆ 1.

ՌՌԲԵՐՏ, ՀԱՅՏԻՒՆ-ՄԱՅՐ (գիշերուան զգեստով):

ՄԱՅՐ. Բարի լույս, որդի: (Ռոտերը չէ պա- տասխանում) Ողորմած Աստուած, նա ամենեւին չէ պակել (մտնելով է նրան, արտատուքը ար- քելով):

ՌՌԲ. (վեր է թռչում՝ ևւ ըղատում) Ի՞նչ է, ի՞նչ էս կամենում:

ՄԱՅՐ. Աստուած իմ, ի՞նչպէս է ըղատում ինձ վրայ: Դու մրտում ես: Սուրճ կրկամենաս: (Ռոտերը նրա մարում է) Ո՞րդի, ձերուսի մօրիցդ օրինակ առ: Ինչ էլ վիշտ ունենաս, այնուամենայ- նիւ հարկաւոր է քնել: Բուքը ոյժ է աւելացնում, կազդուրում է (հանգնում է լամպան):

ՌՌՔ. Մայր, մայր, այդ քնչ էք արել:

ՄԱՅՐ. (լալիս է) Արդի, մենք մեղաւոր չենք...

ՌՌՔ. Մեղաւոր չէք: Օ՛, մայր...

ՄԱՅՐ. Ես նրան ազնուութեամբ եմ կրթել: Նա վատ օրինակ չէ տեսել: Ստիպել եմ ուսումնարան յաճախել: Հաղորդութեան էլ եմ տարել, նոր սև դերիայով... իսկ ձեռքին իմ պսակադրութեան թաշկինակը... պատորն այնպէս սրտառուչ խօսեց... այնպէս զգացուած...

ՌՌՔ. Ինչպէս դու թողատրեցիր նրան այդ պարոնի հետ ծանօթանալ:

ՄԱՅՐ. Գուցէ, ուղղելը դեռ հնարաւոր է...

ՌՌՔ. Էլ քնչ ապացոյցներ են հարկաւոր, միթէ նա յանդուգն պարզամտութեամբ ամեն ինչ չխոստովանեց... իսկ ինքը Սլւման միթէ հերքում էր... Եւ ի տրիտուր բոլոր գժբազգութեանց, երեկոյեան եւ Միխելսկիների մօտ էի... Բո սիրելի աղջիկ Աւգուստան է եղել նրանց համար գաղտնի բուն շինողը, նրա անկման պատճառը... նրան վճարելիս են եղել... Հա՛, Հա՛, Հա՛: Անազնիւ լակոտը երէկ ձեռքումս էր... Օ՛հ, եթէ կարողանայի սիրտս հանդատացնել:

ՄԱՅՐ. Ռոբերտ:

ՌՌՔ. Լաիր, նա խոստացաւ ինձ բաւարարութիւն տալ, գոնեա ես զրան արժանացայ: Նա նրկատեց, որ ես պատրաստ եմ ամեն ինչ կատարելու: Նա խօսք տուեց հենց այսօր ինձ և ձեզ բաւարար

բութիւն տալ: Աչքի առաջ ունենայով դժբաղդ աղջկայ ապագան, ես նրան հանգիստ թողի:

ՄԱՅՐ. Երբէք չէի մտածիր, որ այդպիսի վախճան պիտի ունենայ:

ՌՌՔ. Ի՞նչ պիտի նախադուշակէիր, ապա քնչ էիր մտածում, երբ տեսնում էիր, որ նա կէս գիշերին նրան ճանապարհ է ձգում:

ՄԱՅՐ. Քնածն ու մեռածը մէկ է: Վերջապէս նոքա դուան բանալի ունէին:

ՌՌՔ. Հըմ... Ուրեմն դու գիտէիր, որ նոքա ամեն տեղ միասին են լինում:

ՄԱՅՐ. Ա՛յ, ես միայն ենթադրում էի:

ՌՌՔ. Եւ դու նրան չէիր հարցնում:

ՄԱՅՐ. Ինչ կարիք կար հարց ու փորձ անելու: Միայն աւելորդ խօսակցութիւն պիտի լինէր: Աղջիկն ինքը պիտի հասկանայ թէ ինչ է անում:

ՌՌՔ. Այդպէս, այդպէս:

ՄԱՅՐ. Գոնեա նա... Օ՛հ... սվ կարող էր երեւակայել... Աստուած իմ, դու դողում ես: Ես իսկոյն սենեակը կը վառեմ (զնում է) վառարանի մօտ):

ՌՌՔ. (ինքն իրեն) Ո՛չ մի ելք, ո՛չ մի փրկութիւն... Նախատինք, ամբողջ կեանքում, անջընջելի նախատինք:

ՄԱՅՐ. (ըղաւում է խոհանոցի դռնից) Ե՛յ, քեզ եմ ասում, պառաւ, քարածուխ բեր (չոքում է վառարանի առաջ եւ մոխիրը հանում):

ՌՌՔ. Եւ ինչ բաւարարութեան մասին էր

նա, քնն ասում: Ամուսնութիւն: Հո, Կո, Հո: Եւ
Եթէ անկեղծ խօսենք... մի թէ Ես այդ եւս ցանկա-
նում: Հաւանական է որ քնն Համար մենամար-
տութիւնը կրմնայ: Եթէ նամինն սպանէ, ես կը-
մաքրուեմ, իմ պատիւս անբիծ կըմնայ: Բայց քնն
կըլինի այստեղ, սրունց վերջը... ցգց անստան ցգց

ՏԵՍԻՍ ԶՆՅԱՄԻ ԳՅՄԻ

ՆՈՅՆՔԱ ԵՎ ՀԱՅՆԻԿԻ-ՀԱՅՐԱՍ (նին խաղախով,
չուստերով, արկղով քարածուխէ կերում):

ՀԱՅՆ (խուլ գնակով) Բարի լոյս:
ՌՌՌ. Բարի առաւօտ, Հայր:

ՀԱՅՆ (մըրթմըրթալով) Ե՛հէ, այն...
ՄԱՅՐ. Ի՛նչ էս մըրթմըրթում: Եկ, օգնիր,
կրակ վառենք:

ՀԱՅՆ. Լաւ, լաւ, ուրեմն կրակ ենք վառելու
(վառարանի առաջ շոքում):
ՌՌՌ. (ինքն իրեն) Իսկ եթէ Ես նրան սպա-
նեմ: Ճիշտ է, այդ բաւարարութիւն կը լինի,
ստիպին Հարցը դարձեալ բաց է մնում, թէ դրանց
վիճակն քնն է լինելու... Ես վախենում եմ, որ անձ-
նական պատուի պաշտպանութիւնը մեզ նմանների
Համար անմատչելի ճոխութիւն լինի... (ըստական-
չում է) Օ՛հ, քնն ստոր սրարած եմ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ո՛րդի, քո մի տեղը ցաւում է, դու
սկար ես:

Հ.-ՄԱՅՐ. (ցածր) Եւ բոլորը Այնպի շնորհիւ:
Ամբողջ գիշերը քուն չէ եղել: Ես մէկ մասնա-
նայի Հ.ՀԱՅՐ. Այն, այն, Սլման... անչիւ (մարդը
կաւերի... Ես միշտ ասում էի... Մերեքարերար-
ների ընտանիքը վերջը մեր գլխին դժբաղդութիւն
է բերելու:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ե՛հ, ծերունի, մի լար (զրկում են
կըսարու):

ՌՌՌ. (ինքն իրեն) Քննչէսյ մարդու սիրտը
չարտուուի:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ես չեմ լախս... Ես իմ տանը տեղ
եմ... Գիտեմ թէ քնն կանեմ, թշուառ (անգամա-
լոյճն էլ իր սրտին յունի: Սպանեցէք: Աղջիկս...
Ես նրան ցոյց կըսամ (շարժում է վառարանի խառ-
նիչը գոհողալով): Ես նրան կանիճեմ, ահա թէ
քնն:

Հ.-ՄԱՅՐ. (անկողինն է ուղղում) Լաւ, լաւ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Շատ ես հասկանում եմ թէ պա-
տիւն քնն է: (կրծքին է խփում) Ահա, դուրի է իմ
պատիւը: Ես աղջկանս գիշեր ժամանակ փոթորկալի
եղանակին դուրս կըվառնեմ:

ՌՌՌ. Որ նա այնտեղ իսպառ կորչի:

Հ.-ՄԱՅՐ. Հանգիստ թող նրան: Որքան կա-
մենում է թող բըլբուլ: Գրգռման բոլոր աշտ... ցոյ
բոլոր ՌՌՌ. Սպասե՛ք սրտեղ է: Երեւի, վախենում
է աչքի երևալ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Երեւի, քնած է:
ՌՌՌ. Օ՛հ:

Հ.ՄԱՅՐ. (գնորակ է դռան մօտ) Այն (պատասխան չեն տալիս):

Հ.ՄԱՅՐ. (դուրը բանալով) Ահա, չէ որ առտում էի, թէ քնած է:

Հ.ՄԱՅՐ. (նրա ետեւից) Բէ՛հ, վեր կաց, թէ չէ փայտով կը վերկացնեմ:

ՌՌՌ. Հայր, մայրիկ, մինչև նրա գալը լսեցէք: Նրա հետ խիստ մի վարուէք... այդ նրան կարող է վիրաւորել:

Հ.ՄԱՅՐ. Ո՛րդի, դու հօ պառաւ մօրիցդ խելօք ես, շատ խելօք ես, բայց այդ բանը քեզանից լաւ եմ հասկանում: Թող իմ սիրտս քարանայ, քայց ես նրան ինչպէս բանդիւմ կը պահեմ: Բեռնախնձոր մաքրել, սենեակներ կարգի բերել, սանդղաքներ լուանալ, ահա ինչ կըստիպեմ անել:

ՌՌՌ. Իսկ եթէ գիշեր ժամանակ նա ձեզանից փախչի:

Հ.ՄԱՅՐ. Նա փախուած սենեակում նստած կը լինի, իսկ բանալիքը գրպանումս... ոնց կը փախչի:

ՌՌՌ. Խօրհեցէք, նա դեռ երեխայ է: Միւսները նրանից աւելի են մեղաւոր, հարագատ քոյրը... ահա այդ միջնորդի հետ պիտի խիստ լինել... Եւ յուսով եմ, որ գոնեա այս կարող եմ ձեզանից պահանջել, որ Այմային ընդմիշտ նրա ազգեցութիւնից կորզէք և Աւգուստային իւր ամուսնոյ հետ այլ ևս մեր տանը չընդունէք:

Հ.ՄԱՅՐ. Ընդհատ է, այդ անամօթներից ընդմիշտ պիտի հեռանայ: Միխէլիկին ինձ վազուց առելի է: Ահա Ռոբերտը Հնդկաստանից վերադարձաւ և մեզ խելքի բերեց: Իուք հօ ինձ՝ պատկառելի ծերունուս վրայ ուշադրութիւն էլ չէք դարձնում...

ՌՌՌ. Ներիք, հայր, բայց խնդրը քո մասին չէ:

Հ.ՄԱՅՐ. Մի և նոյն է: Իսկ Աւգուստան աման լպտող է, գող կատուի նման պատրաստ է ամեն ինչ թռցնելու:

Հ.ՄԱՅՐ. (աշքերի արտասուքը սրբելով) Սխր նա էլ իմ գաւակս է: Ես որդիեքանցս միատեսակ եմ սիրում:

ՌՌՌ. Իսկ եթէ նրանք քո սիրուն արժանի չեն, մայր: Աս... Այման:

ՏԵՍԻՒ 3.

ՆՈՅՆՔ եւ ԱԼՄԱ (գիշերուան սպիտակ վերնագգեստով, բաց մագնքով, երկմտօրէն դուրս է գալիս իր սենեակից եւ երկչոտ նայում մէկի եւ միւսի երեսին):

Հ.ՄԱՅՐ. Ահա, ա...

Հ.ՄԱՅՐ. (ծեղրը ձմռնելով) Եհէ է... աղջիկըս, այդպէս մեզ երախտահատուց եղար: Մի թէ ես քեզ չեմ կրթել, չեմ խրատել: Իշխանուհու նրման եմ մեծացրել, իսկ այսուհետեւ բաւ է: Ինչ

ես առաջ մեխուել, աւելը բեր, սենեակը մաքրիր (Ալման ուտերը վեր քաշելով խոհանոցէ զնում):

Հ.-ՀԱՅՐ. (արագ անկիւնից անկիւն է մ'ան գալին) Ես, ծերունի հայրդ, ես քեզ ասում եմ... Ես քեզ կեանք եմ տուել... Այո: Ես պատկառելի ծերունիս: Այո, ես, ես... (Ալման դռներն մէջ երնում է՝ աւելը և թինն ձեռքին):

ՌՌՐ. Ո՛րքան հրապուրիչ է նա իր մեղքի քառութեան մէջ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Դէհ, շտապիր:

Հ.-ՀԱՅՐ. (հանդիսաւոր) Ալմա, աղջիկս, մօտեցիր, եկ այտտեղ...

ԱԼՄԱ. Ի սէր Աստուծոյ ինձ մի ձեռէք:

Հ.-ՀԱՅՐ. Քեզ պատժելու համար դեռ այդ քիչ է: Ես ազնիւ պատուաւոր ծերունի եմ: Այո, ահա ո՛ւր է իմ պատիւը... Դու գիտես թէ հիմա ինչ եմ անելու: Կանի՞ծեմ քեզ, այո, հենց այս րօպէիս:

ԱԼՄԱ. Խնդրեմ ինձ հանգիստ թողնէք:

Հ.-ՀԱՅՐ. Յամառութիւն ես անում... դու ինձ կըճանայես...

ՌՌՐ. Սիրելի ծնողքս, այդպէս շարունակել անհնարին է... մի րօպէ հեռացէք և մեզ միասին թողէք:

Հ.-ՄԱՅՐ. Գնանք, ծերուկ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ես իրաւունք չունիմ իմ անզգամ աղջկան... Սպասիր... (Ընայրը քաշելով իր հետ նրան տանում է: Երկուսն էլ զնացին):

ՏԵՍԻՒ. 4.

ՌՌՐ. (ինքն իրեն) Հիմա կիմանամ՝ ինչ է դա և ինչ պիտի անել: (ընդոյշ) Ապա, քոյրիկս, մօտեցիր:

ԱԼՄԱ. Մայրս ինձ հրամայել է սենեակները աւել...

ՌՌՐ. Դեռ ժամանակ ունիս: (ըննում է նրա ձեռքից, քայց նա յետ է քաշում) Երկնչելու առիթ չունիս, ես քեզ ոչ կանի՞ծեմ, ոչ էլ կըձեռնեմ: Եմացիր, որ այսուհետեւ մի հաւատարիմ բարեկամ ունիս, որ քեզ կըպաշտպանէ:

ԱԼՄԱ. Դու շատ բարի ես, շատ բարի (լալես է և նրա առաջ շորում):

ՌՌՐ. Լաւ, լաւ, միայն մի չօքիր, նստիր աթոռի վրա: (ինքը նստում է նրա մօտ՝ աթոռի վրայ) Նստիր այնպէս, որ կարողանամ ուղղակի աչքերիդ նայել: (կամենում է նրա գլուխը քարճաքցնել, քայց վերջինս ծնկան մէջ թաղցնում է) Ուրեմն նստել չես կամենում, էհ, կարող ես մնալ և լալ: Դեռ շատ օրեր և գիշերներ լաց կըլինիս, մինչև որ կըմբռնես թէ քեզ ինչ են դարձրել: Ասա, խնդրեմ, մի՞թէ դու համոզուած չես, որ ամբողջ կեանքդ պիտի գղչաս:

ԱԼՄԱ. Այո, ես խոստովանում եմ...

ՌՌՐ. (ըննում է նրա գլխից երկու ձեռքով) Այո, քոյրիկս: Ահա օտարութեան մէջ... շարունակ տասը երկար տարիներ... քս վիճակը բարձրելու

Համար էի աշխատում... քեզ Համար բաղդ էի որոնում... Իսկ այժմս քսան տարին էլ բաւական չէ, որ այժմ գեղարդութիւնը մոռացուի:

ԱՆՄԱ. Բսան տարուց յետոյ ես բոլորովին կրճերանամ:

ՌՌՌ. Կրճերանաս: Մեզ երկուսիս Համար այլ ևս երիտասարդութիւնը գոյութիւն չունի: Ի՞նչ կայ:

ԱՆՄԱ. Աստուած իմ:

ՌՌՌ. (շփոթուած վեր կացաւ) Մի վախենար, ես քեզանից չեմ հեռանար: Օհնք՝ գազաններէ նրման որևէ որչի մէջ կը պատասպարուինք: Այն, մենք իսկ որսի գազաններ ենք, — մեզ ծաղրեցին, հալածեցին, կործանեցին: (Ալման երեսը միւս ըազկաթոռով է թազցնում) Ահա, նկատում ես, այժմս մենք կարող ենք իրարու օգնել — դու ինձ, ես քեզ: (ինքն իրեն) Ի՞նչպէս նա զարդարւում է: Ինձ Համար պարզ է թէ քնչ պիտի անել: Անարատ աղջկայ ոգին, որ ցեխի մէջ ապականել է, նա այլևս ինձ վերադարձնել չի կարող, իսկ այլ բաւարարութիւն ինձ հարկաւոր չէ: — Ալմա:

ԱՆՄԱ. (ըստօրանալով) Ի՞նչ է:

ՌՌՌ. Պու նրան շատ ես սիրում: Նրան:

ԱՆՄԱ. Ո՞ւմ:

ՌՌՌ. Ո՞ւմ: Նրան:

ԱՆՄԱ. Ա՛խ... սիրում եմ:

ՌՌՌ. Եթէ դու նրանից իսպառ զրկուէիր, այն ժամանակ դու ևս կը կորչէիր:

ԱՆՄԱ. Օհ, ոչ: Կրկնով իմից վէ ցնւոյի սահման

ՌՌՌ. Այդպէս... ուրախալի է: Պինդ կաց... Աշխատիր սովորել մոռանալ նրան... Այն, սովորել է հարկաւոր... (Ստուում է) Նախ և առաջ դու պիտի կրկին աշխատանքի ձեռնամուխ լինիս: Ձէ որ կար ու ձե ես սովորել... Միայն կրկին տարագործի խանութ մի մտնիր... այնտեղ միայն գալթակեցնում են ու վատ սովորութիւններ են առաջացնում:

ԱՆՄԱ. Այն, այդ դերձակուհիներն այնպէս ապականուած են:

ՌՌՌ. Ոչ՝ ոքի չպիտի քարկոծել, դու մանուանդ: Ո՛ւր կը տեղափոխուենք մենք — տակաւին ես ինքս էլ չգիտեմ: Եթէ ինձ յաջողուեց մեր ծերունիներին էլ քարշ տալ, այն ժամանակ բոլորս միասին կը գաղթենք, ուր որ լինի, միայն այնտեղից հեռու, և դու այնտեղ միայն ինձ և աշխատանքին կը պատկանես... Հաւատացած եղիր, որ երջանկութեան կէտը աշխատանքից յոգնելու մէջ է կայանում: Ծերունիքն, ի հարկէ, մեզ հետ են ապրելու, իսկ դու ինձ պիտի օգնես նրանց Համար հոգալու: Կարող զբաղուելիս միաժամանակ դու և տան անատուհին կը լինիս: Պու նրանց վշտերը կը թեթեւացնես և անվրդով նրանց հաճոյքները կը կատարես... քնդուենում ես:

ԱՆՄԱ. Եթէ դու կամենաս:

ՌՌՌ. Ո՛չ, այդ դու ինքդ պիտի ուրախութեամբ ցանկանաս... Հակառակ դէպքում, Աստուծոյ

ՌՌՌ. Ահա թէ նա ինչ է: Իսկ ես լալկան
տխմարս, մտածում էի այդ բերտ շրջանում մեղմ,
բարի խօսքով ազգել: Ոչ, այստեղ ապականութիւ-
նը ոչ թէ գալթակողութիւնից և հրապուրանքից է
առաջացած, այլ արեան մէջ է կայանում: Հիմա ես
կըսկսեմ անգութ և կոպիտ վարուել: մի և նոյն
է: ալլապէս ամեն բան կորած է:

ՏԵՍԻԼ 5. Կրօնականները ինչպէս պիտի վարուին

ՌՌՌԲԲԲ, Հ. ՀԱՅՐ, Հ. ՄԱՅՐ, և ԱՄԱ (Մայր)

ընդ Ալմանյիս անաջ է մղում: Հայնիկէն ներս է
գալիս այլանդակուած ղէմքով):

Հ. ՀԱՅՐ. Այդպիսի էլ անամօթութիւն:

Հ. ՄԱՅՐ. Կիմակահանդէսների համար փող
է հարկաւոր, Հիմա տանը նստիր: մյայտ աշին ուժ

Հ. ՀԱՅՐ. Ապա ասա, միթէ դու արժանի
չես իմ անէծքին: Ես քեզ կրկին անգամ անիծում եմ:

ՌՌՌ. Ի ուրս գնա, Սլմա, ես պիտի ծերունի-
ների հետ խօսեմ:

Հ. ՄԱՅՐ. Ինչ ես այդպէս ցցուել, գոնեա
կարկատած մոխրագոյն զգեստդ հազիր:

Հ. ՀԱՅՐ. Ի ուրս:

Հ. ՄԱՅՐ. Եւ չհամարձակուիս սուրճ խմել,
բաւական է ինչքան ունացիր. (ցածրաձայն) սուրճը
խոհանոցումն է (Ալման զնաց ղէպի խոհանոց):

ՏԵՍԻԼ 6. Կրօնականները ինչպէս պիտի վարուին

ՌՌՌ. Հայր, մայրիկ... ինձ վրայ մի բարկա-
նաք... ձեր դրութեան մէջ պիտի... կրկին... մեծ
փոփոխութիւն:

Հ. ՀԱՅՐ. Ինչ է:

ՌՌՌ. Ես վերջնականապէս համոզուեցայ, որ
Սլման անգառնալի կարտեան կըմատնուի, եթէ
նրան ալ պայմանների մէջ չմտցնենք, ուր անցեա-
լը վերադարձնելու միջոցներից նա միանգամայն
զրկուած կըլինի: Բայց ինչ պիտի լինի ձեր վիճակը:
Ձեզ այստեղ թողնել անհնարին է, որովհետեւ Մի-
խելակիները ձեզ կըկողոպտեն: Մի խօսքով դուք
ևս ինձ հետ պիտի գաք:

Հ. ՀԱՅՐ. (զարհուրանքով) Հնդկաստան:

ՌՌՌ. Ուր որ լինի միևնոյն է, դուք և
Հնդկաստան: Տրաստի ազդեցութիւնը մեծ է: Մենք
այնպիսի դրութեան մէջ ենք, որ դու կարող ենք
ընտրողութիւն անել:

Հ. ՀԱՅՐ. (ըմծիծաղ) Եթէ այդպէս է, ուրեմն
միայն Հնդկաստան:

Հ. ՄԱՅՐ. Ես զլուխս կորցրել եմ:

ՌՌՌ. Այդ ձեզ համար ծանր է: Ինքս էլ եմ
նկատում: Բայց խնդրեմ չհրաժարուէք: Իա միայն
երկիւղալի է թուում: Արեւադարձում ապրելն աւելի
լարմար է, քան թէ այստեղ... Ի ուրս այնքան սպա-
սաւորներ կուենեաք, որքան կամենաք:

Հ. ՀԱՅՐ. Օհ, գրողը տանէ:

ՌՌՌ. Եւ ձեր սեպհական տունը:

Հ.-ՀԱՅՐ. Եւ արմաւենիք:

ՌՌՌ. Աւելի քան թէ ձեզ հարկաւոր է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Եւ մենք իրաւունք կունենանք ծառերից ընտիր պտուղներ քաղելու:

ՌՌՌ. Կարող էք պատուիրել, որ քաղեն:

Հ.-ՀԱՅՐ. Եւ այնտեղ թուփակներ էլ են թըռչում... Եւ կապիկներ, ինչպէս այստեղ կենդանաբանական այգիում:

ՌՌՌ. Ուրեմն համաձայն էք:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ծերուկ, ինչ կասես:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ի՞նչ կայ, կարելի է և գնալ:

ՌՌՌ. Ենորհակալ եմ, շնորհակալ եմ: (միւս կողմ) Փառք Աստուծոյ, որ ստիպուած չեղայ սրանց վրայ բռնանալ: (բարձր) Միայն պէտք չէ ժամանակ կորցնել: Ո՛ւր է թուղթը և գրէչը (հայնիկէն մտածում է եւ ծոծրակը քորում):

Հ.-ՄԱՅՐ. Երեւի, Արմայի սենեակումն է (զԱնում է Ալմայի սենեակը):

Հ.-ՀԱՅՐ. Անշուշտ, քանի որ նա միշտ նամակներ է գրում (վառարանի դուռը փակեց):

ՌՌՌ. (ինքն իրան թնթեացած շնչառութեամբ) Ու՛ֆ: Ինչ հիմա կրկնակի հետաքրքրում է այն բաւարարութիւնը, որ նա ինչ առաջարկելու է և ես մերժելու եմ... կրբացասեմ ինչպէս և մենամարտութիւնը: Նրանք ինչ անազնիւ և երկչոտ կը համարեն, հոգ չէ... Նրանց պատիւը ինչ հար-

կաւոր չէ, այլ ինչ անհրաժեշտ է մի կտոր հաց վաստակել:

Հ.-ՄԱՅՐ. (վերադառնալով) Այնտեղ սեղանի վրայ բոլորը պատրաստ է: Մի գուցէ դու այստեղ ես կամենում:

ՌՌՌ. Ոչ, ոչ, այնտեղ ինչ չեն խանգարիլ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Գու՛ շատ յոգնած ես... Գոնեա մի ժամ հանգստոյիր:

ՌՌՌ. (զլիտով քացասելով) Եթէ պ. Միւլինգը իմ ետեկից կուղարկէ կամ ինքը շնորհ կը բերէ, ինչ կանչեցէք (զնում է):

ՏԵՍԻՒ 7.

Հ.-ՄԱՅՐ. (նստելով աթոռի վրայ) Հնդկաստան:

Հ.-ՀԱՅՐ. Մեզ պատուաւոր, պատկառելի ծերունիներիս աշխարհիս շուրջը քարշ տալ:

Հ.-ՄԱՅՐ. (նայում է պատուհանից) Աստուած իմ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ի՞նչ է պատահել:

Հ.-ՄԱՅՐ. Միխէլսիները:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ի՞նչ: Նրանք: (կապկպում է սերթուկի կրծակները) Ա, ա, ես նրանց օյին կըզամ, (ըստիւում են):

ԵՐԿՈՒՍԸ. (միտսին, ցածր) Ներս Եկէք:

ՏԵՍԻՒՆՆԵՐ

ՆՈՅՆՔ, ԱՆԳՈՒՍՏԱ եւ ՄՈՒՆԵԼԱԿԻ

ՄՈՒՆ. (ձեռքին կապոց) Բարի լըյս:

Հ.-ՄԱՅՐ. Սա... ընտանիքս ըստ ինչի

Հ.-ՀԱՅՐ. (ընտանիքով սպանում է) Ահա, ես ձեզ... Իսկոյն դուքս զնացէք, կորէք:

ԱՆԳ. (սպանում է) Իուրսը այսօր լաւ ցուրտ է:

ՄՈՒՆ. (նստում է եւ կապոցից հանում է շիշ) Ահա քեզ համար էլ օղի եմ բերել: Այնպէսն է, որ մատներդ էլ կըլզես: Սպա խցահանը տուր:

Հ.-ՄԱՅՐ. Միւր անգամ: Չէ որ հիմա մենք ձեզ դուքս պիտի վաճառենք:

ԱՆԳ. Այդ ո՞վ է հրամայել:

Հ.-ՄԱՅՐ. Սա... Ռոբերտը:

ԱՆԳ. Ի՞նչ: Իուր նրան թո՞ղ էք տալիս ձեր զլխին հրամանատար դառնալ:

Հ.-ՀԱՅՐ. (ցածր) Հանգարտ, ախր նա այնտեղ է, միւս սենեակում:

ԱՆԳ. (ստիպար) Թշուա՞հ հայր, նա մինչև անգամ երկիւղից դողում է:

ՄՈՒՆ. Աղքատ, բայց ազնիւ մարդկանց հետ այդպէս վարուել: Գարշելի արարած:

Հ.-ՄԱՅՐ. Նա զարշելի չէ, այլ օրինակելի օրդի է: Նա մեզ համար հոգում է:

Հ.-ՀԱՅՐ. Թէև ցանկանում է մեզ Հեղկաստան քարշ աւել:

ՄՈՒՆ. եւ ԱՆԳ. (միասին) Ի՞նչ: Ուր:

Հ.-ՄԱՅՐ. Հեղկաստան, այդ բնակավայրը:

ԱՆԳ. Պատճառը: Այժմ արդէն զո՞ւր է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Պատճառն այն է, որ Ալման կամեցաւ գիմակահանդէս զնալ:

ՄՈՒՆ. Ի՞հ, նա խելագարուել է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Եւ այդ պատճառով մեր կահ-կարասիքը պիտի թողնենք, մեր բնակարանի շքեղութիւնը:

ԱՆԳ. (զգուցուած) Ինչ, զժբաղդիս ևս թողնելու էք:

Չէր կարասիքը ծախելու էք:

Հ.-ՄԱՅՐ. Կարասիքը: (Ալգուտան գլխի ղարական նշան է անում) Ակամայ ստիպուած կըլինինք:

ԱՆԳ. Հայելին էլ: Բազկաթոռներն էլ (մայրը դրականապէս գլուխը շարժում է) Ձեր տեղը լինէի, կիսագին ծախելու փոխարէն, իբրև լիշատակ կընծայէի ձեր աղջկան, որը որք է մնալու:

Ահա այն ժամանակ համոզուած կարող էիք լինել, որ դրանց կարգին կըզահարանեն:

Հ.-ՄԱՅՐ. (կասկածելի հայեացքով նայում նրան եւ յետոյ Հայելիէն) Ծերուկ, լո՞ւմ ես, սա արդէն մեր բազկաթոռների վրայ է աչք տնկել:

ԱՆԳ. (ուղղելով) Ի՞հ, լաւ, եթէ վաճառել էք կամենում, մենք միշտ պատրաստ ենք լաւ գին տալու, որ զօնեալ մեր տոհմումը մնայ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Օրհնուած, սպասիր, զեւ հօ չենք զնացել:

ՄՈՒՆ. Ես ձեր փոխարէն...:

Հ.-ՄԱՅՐ. Լաւ, ի՞նչ անենք: Մենք նրանից

կախում ունինք: Ուր կըհրամայէ, այնտեղ և պիտի գնանք: Ձեզ վրայ հօրենք գառնալու չենք:

ԱՆԳ. Մենք ինքներս էլ ուտելու հաց չունինք (ընդհանուր նիւ):

Եւ ինչո՞ւ չունինք: Եւ ինչո՞ւ չունինք: Եւ ինչո՞ւ չունինք: Եւ ինչո՞ւ չունինք: Եւ ինչո՞ւ չունինք: Եւ ինչո՞ւ չունինք:

ՆՈՅՆԲ. Ե՛հ, Միհրէի տղայ (ընդհանուր վախեցում) պիտի գնայ: Եւ ինչո՞ւ չունինք:

Միհրէ. Բարի լը՛ր, բարեկամներո՛ւ: Ձեր որդին տանն է՝ ձառստան լայնով:

Հ.-ՀԱՅՐ. (վայելուչ) Ի հալկէ, Ի հարկէ, տանն է:

Հ.-ՄԱՅՐ. (դուռը բաց անելով) Ռո՛րբերտ:

(ընթաց) Ատուած իմ, աթուռի վրայ է քնել: Եւ ախր ամբողջ գիշերը չէ հանգստացել: Ռո՛րբերտ, չնայ:

Միհրէ. (մեղմ) Այո՛... ուրեմն աւելի լաւ, մի գարթեցնէք:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ի՞նչուք փակիր: Հ. ՄԱՅՐ. (ցածր) Ախր նա պատուիրեց: Հ.-ՀԱՅՐ. Նա երիտասարդ պարոնի մասին էր ասում (դուռը փակեց):

ԱՆԳ. (ամուսնուն) Տե՛սնենք Ի՛նչ կըլինի: Միհրէ. (դիտում է սենեակը) Այտեղ, ձեզ մօտ, բարեկամներս, բուսականի վայելուչ է:

Հ.-ՀԱՅՐ. (արժանիքով) Կըբարեհաճէք նստել: Եւ նա այս բազիլաթուռի վրայ:

Միհրէ. 0հ... խեղճան մետաքս է: Եւ մայ Հ.-ՄԱՅՐ. Այո՛, մաքուր մետաքս է:

Միհրէ. Երեւի, որեւէ մէկի ընծան է: Հ.-ՄԱՅՐ. (կրմ կրմալուղ) Այո՛... այդպէս ասած:

Միհրէ. (անհոգ) Իմ որդու: մայնեցման ամբողջ Հ.-ՀԱՅՐ. վե՛րստիկապէս հրամե՛լ էք:

Հ.-ՄԱՅՐ. (միասին) Սա... Միհրէ. (միւս կողմ) Անպիտան: (ընթաց)

Ի՞նչու, ձեր սիրելի որդին որդու հետ այնքան էլ քաղաքավարի չէ վարուել: Խոստովանք լինի, շնորհակալութիւնը ես բոլորովին ալլապէս էի նպաստում:

Հ.-ՄԱՅՐ. Այո՛, այդ մասին նա չափից դուրս կըվշտանայ: Եւ ինչո՞ւ չունինք:

Հ.-ՀԱՅՐ. Նա ձեզ հարազատ հօրքնման սիրում է: Եւ ինչո՞ւ չունինք:

Միհրէ. Այո՛, շատ ուրախալի է և հաճելի, սակայն, պատուելիներս, ես եկած չեմ ձեզ մօտ այդ մասին խօսելու: Եւ ինչո՞ւ չունինք:

ԱՆԳ. (տուշ զայրով) Ձեր խոնարհ ծառան: Միհրէ. Ինչո՞ւ կարող եմ օգտաւէտ լինել:

ԱՆԳ. (չպարտ) Աղջիկը ես եմ: Միհրէ. Այո՛, շատ ուրախ եմ: Սակայն խնդիրը ձեր մասին չէ: Այն օրիորդի անունը Այնն է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Կատարելապէս ճիշտ է: Եւ, ճշմարիտն ասած, նա շատ գեղեցիկ է:

Հ.-ՀԱՅՐ. Եւ տաղանգաւոր: Մենք նրան երգչուհի ենք պատրաստում:

Մի՞նչ. 0, շատ հաճելի է տեսնել, երբ որ-
դէք ծնողաց ուրախացնում են: Միայն մի բան
չեմ հաւանում, որ ձեր նազելի դուստրը օգտուել
է իր ներկայութիւնից այս տան մէջ, ուր ես թոյ-
լատրելեմ ձեզ ամբողջ 17 տարի ապրել, և որդուս
հետ մտերմական յարաբերութիւններ է ստեղծել:
Խոստովանում եմ, երախտագիտութիւնը ես այլ կերպ
էի սպասում:

Հ.-ՀԱՅՐ. Բայց, պ. Տէր:

Մի՞նչ. Որպէս զի բոլոր յարաբերութիւնները
իմ և ձեր ընտանեաց մէջ ընդմիշտ ընդհատուին,
ես ձեզ մի կոյրիկ գումար եմ առաջարկում: Ինչ
յարգելի հայնիկէ, ձեր աղջկայ հետ կըբաժանէք այն-
պէս, որ կէսը նրա համար իբրև օժիտ ծառայէ,
եթէ նա կըճարէ որ և իցէ մէկին, որ... (ժպի-
տով) Իսկ մինչև այն ժամանակ դրամադուլը ձեր
իբրև անութեան ներքոյ կըլինի: Ուրեմն համաձայն
էք:

Ահո. (ցածր, ետևից) Անա՛. այո՛, այո՛:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ես... Ես...

Մի՞նչ. Ես նշանակած եմ մի անսովոր խոշոր
գումար, որ յետ առնեմ այն անմիտ խոստմունքը,
որ ձեր պատուելի որդին երէկ կարողացել է որդուցս
կորզել: Այդ գումարը (ուշացնելով և քառերը կուլ
տալով) մօտաւորապէս 50 հազար մարկ է լինելու:

Հ.-ՀԱՅՐ. (ըղարկով) Աստուած իմ, աղաչ...
մի՞թէ ձիշտ էք ասում:

Հ.-ՄԱՅՐ. 0-հ, Աստուած իմ, սիրտս գնում է

(ընկնում է քաղկաթոտի վրայ. Ազուպրան նրան
բռնում է):

Մի՞նչ. (միւս կողմ) Սխալուեցայ, շատ էր...
(բարձր) Կրկին անգամ հարցնում եմ, 40 հազար
մարկ բաւական է:

Մի՞նչ. Ինչք, կարծեօք, նախ ասացիք...

Ահո. (հորը բռնելով) Շտապիր ասա՛ այո, ա-
պա թէ ոչ դարձեալ կըսովասեցնէ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Աղայ, ես մինչև անգամ 40 հազար
րին էլ չեմ հաւատում: Այգբան փող աշխարհումս
չկայ: Այդ լիմարութիւն է: Ապա ցոյց տուէք ինձ
փողերը:

Մի՞նչ. Փողը գրասենեակում ձեզ համար պատ-
րաստած է:

Հ.-ՀԱՅՐ. Իսկ զանձապահը մէջքիս ստղով ինձ
գուրս չի վրնդիլ: Կասէ՛ ես խելագար եմ: 0, զան-
ձապահները մեզ խեղճերիս հետ միշտ կոպիտ են
վարում: (Միւսինը հանում է չեքի գիւրը, գրում
և Հայնիկէին յանձնում: Բոլորը վրայ են թափ-
ւում: Եւ ուշադրութեամբ նայում) 40 հազար:
Աղայ, ձեր կողմից այդ վերին աստիճանի ազնուա-
բար է, այնքան ազնուաբար, սուէք ինձ ձեր ձեռքը:

Մի՞նչ. (ձեռքերը գրպանը տարաւ) Դարձեալ
մի խօսք: Վաղը երեկոյեան մի սալ կուզարկեմ և
2 ժամից յետոյ ներութիւն կրէք տունս դատարկել:
Եւ այնուհետև վտահ էմ, որ ձեր մասին այլևս
երբէք չեմ լսիլ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ոչ, Տէր, այդպէս մի ասէք: Եթէ

ձեզ համար, պատուաւոր պատկառելի ծերունու
այցելութիւնը վիրաւորանք չի լինիլ, ես մեծ հա-
ճօլքով երբեմն այդ զուարճութիւնն ինձ կըսպաս-
ճանեմ: Այո՛, ես պատուաւոր ազնիւ ծերունի եմ:

Միտի. Է՛հ, վերջացաւ: Բարեկամներս, բարև
մնաք: (միւս կողմ) Չգտէիքներ (գնաց):

ՏԵՍԻՍ 10.

Հ.ՆԱՅՐ. Ա.՛յ կնիկ, 40 հաղար: (Միխելակին
կամենում է նրան գրկել) Փեռայ, երեք քայլ հե-
ռու: (գրպաններում թաշկինակը որոնում է նե
ծնկան վրայ փռում), հոգացողութեամբ փաթա-
թում է չեքը եւ ներքին գրպանը դնում) Այդպէս,
Է՛հ, հիմա կարող ես ինձ գրկել և համբուրել:

Հ.ՆԱՅՐ. Ուրախութիւնից խելագարուելու
եմ: (մտադր եւ կին իրարու գրկում են, վերջինս
լացով) Երբ մտաբերում եմ, որ առանց դրամի այլ
ևս շուկայ քարշ գալու չեմ, իսկ ճաշից յետոյ, երբ
կըցրտէ, հանգիստ սրտով կարող եմ կրկին անգամ
վառարանը կարգին վառել: Իսկ ընթրիքին տա-
ւարի և խոզի միս կուտենք:

Հ.ՆԱՅՐ. Իսկ ես որքան քէփս տայ՝ կարող
եմ ձիաքարշով ման գալ:

Միտ. Ուղիղ 400,000 անգամ 10 ֆենինգ:

Հ.ՆԱՅՐ. Իսկ ինձ համար բազմոց կըզնես:

ԱՆԳ. Էլ հօ շնգկաստան չէք զնայ:

Հ.ՆԱՅՐ. (միասին) Է՛հ, բան չունիս:
Հ.ՆԱՅՐ. Ի՞նչ հօ չես խելագա-
րուել:

ԱՆԳ. Դեռ տեսնենք մեր եղբայրն ինչ կասէ:
Հ.ՆԱՅՐ. (ուրախ) Այո՛, արգարե մեր որդին:

ԱՆԳ. (համոզնով նրան) Ես քեզ խորհուրդ
եմ տալիս նրան հանգիստ թողնել, կըզայ ժամա-
նակ՝ ինքը կիմանայ:

Հ.ՆԱՅՐ. (երկշտ) Ի՛նչ կայ:

Հ.ՆԱՅՐ. (քաշում է կնոջ զգեստից եւ խո-
հանոցի դուռը ցոյց տալիս) Իսկ նա, օրիորդը,
այնտեղ է, հէ, հէ, հէ:

Հ.ՆԱՅՐ. Ա՛խ, իմ սիրելի խեղճ գաւակս:

Հ.ՆԱՅՐ. (զաղտնիաբար) Սա... մենք նրանց
կապշեցնենք: (Բոլորը հանդարտ գնում են խոհա-
նոցի դռան մօտ, հայնիկէն առաջ ըստ է անում
դուռը, խոհանոցից մեծ է լսում, հայնիկէն զար-
մացած յետ է քաշում) Ա՛յ, քեզ օչն:

Հ.ՆԱՅՐ. (ձեռքերը վեր քաշած) Սառուած
իմ:

Միտ. (նայում է նրա ուսերի վրայից) Օ՛հ,
գրողը տանէ:

Հ.ՆԱՅՐ. (ձեռացքած խստութեամբ) Է՛հ,
շուտ ես գուրս պրծնելու:

ՏԵՍԻՒ, 11.

ՆՈՅՆԲ ԵՆ ԱԼՄԱ

ԱԼՄԱ. (խոհանոցից երկհւղով) Մ. Խ, ո՛չ, աղաչում եմ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Գէհ, շտապիր (Ալման դուրս է գալիս նոխ Գնդկական զգեստով, ամօթից երեսը ծածկած: Բոլորը շրջապատում են նրան, ծիծաղները զսպելով եւ զարմանքի քացականչութիւններով):

ԱՆԳ. Հնդկական դերիայ է:

ՄԻՆ. Կողոպտուած էշխանուհուց:

ԱԼՄԱ. Ես ցանկանում էի... միայն... փորձել... իսկոյն... կըհաննեմ...

Հ.-ՄԱՅՐ. (շոյելով նրան) Մ. Հ, Աստուած իմ, կատարեալ հրեշտակ է:

ԱԼՄԱ. Դուք այլևս ինձ վրայ բարկացած չէք:

Հ.-ՀԱՅՐ. Բարկացած: (յանկարծ մտաբերելից, զոտոզ) Այսինքն, ճիշտն ասած, այո՛, մինչև անգամ խիստ, սակայն մենք կամենում ենք կրկին անգամ մեր ներողամտութիւնը ասպացուցանել: (շուռ եկաւ) Ի՞նչպէս ճարտար խօսեցի:

Հ.-ՄԱՅՐ. (Ալմային աջ կողմը տանելով, շոյում է նրա մազերը) Ե՛կ այստեղ նստիր: Ո՛չ, այստեղ բազկաթռօի վրայ:

ԱԼՄԱ. Բազկաթռօի վրայ: Ի՞նչ է պատահել:

Հ.-ՀԱՅՐ. Հէ... Հէ... (բոլորը նստում են նրա շուրջը):

ԱԼՄԱ. Ուրեմն այսօր կարող եմ դիմակահանդէս դնայ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Այո՛, այո՛, կարելի է:

ԱՆԳ. (հնգնօրէն) Խեղճ երեխայ:

Հ.-ՀԱՅՐ. (վեր թռչելով) Ե՛հէէ... մոռացել էի գրասենեակը. պիտի վազեմ:

ՄԻՆ. (շեշտ քաց անելով) Սպասիր, պէտք է կոկորդը թրջել և մեր բաղդը շնորհաւորել, որ նա կաշի և էլ չարկուի: Այ՛մա, բաժակներ բեր:

Հ.-ՄԱՅՐ. (արագ վեր կենալով) Մեր հագելի աղջկան հանգիստ թող: Ես ինքս իսկոյն կըբերեմ: (պահարանից հանում է լիքեօրի փոքրիկ շեշտը քաժակներով) Ռոբերտի մասին դու ի՛նչ էիր ասում:

ԱՆԳ. Այդ յետոյ ինքդ կըտեսնես:

Հ.-ՄԱՅՐ. Մեզանից, թշուառ ծերունիներից, մեր բաղդը հօ յափշտակելու չէ:

ՄԻՆ. (քաժակը քարճաքցնելով երգում է)

Մենք միշտ զուարթ ապրում ենք (Յ անգ.)

Հ.-ՄԱՅՐ. Ի սէր Աստուծոյ, հանդարտ (Ռոբերտի սենեակից վայր ընկնող աթոռի ձայն է լսում):

ՄԻՆ. Գերլարդոյ պարոնայք, օրհորդ Այ՛մա Հայնիկէ, մեր երջանկութեան զաւակը, իսկ նախ և առաջ այն առևտրական տուներ, որ իրեն այդպիսի ազնիւ կողմից ցոյց տուեց...

Հ.-ՀԱՅՐ. Կեցցէ Միւլինգների առևտրական տուներ: Կեցցէ:

ՆՈՅՆԸ ԵՒ ՌՈՐԵՐՏ (դոների մօտ):

ՌՈՒՈՐԸ (միասին) Կեցցէ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Նա (լուսթիւն եւ շիտձեւնը):

Միտ. (յանդանաբար) Անեւ ձագ, գալի բարի:

ՌՈՐ. Մայր, խնդրեմ ինձ բացատրես ինչ առթով են այդ մարդիկը մեր հալալ սեղանի մօտ նստած:

Միտ. Օհօ.

Հ.-ՀԱՅՐ. Այդքան էլ անբաղաքավարի մի լինիր:

Հ.-ՄԱՅՐ. (Ռորերտին է մօտենում). Հպարտանալը լաւ բան չէ, մանաւանդ ազգականների առաջ:

ՌՈՐ. Հըմ, Այժմ: Այդ ինչ է: Քեզ ով թուտուեց:

Հ.-ՀԱՅՐ. Այդ այն պատճառով է, որ դուքս Հնդկաստանը մոտանաս: Ես նախապատոււմ եմ իմ կարողութիւնս իմ տանը, Քերմանիայում ծախսել:

ՌՈՐ. (գարմացած) Ի՞նչ է պատահել այստեղ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ծերուկ, խօսիր, չէ որ փաստաթուղթը քո ձեռքին է:

ՌՈՐ. Ի՞նչ փաստաթուղթ:

Հ.-ՀԱՅՐ. (նստում է եւ շեշտելով) Արդէ, մի քանի անձանց մասին արտաքին կողմից անկարելի է գաղափար կազմել: Այսպէս ասած, նրանք իրենց

մէջ են գաղտնիացած: Ուստի միշտ անհրաժեշտ է շարժել նրանց: Եւ այս պատճառով էլ անհնարին է իմանալ թէ համեստ հանդերձի տակ որպիսի առաքինութիւն կայ: Ամեն ոք կարող է սամուրի մուշտակ հագնել:

ՌՈՐ. Վերջապէս դու ինձ բացատրելու ես:

Հ.-ՀԱՅՐ. Բացատրել: Ի՞նչ կայ բացատրելու... Ի՞նչ ես խելթ նայում: (կլկլ) Ի՞նչ է աչքերը վրաս չուել: Այսուհետեւ ես կարող եմ արդելել:

Հ.-ՄԱՅՐ. Լաւ, պատմիր իրեն:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ուրեմն... ես արդէն ասացի... շատ բնական է... Պարոնը անձամբ այստեղ էր: ՌՈՐ. Նա... ասկա ինչու ինձ չգարթեցրիք:

Հ.-ՀԱՅՐ. Օհօօ... Նախ՝ որովհետեւ դա երիտասարդ պարոնը չէր... դու կարող ես քո բարեկամներին ընդունել, իսկ ծերուկի ազան իմ բարեկամս է: Նոյն իսկ մենք խոստացանք սպազայում իրարու այցելել: Իսկ երկրորդ, որովհետեւ ես բընաւ տրամադիր չեմ որդուցս հրամաններ լսելու: Բաւ է, հերիք է: Հասկացար:

Հ.-ՄԱՅՐ. Լաւ, լաւ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Անտեղի մի խառնուիր, երբ որդուս նկատողութիւններ եմ անում: Այլեւ թող չեմ տալ, որ ինձ հետ կատակ անեն:

Միտ. (ետեւից) Ահա, հաւանում եմ: Սա քաջութիւն է:

ՌՈՐ. Այժմից մասին խօսք կղաւ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Նախ և առաջ խօսքը քո մասին էր:

Ենորհիւ քո ապականուած վարքի՛ գու պաշտօնից
զրկուած ես: Խոստովանք լինի, այլ երախտագիտու-
թիւն էի սպասում քեզանից:

ՌՌՅ. Փո՛ւ: Գո մննմ զայլ մ մ ճյ. ամից առ
Հ.-ՀԱՅՐ. (խիստ) Այո՛, ես, քո ծերունի պա-
տուաւոր հայրդ: Ես անտարբեր չեմ, որ իմ որդիս
գործակատար գորով՝ առանց պաշտօնի թափա-
ռոււմ է: Եւ մինչեւ ժամի 4-ը դու պիտի հաշիւ
ներկայացնես, ապա թէ ոչ, քո կաշին կրմաշկեն:

ՌՌԵ. (Զայրանում է, քայքայ իրեն զսպում է)
Խօսենք Այժալի մասին. նա բաւարարութիւն առա-
ջարկէց:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ի հարկէ, լրիւ: ...ամ՝ ՌՌԴ
ՌՌԵ. (անկարմարութիւն զգալով) Ուրեմն
ամուսնութիւն:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ի՞նչ ամուսնութիւն:
ՌՌԵ. Ի հարկէ, նրա որդու... միտ՝ ի մնայլ
Հ.-ՀԱՅՐ. Ոնց որ տեսնում եմ, դու կատաղել ես:

ՌՌԵ. (վեր թռչելով եւ վահիցած) Ապա
ի՞նչ:

Հ.-ՀԱՅՐ. (խորամանկ ժպտով, ցածր ա-
կանջին) Մի ամբողջ հարստութիւն, 40 հազար
մարկ: (Քարծր) Ձէ որ ազնուարար է:

ՌՌԵ. (կատաղի բռնուց) Ոսկի:

Հ.-ՄԱՅՐ. (երկկողով) Աստուած իմ, սիրտս
վկայում էր:

ՌՌԵ. Փո՛ղ:

Հ. ՀԱՅՐ. Ի հարկէ, ահա՛, միևնոյն է՛ ինչ որ

Հ.-ՀԱՅՐ. Ի հարկէ, ահա՛, միևնոյն է՛ ինչ որ
կանխիկ: ...այնպէս իմ սխալմ յամարս զգտայս եմ
ՌՌԵ. Ի՞նչպէս, և դու վերցրի՛ր:

Հ.-ՀԱՅՐ. (զարմացած) Ապա ի՞նչ:
ՌՌԵ. Նա փող առաջարկեց և դու ընդունե-
ցի՛ր (կատաղարար հօր վրայ է յարձակում):

Միտ. (երկուսի մէջտեղ կանգնելով) Ես
քեզ խորհուրդ եմ տալիս ծերունուն հանգիստ
թողնել:

ՌՌԵ. (հեռանալով եւ նրա վրայ ուշադրու-
թիւն չդարձնելով) Մայրիկ, դուք վերցրի՛ք:

Հ.-ՄԱՅՐ. (ծեղքերը խաշելով) Ո՛րդի, մենք
աղքատ մարդիկ ենք (Ռորքերու դատը ծիծաղելով
աթոռի վրայ է վայր ընկնում): Միխելսկին եւ
Ալգուատան Հայնիկէ հօրից չեն հեռանում: Ալ-
ման ծեղքերը ծալած, քաղկաթոտում նստած՝ ծի-
ծաղում է):

Հ.-ՄԱՅՐ. Ողորմած տէր, նա խելագարոււմ
է: (ծեղքերը նրա ուսերի վրայ դրեց) Ո՛րդի, քո
ծերունի մօրիցդ օրինակ առ: Ինչո՞ւ ես բաղդդ կոխ
տալիս: Հպարտին Աստուած էլ թշնամի է:

ՌՌԵ. Մայրիկ, սո դեռ վատթարագոյնը չէ...
Աւելի լաւ է, որ ես ցեխում... ծղօտի վրայ հոգիս ա-
ւանդեմ: Թող ես շան նման սատկեմ, միայն փողը
յետ վերագարձրէք... Լսեցէք, ես հանգիստ կրխօ-
սեմ, իմաստաբար, ես մի առ մի կըթուեմ, թէ ի՞նչ
է ձեր պարտականութիւնը: Նոքա ձեզ արատաւո-
րեցին... Լաւ... սակայն չէ որ մենք անմեղ ենք: Ոչ

որքից ամաչելու տեղիք չունէինք... կարելի է
 իմ պատիւը զողանալ, ինչպէս իմ քսակս, — սրա գէմ
 մարդս անգոր է մաքսաւելու և անպաշտպան է...
 Բայց երբ մենք մեր պատուի վերջին նշույն ենք վա-
 ճառուած... կանխիկ սկիզբ... այն ժամանակ մենք ինք-
 ներս ենք պատուազուրկը... և միշտ իբնէ այդպէս
 ենք եղել... և սա է մեր վարձը: (Հայնիկէն Մի-
 խելսկոնն է նայում, իսկ վերջինս մատուցելը
 մակատն է ցոյց տալիս) Աստուած իմ, չէ որ ես
 ամեն բան հասկանում եմ... և ես չեմ նախատում
 ձեզ: ձիշտ եմ ասում: Իուք աղքատ էք և միշտ
 խղճութեան մէջ էք եղել: Զեր կեանքը, որի ըն-
 թացքում միայն հացի խնդիր էք ունեցել,
 մարդկային արժանաւորութեան գաղափարը ձեր
 մէջ բթացրել է, ձեր իմաստն սպանել է և գուք
 մի կտոր սկիւղ կուրացել էք: Բայց համոզուած
 եղէք, որ սա ձեզ երջանկութիւն տալու չէ: Միայն
 զգուանք է ձեր մէջ լարուցանելու:

Հ.-ՄԱՅՐ. Այդ տեսակ խօսքերից մարդուս կա-
 շին սառչում է:

ՌՌՌ. Եւ մի կարծէք, որ դուք կորուստ կու-
 նենաք, եթէ ինչ հաւատ ընծայէք: Նայեցէք ինձ,
 չէ որ ես ուսում, կրթութիւն ունիմ: Իմ բազուկներս
 ամուր են, այնպէս չէ: Ես հօ չեմ ստորացել: Մի-
 թէ իմ այժմեան վրայ վստահութիւն չունիք: Լսե-
 ցէք, ես ցանկանում եմ միայն ձեզ համար աշխա-
 տել... ցանկանում եմ ձեզ հարստացնել... ապահո-
 վացնել... Ես ձեր ստրուկը կըդառնամ... ձեր բեռ-

նակիր կենդանին, միայն փողը լեռ դարձրէք:
 Հ.-ՀԱՅՐ. Բո խօսքերը շատ գեղեցիկ են, բայց
 առածն անու՛մ է՛... այսօրուայ (հաւկիթը վաղուան
 հաւից լաւ է):

Միտ. Ահա կատարեալ ճշմարտութիւն:
 Հ.-ՀԱՅՐ. Ուրեմն, սիրելի որդի, մի յուզուիր...
 ես իմ հաւկիթս իսկոյն կանխիկ դրամ եմ դարձնելու:
 (Բոն Միտ. Կեցցէ:)

ՌՌՌ. Իսկ դո՛ւ, մայրիկ... (Նստալու է մնում
 եւ երեսը շուռ տալիս) Գու էլ նմանապէս: Աստ-
 ուած իմ, այժմ ինչ անեմ: Այ՛մ, չէ որ զործը
 քեզ է վերաբերում... ես քեզ համար պատրաստ եմ
 ամեն ինչ կատարելու, միայն այժմ ինձ օգնիր (ընկնում
 է նրա ձեռքից եւ ստիպողաբար անաջ ընկնում):

ԱԼՄԱ. (յամստ) Թող ինձ:
 ԱՆԳ. Նա նրա ձեռքերը կտարտելու է:
 ԱԼՄԱ. Ես քեզ հետ այլ ևս խօսելիք չունիմ
 (հեռացաւ, քաշուեց):

ՌՌՌ. Բոյք:
 ԱԼՄԱ. Եւ այնուամենայնիւ դիմակահանդէս
 երթալու եմ, ապա մօրս հարցրու:
 ՌՌՌ. Մօրդ:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ինչո՛ւ պէտք է խեղճ երեխային մի
 փոքրիկ զուարճութիւն չպատճառել:
 ՌՌՌ. (յուզուած) Ահա թէ մինչև որ աստի-
 ճան ստորացել ենք:
 Միտ. (նստելով բազկաթոռի վրայ եւ հեզ-
 նօրէն) Այո, ահա թէ ո՛ւր հասանք:

ՌՌՌ. Օ՛, դու գարշելի: Հեռացիր այտեղից: (Միխելսկին չէ շարժում: Ռոբերտը ընկնում է ըստ կաթոռի գլխից) Հեռացիր, ասում եմ, գուրա, երկուսդ էլ դուրս:

Միլո. (նրա առաջը եկաւ) Ե՛հ, բաւական է:

ՌՌՌ. (ըստ կաթոռը ընկած ունի) Եւ դու գեռ համարձակում ես սպանալ:

Հ.-ՄԱՅՐ. (երկուսի մէջտեղը կանգնեց)

Դու իմ բազկաթոռը կրկտրես:

ՌՌՌ. Այո՛, երեւի ձեզ համար շատ գնահատելի է, որովհետեւ տիրոջ բնակարանից է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Ի հարկէ:

ՌՌՌ. Սիրելի և պատուելի պարոն կուրտից, ճիշտ է:

Հ.-ՄԱՅՐ. Այո՛, այո՛:

ՌՌՌ. (կատաղի ծիծաղով) Վերցրէք, աչքներըդ կոխէք (ձգում է ըստ կաթոռը, որը եւ փշրում է. կտորները ձգում է մօր ոտի տակ):

Հ.-ՄԱՅՐ. (լալիս է) Օ՛հ, իմ աթոռ (ծընկաչոք՝ կտորները ժողովում է եւ մի անկիւնում դարսում եւ աթոռի վրայ նստում):

Հ.-ՀԱՅՐ. Իէհ... այդ արդէն չափից դուրս է (կամենում է աջ կողմը զնայ):

ՌՌՌ. (նրա մանապարնը կտրեց) Աղջկադ խայտառակութեան փոխարէն ստացած վճարքը վերագարձներ՞լ ես, թէ ոչ. ասա, ասա, այո՛ թէ ոչ:

Հ.-ՀԱՅՐ. Ամենևին մտքովս էլ չի անցնում:

ՌՌՌ. Ուրեմն, յարդելի ծնողքս, մեր հաշիւ

ները ձեզ հետ արդէն վերջացած են: Ուրեմն անպատու թիւեր խալի նման կարող է մարդու հետ ծնուել: Լ.ա.ա. Եթէ նախախնամութիւնից ինձ վիճակուած էր անպատճառ լոյս աշխարհ տեսնել, ապա ինչո՞ւ ինձ նոյն գարշահոտութեան մէջ չթողիք, ուր ծնուել էի... և որի մէջ մինչև մահս կրմնայի, ինչպէս այդ մեր պատուելի գերդաստանն է ցանկանում:

ԱՆԳ. Մայրիկ, լսում ես թէ քս սիրելի որդիդ ինչեր է ասում:

ՌՌՌ. Ո՛չ, մայր, մի լսիր: (չոքում է նրա առաջ) Ես ոչ մի բան չեմ ասում... և ոչ մի բան... Եթէ ասել եմ՝ ներելի է, չեմ լիշում: Ինձ թուում է, որ իմաստը և մտրդութիւնը այսօր ընդմիջս անջատուեցան ինձանից: Մայրիկ, խղճա՛ ինձ: Դու դեռ միջոց ունիս ինձ և քեզ վերկելու: Գնանք միասին:

Հ.-ՄԱՅՐ. (աքաատուքով) Ինչպէս տեսնում եմ, կատաղութիւնից դու մեր հայելին էլ ես փռշրելու:

ՌՌՌ. (յուզուած եւ մնչուած նայում է հայելուն եւ մօրը) Մենք զանազան լեզուներով ենք խօսում և իրարու չենք հասկանում:

Միլո. (ոչ ըտր ժամանակ ցածրաձայն խօսում էր Հայնիկէի հետ, յանկարծ ընկնում է Ռոբերտի ուսից) Ե՛հ, այսօր բաւականի խայտառակեցիր մեզ: Հիմա կորիք այտեղից:

ՌՌՌ. (հրելով նրան) Հեռու: (նայում է

ծնողներին և երգողներին, նրանք չար քաղաքացիներ
չունենան որով շրջապատուում են նրան, Ռոբերտը
ծիծաղում է) Այդպէս, այո, ինձ զուրս են վաճառե-
լով:

Մինչև (դուները քաղաք անկելով) Գուրգ: արտ
մշտն զմն զգո մ ... զմ յմասն զոյ . Գրք
Գրք զմաստս զմ
ՏԵՍԻԼ 13. զմ զյամնցի ս՛ան
ն. ամասնար ՚մ մմաստս
ԵՐԵՄԻԱ ԵՒ ՏԻՄՈՒԹԻՄ (երեսում է դրան շեմքում):
ն. ամաս ՚մ զմնցի

ՏՐ. (Միխելակուն՝ դախն խիկելով) Ծնորհա-
կալ եմ սիրալիր ընդունելութեան համար: ամ (Յուս
ն. ամ ՌՌԲ. (Նկատելով Տրատտին՝ ըզաւում է) Եւ
ձեռքերը մեկնում, կարծես թէ պաշտպանելով
նրան) Ի՞նչ ես կամենում... ոչստեղ աւագականոց
է... դու գիտես թէ մենք սո՛վ ենք... մենք ամուր-
դով վաճառուում ենք... հա՛, հա՛, հա՛... իմ երեսիս
նայիր... ես չեմ կարող այդ հայեացքը տանել...
(ծանր շնչառութեամբ ծածկում է ձեռքերով երե-
սը, Ալման հենց որ նկատեց Տրատտին, ամա-
չելով փախաւ: Միխելակին և Ազուստան ծած-
կաբար խոհանոց են քաշում. Տրատտը նայում է
նրանց):

ՏՐ. Ուշքի եկ, ինչ է պատահել:
Հ. ՀԱՅՐ. (պիտակը ձեռքին) Սա, ձերք պայ-
ծառափայլութիւն, իրեն անպատշաճ է պահում:
Նախ ուզեց մեզ Հնդկաստան քարշ տալ, յետո՛ւ
հնարեց, որ մենք չհամարձակուենք փող վերցնել:

Հիմա, եր ուղղակի գրագենեակ եմ գնում: Ամբողջ
40 հազար, ձերք պայծառափայլութիւն, պատիւ
ունիմ ողջունելու (դուրս է գնում):

ՏԵՍԻԼ 14.

ՏՐ. Հըմ, այդպէս, այժմա հասկանում եմ:
(ձեռքերը Ռոբերտի ուսերին դնելով) Երևի, Մի-
լինգը, այստեղ է եղել: ամ ՚մ մմաստս զյամնցի
ամասնար ՌՌԲ. Միլիկնգ, (ահա թէ այժմա ինձ ո՞վ է
պետք:

ՏՐ. Ի՞նչ ես կամենում անել:
ՌՌԲ. Նրանք ինձանից հաշիւ են պահան-
ջում, ահա և կրտսանան (վազում է) խորքը և
տենդային դրութեան մէջ պայուսակում մի բան
է որոնում):

Հ. ՄԱՅՐ. (լալիս է) Գոհ եղէք Արաբչից, որ
դուք ընտանիք չունիք... Օհ, աշխարհիս երեսին
սրչափ անգութ, ապերախտ որդիք են լինում:

ՏՐ. (ինքն իրեն) Մօր բերանով ինքը տխու-
րութիւնն է խօսում... Ամաչիր, Տրատտ... Գովելի չէ:

Հ. ՄԱՅՐ. Միթէ ես իրաւացի չեմ:

ՏՐ. (երկու ձեռքով բոնեց նրա ձեռքը) Մայ-
րը միշտ արդար է լինում, նա չափազանց շատ է
չարչարուել և սիրել, որ սխալ լինէր:

Հ. ՄԱՅՐ. Բայց, ձերք պայծառափայլութիւն,
ինձ հասարակ կնոջը դուք ձեռք էք տալիս:

ՏՐ. Մայրերի առաջ ես շատ մեղաւոր եմ և
պիտի ներողութեան արժանանամ... Մանաւանդ իմ

մօր անաչ: Աւելի վառ օրհիբ են լինում քան թէ սա (Ռարերտը գտնում է իր որոնածը, հաննում է մի պորտֆելլ: (Ձողթերով, եւ) հաշիւներով միատրմանակ, որը եւ գնում է):

ՏՐ. (միւս կողմ) Ա... ատրճանակ, ահա թէ հաշիւը նա ինչ է տալու: ԱՌՌ. (նկատելով, որ իրան նետելում են, ատրճանակը զրպանն է դնում եւ պորտֆելլը վերցնում: անաչ է գալիս) Ահա այժմս պատրաստ եմ:

ՏՐ. Ես քեզ կուղեկցեմ:

ԱՌՌ. Ի՞նչ:

ՏՐ. Մէթէ իրաւունք չունիմ: ԱՌՌ. (տատանուելով) Լա՛ւ, գնանք:

Հ.-ՄԱՅՐ. (արտասուելով, քնքշաբար) Ռո՛ւբերտ... ԱՌՌ. (աշխատում է իրեն զսպել) Ես... գեռ... գալու եմ հրաժեշտի ողջօյնը տալու: Հիմա աւելի մեծ գործերը պիտի վերջացնել (գնաց ղէպի դուռը):

Հ.-ՄԱՅՐ. (Տրաստին, ձեռքերը փշրտելով)

Պ. Կուրաղ եւ նա... անպատճառ զժբաղղութիւն է լինելու:

ՏՐ (կիսաձայն նրան) Լա՛ւ, լա՛ւ, հանգստացէք: Գնանք:

ԱՌՌ. (չտիպազանց այլապիտեմ, քնքշութեամբ) Եթէ մենք այլ ևս... չենք... (Տրաստինը ընկնելով) Լա՛ւ, գնանք:

...միայն Մ... ինչպէս մեզ ց... միայն ց... զձ նամակայ նաբան... զմարտի քրտաստողը... 2000000 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Երբորդ արբուածի դեկլարացիան:

ՏԵՍԻՒ 1.

ՏՐԱՍՏ, ՌՈՒԲԵՐՏ (ձեռքին պորտֆելլ) եւ ՎԻԼՀԵՆԱ:

ՎԻԼ. (ցածր, Տրաստին) Ինձ խափարագելու ած է պ. Հայնրիկէին ընդունել:

ՏՐ. Ի՞նչ ևս: ՎԻԼ. Ի՞նչ էք հրամայում: Ձեր բանն ուրիշ է:

ՏՐ. Չափազանց զգացուած եմ: Սակայն պ. Հայնրիկէն ինձ հետ միասին է եկել: Պատասխանատուութիւնը ես ինձ վրայ եմ առնում: Պ. Միւլինը գին մենք այստեղ կրսպապենք:

ՎԻԼ. Իհարկէ... ՏՐ. Իրաւ որն էք նախապատուում, թղթազրամբ, թէ սակեզրամբ: (որոնում է իր քօսակը) Մէթէ տանը ոչոք չկայ:

ՎԻԼ. Ծերուսի պ. Միւլինզը գործարանումն է, տիկինը դիւստացուով տկար է, իսկ օրիորդը երիտասարդ պարոնի հետ միասին քաղաք գնացին:

ՏՐ. Միասին:

Վի՛լ. Օ՛, նրանք միասին երբէք չեն այցելում:

Երիտասարդ պարոնը մինչև անգամ կամենում էր այսօրուայ ճաշի հրաւիրուածներին բացատել...

ՏՐ. (նրան փող է տալիս) Լա՛ւ, գնացէք:

Վի՛լ. Ի՞նչ կը հրամայէք:

ՏՐ. Հեռանա՛լ (Վիլյեյնը գլուխ տալով դուրս գնաց):

ՏԵՍԻՒ. 2.

ՏՐ. Ապա՛, տղաս, մօտեցիր:

ՌՌՅ. Ի՞նչ ես կամենում:

ՏՐ. Ե՛հ: Քեզ քոջ յայտնի է, որ ես երբէք ոչինչ չեմ կամենում: Ես միշտ դէպքի ընթացքով եմ լողում: Բայց ահա՛ հարց, այս տանը քնչ ես անում:

ՌՌՅ. Կամենում եմ հաշիւ տալ:

ՏՐ. Այդ ես էլ գիտեմ: Մի բան միայն չեմ ըմբռնում: Եթէ դու տրամադիր չես այն ձեռքը սեղմելու, որ նմանօրինակ դէպքերում ընդունուած է ամեն մի ազնիւ մշակին մեկնել, ապա ինչո՞ւ քո հաշիւը ուղղակի գրասենեակ չես ուղարկում:

ՌՌՅ. Անշուշտ, այդ աւելի յարմար կը լինէր:

ՏՐ. Միրելիս, թոյլ տուր կրկին անգամ քեզ հետ իբրև բարեկամ խօսել:

ՌՌՅ. Խնդրեմ, խնդրեմ:

ՏՐ. Գու ուրուականների ետևից ես ընկած:

ՌՌՅ. Ահա թէ ինչ: ամբ ել յա՛հ:

ՏՐ. Ի՞նչ անձնական պատիւը ոչ ոք չի շօշափել:

ՌՌՅ. Մի՛թէ:

ՏՐ. Որովհետև այդ անելու աշխարհումս ոչ ոք իրաւունք չունի:

ՌՌՅ. Այդպէս, այդպէս:

ՏՐ. Այն, ինչ որ դու քո պատիւն ես անու-

անում, դա ամօթխածութեան, անձնական հպար-

տութեան և իրաւունքների մի խառնուրդ է. այն,

ինչ որ դու իւրացրել ես կրթութեամբ, քո բար-

յական կեանքով և քո մշակած խիստ յարաբերու-

թիւններով դէպի քո պարտականութիւնները, — այդ

նոյնպէս ոչ ոք չէ կարող իր տղայական փարմուն-

քով յափշտակել քեզանից, ինչպէս որ քո սրտի բա-

րութիւնը, քո առողջ իմաստը. ըստորում կամ այդ

պատիւը քո մարմնի մասն է, կամ թէ բոլորովին

գոյութիւն չունի: Գու ոչ մի ընդհանուր կապ չու-

նիս այն անձերի հետ, որոնց պատիւը իւրաքան-

չիւր կուտայր. զինամարտիկ անփոյթ ձգած ձեռ-

նոցով կարող է վիրաւորել... Այդ պատիւը նոյնչափ

կարևոր է, որչափ հայելին յիմարների համար, խա-

ղալիքը՝ դատարկաշրջիկների և անուշահոտ իւզերը՝

Ֆրանտի համար: Գու ոչ ոք քեզ մտնիլ չի տր. քո

ՌՌՅ. Գու խօսում ես իբրև մի անձ, որ

դժբաղդութիւնը առաքինութեանն աստիճանին է

բարձրացնում: Զառս մաշի՞ն. ցցմբովի յի յա՛հ

ՏՐ. Ետք հաւատնական է, որովհետև առաքի-

նութիւնը դժբաղդութեան արգասիքն է: Ես աստիճան

ՏՐ. Խնդրեմ, այդչափ էլ հինաւուրց պահպանողական մի լինիր:

ՌՌՅ. Պահպանողական. գուցէ... գուցէ հենց այն պատճառով, որ ես ստրուկ եմ ծնուած... պատուի մասին իմ ունեցած դադափարներս չափազանց թափանցիկ, վերացական են, եւ քո հայեացքների վեհուժիւնը և ընդարձակութիւնը չեմ ըմբռնել: Թող ինձ և հոգ չէ, թէ կրկորչեմ իմ սահմանափակութեան մէջ:

ՏՐ. Իսկ եթէ նա հրաժարուի:

ՌՌՅ. Ես նրան կըստիպեմ: ՏՐ. Ան (ինքն իրեն) Ահա թէ ինչին էր պետք իրան ատրճանակը: (նրան) Սիրելիս, դարձեալ մի քանի խօսք... եթէ դու անսպալման ցանկանում ես, որ պարտաւոր քո կաշին ծակէ, ուրեմն նախ դու պիտի զրկես նրան մենամարտութիւնից հրաժարուելու բոլոր միջոցներից:

ՌՌՅ. Ա՛հ, Ստտուած իմ, դու կատարելագլես իրուացի ես:

ՏՐ. (զարպանից հաններով քնակը) Գուհ՛՛ չես ամաչում ինձանից:

ՌՌՅ. Ոչ, բայց անանց դրան էլ շատ բան ես արել ինձ համար:

ՏՐ. (չերք սուաջարկելով) Ահա քեզ:

ՌՌՅ. Իսկ եթէ միջոց չունենամ երբ և իցէ քեզ հատուցանելու:

ՏՐ. Այն ժամանակ սառուցի վրայ կըզրեմ, ինչպէս սովորաբար բարեկամների մէջ ընդունուած

է: (ծնորով շոյում է նրան զուլսը) Ե՛հ, մինչև այդտեղ հասնելու չէ: Հըմ, սիրելիս, մի կետ էլ մոռացել ես: Սիրելիս իմ սիրտը:

ՌՌՅ. Ի՞նչ:

ՏՐ. Ահօնորան: ՌՌՅ. (զունատ դողալով) Նրա մասին ինձ մի լիչեցնիր:

ՏՐ. Դու նրան սիրում ես:

ՌՌՅ. Քո հարցին ես չեմ պատասխանիլ:

ՏՐ. Ուրեմն դու պիտի նրա եղբօրը սպանող հանդիսանաս:

ՌՌՅ. Իսկ մի՞թէ նախադատուելի է անազնիւ հանդիսանալ:

ՏՐ. (ուղղում) Ուրեմն ես էլ անազնիւ եմ: Մի՞թէ դու ինձ իբրև օրինակելի անձ չես ճանաչում: Մի՞թէ իմ գլուխը ես բարձր չեմ պահում. ամաչիր:

ՌՌՅ. (լռութիւն) Տրտտ ներիր ինձ:

ՏՐ. Ներել... լիմար: Ես քեզ սիրում եմ, ահա և վերջացաւ:

ՌՌՅ. Տրտտ... ես... չեմ մենամարտիլ:

ՏՐ. Ազնիւ խօսք:

ՌՌՅ. Ազնիւ:

ՏՐ. Ուրեմն զնանք:

ՌՌՅ. Ուր:

ՏՐ. Ես ինչ գիտեմ, աշխարհ տեսնելու:

ՌՌՅ. Ներիր, բայց մի՞թէ կարող եմ փոզն ալդ բարբարի երեսին խփելու գուարճութիւնից հրաժարուել:

ԱՆՕՆ. Արդեօք ես ձեզ հասկանում եմ: Իմ եղբայրս գրածով ազատուել է այդ աղջկանից: (Տրաստը դրականապես գլուխը շարժում է) Աստուած իմ:

ՏՐ. Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ ես փախուստ եմ տալիս որևէ քննադատութիւնից, նամանուանք գրանց նման կապերից ազատուելու համար այդ սովորական միջոց է: Բայց ես երկիւղ եմ կրում մեր բարեկամի համար:

ԱՆՕՆ. (Երեսը ծածկելով) Ինչով և երբ կարող եմ այդ ուղղել:

ՏՐ. Միթէ ձեզ համար այդ պարտաւորեցուցիչ էք համարում:

ԱՆՕՆ. Անկասկած: Ես իմ ամբողջ էութեամբ մեր ընտանիքի այդ զգուելի սովորութիւններն ատում եմ: Վճարել... ամեն բանի համար վճարել... պատուի, իրաւունքի, սիրոյ փոխարէն: Ամեն ինչ ոսկով գնել... այդ մենք կարող ենք, սրովհետև հարուստ ենք: (յոզնած ընկնում է բազկաթոռի վրայ եւ յետոյ վեր կենում) Ներեցէք, ես ինչ չեմ կարողանում զսպել: Ծնողներիս մասին խօսում եմ իբրև օտարների մասին:

ՏՐ. Գուցէ նրանք ձեզ համար աւելի օտար են, քան թէ դուք երևակայում էք:

ԱՆՕՆ. (յուզուած) Ա՛, երանի թէ այդ ճիշտ լինէր: (Տրաստը ականջ է դնում) Այս քնչ է:

ՏՐ. Այս ձեր եղբօր ձայնն է:

ԱՆՕՆ. (դուան մօտ) Այն, նա է իր բարեկամների հետ:

ՏՐ. (ինքն իրեն) Իզուր ատրճանակը նրա մօտ լծողի: (ըստօր, գլխարկը վերցնելով) Նա գրասենեակը կերթայ:

ԱՆՕՆ. Ո՛չ, կարծեօք նրանք այս կողմն են գալիս:

ՏՐ. (գլխարկը մի կողմ թողնելով) Հրաշալի է, ես նրանց կըսպասեմ: Օրիորդ, մի խնդիր եմ, իմ բարեկամիս հետ, մենք երկուսով, այսօր հեռանալու ենք այս տնից, վաղը քաղաքից եւ յունով եմ մօտ ապագայում Եւրոպայից...

ԱՆՕՆ. (ինքն իրեն) Աստուած իմ:

ՏՐ. Սակայն այսօր կըցանկայի նրա և ձեր եղբօր տեսակցութեանը արգելք լինել: Գուցէ ինչ չաջողուեց ընդմիջել, խնդրում եմ, որ դուք հեռու չլինէք:

ԱՆՕՆ. (ուրախ համաձայնութեան նշան է տալիս: Դուան ետեւից ձայներ են լսում: ԱՆՕՆ նորան գնում է ձախ եւ շուտ գալիս դէպի կոմսը): Կոմս, ես ինչ պիտի անեմ:

ՏՐ. Հաւատարիմ մնալ:

ԱՆՕՆ. Պատրաստ եմ այդ կատարելու (զընում է):

ՏՐ. Հիմա եղբայրը:

— ապ րդ յ ամ ՏԵՍԻԼ 5. մտադր արձալ

ՏՐԱՍՏ, ԲՈՒՆԴ, ՇՏՆՆԳՆԷ և ԿՈՒՐՏ:

ամ (խոյանքով) պիցապի (գծոյալ) : զոր Ել ասն
ԿՈՒՐՏ. (գարմանքով) Կոմս:
ԲՐ. (ցածրաձայն) Լաւ է, որ մենք միասին
ենք:

ՏՐ. Պ. Միւլինդ, խնդրում եմ մի բանի ը-
պէս սուրիք ինձ:
ԿՈՒՐՏ. Կոմս, իմ ժամանակս սուր է, հայրս
ինձ սպասում է:

ՏՐ. (միւս կողմ) Սէօ: (բարձր) Գործը մի
չնչին հարցի է վերաբերում:

ԿՈՒՐՏ. Կոմս, ես իմ բարեկամներիցս գաղտ-
նիքներ չունիմ (նստում են):
ՏՐ. Իմ մտերիմ բարեկամներիցս մէկը ձեզա-
նից ծանր վիրաւորանք է կրել: Իմ խորհրդով նա
հրաժարուեց ձեզանից բաւարարութիւն պահան-
ջելուց:

ԿՈՒՐՏ. Դուք սխալու՞մ էք, Կոմս, պէ՛տք է
նիկէն արգէն բաւարարութիւն ստացել է:

ԲՐ. Սլապէս մենք չէինք կարող վարուել:

ՏՐ. (նստելով նրան ոտից մինչև գլուխ)
Պ. Միւլինդ, թողնենք այդ հարցը: Իմ բարեկամը
ինչպէս ենթադրում եմ, ձեր հօր մօտ է, որովհետև
նա պնդում էր, որ նրան թոյլ տան հաշիւներն
անձամբ ներկայացնել:

— ապ ԿՈՒՐՏ. Մի գուցէ այդ նրան համար է
էլ պատճառում: ապ զուգաստ ցմէ յԵլ եւամար եմ
պղպ ՏՐ. Բացի սրանից նա առիթ էր լորճուում ձեզ
հետ ևս տեսակցելու:

ԿՈՒՐՏ. Որան էլ կարող է արժանանալ:
ՏՐ. Մի ժամից յետոյ իմ բարեկամը գործա-
րանք թողնելու է: Ինկատի ունենալով նրան ներ-
կայ լուրուած դրութիւնը, շատ ցանկալի կը լինէր,
որ դուք խոյս տայիք նրան հետ հանդիպելուց:
ԲՐ. Կոմս, երկչոտութեան կոչումը գերմա-
նացի սրտում երբէք արձագանդ չէ գտած:

ՏՐ. (հանգիստ) Պ. Սպայ, տակաւին ես թոյլ
չեմ տուած ձեզ դիմելու: Պ. Միւլինդ, լաւ խոր-
հեցէք, ձեզ այդ ասողը մի անձ է, որ ներկայ դէպ-
քում պիտի գնահատելի լինի ձեզ համար, հարկաւ,
ոչ թէ դէպի ձեզ ունեցած համակրութեան շնորհ
հիւ, ես այդ խոստովանում եմ: Ուստի համարձակ-
ու՞մ եմ դիմել ձեզ ընկերաբար: Սյ ճարտունների
ազդեցութեամբ մի ընթանաք:

ՇՏ. Ո՛չ, ո՛չ, մեր ազդեցութիւնից հեռու մը-
նացէք:

ՏՐ. Եւ ազատութիւն տուէք այն զգացմուն-
քին, որը թելադրում է ձեզ, որ դուք չպիտի ընդ-
դիմանաք անարդարութեան խոստովանանքին, որ
դուք մերձաւորի վերաբերմամբ գործել էք: Դուք
լուռ եք: Ուրեմն անշուշտ իմ խնդիրը կատարում էք:
ԲՐ. (կուլտի տեսից ցածրաձայն) Սպայ,
հիմա սկսիր ուտեցնել:

ՎՈՒՐԸ. Կոմս, ես լուռն եմ, նորովհետև բառ
չեմ գտնում թէ ձեր օտարոտի լաւակնութիւնների
համար ինչպէս իմ դարմանքս արտայայտեմ (ըստը
վեր կացան):

ԿՈՒՐԸ. (կուրտին, ցածր, կռակից) Հրաշալի է,
հիանալի: Գնալովցոյ նմ յոսոյ բլնաճ գՄ . ԿՅ

ԿՈՒՐԸ. Ես թող կրամս նստեմ ձեզ հարցնե-
լու, ինչ իրաւունքով դուք իմ տանս այդպիսի պա-
հանջներ էք յանում ինձանկից: Գլխոս սոսկ ցար ցո
-անց ՏՐ. Պահանջներ... Երբ որ գուք մերժում էք:

ԿՈՒՐԸ. Կոմս, մի թէ դուք կարող էք կաս-
կածել: մի յարատ յայտն . Պ (տալիսն) . ԿՅ

ԿՈՒՐԸ. (ցածր) Երբունակիր, շարունակիր: ու նմ
-յալ ՏՐ. (միւս կողմ) Սուեի արմատական միջոց
ներ են հարկաւոր: (ըստը րայճայն) Սյն էս կար-

ծում էի, իմ մէջ տակաւին յուսոյ նշան կար, որ
ես պատուաւոր մարդու հետ գործ ունիմ... Pardon,

ես սխալուած եմ: Գոտարժիմց բձ յմոյր նմ ետ
ԿՈՒՐԸ. Կոմս, այդ... Ենց զն զնամեյ յորժրա

ՏՐ. Անպատուութիւն է, այն: Ն Ո . ԿՅ

ԿՈՒՐԸ. Որի համար դուք ինձ բաւարարու-
թիւն կրտաք: Գլխոս մեյ յոտար . ԿՅ

ՏՐ. Սրանից լաւագոյնը չեմ կարող ցանկանալ:
ԿՈՒՐԸ. Իուք հենց վաղը կրտաք իմ մասին:

ՏՐ. Վաղը: Մի թէ այդ տեսակ վիրաւորանք-
ներից լետոյ կարողանում էք դարձեալ ննջել:

Ես սովորութիւն ունիմ այդ տեսակ բժէրն անմի-
ջապէս մաքրելու:

-անկ ԿՈՒՐԸ. (կմկրմնով) Եթէ դուք ցանկանում
էք, առձմա ցցմաբնայ ծննամնա մոմ խոցո , նմ զմ
յո . ԿՏՐ. (վիւս կողմ) Փառք Աստուծոյ (ըստը)

Ուրեմն, անցանդը անաղջ: Վնա բլա յարտա ու
-ղով ԲՐ. Սիրելի Կուրտ, յաջորդաբար պիտի լինիս,

որովհետև մենամարտութեան հրաւիրուածն այդ
պարտի հետ այլ ես խօսելու Սբան չունի: (խիտ)

Կոմս, պատուի օրէնսդ թիւեր նախ և առաջ պի-
հանջում է, որ հակառակորդները ԿՅ Մամ անգամ

ժամանակամիջոց ունենան իրենց գործերը: Կարգի
բերելու: Սենք, այսինքն իմ բարեկամը և ես, կօզ-

արեհինք այդ իրաւունքից: Եւ յայժմ անցնում եմ
երկրորդ կետին, եթէ մենք ստիպում լինենք

հրաժարուել ձեզանից բաւարարութիւն պահանջե-
լու զուարճութիւնից, որովհետև դուք, մեծապա-

տիւ պարոն, մեզ չէք անպատուած:
Կոմս ՏՐ. ԿՄ: Կմն ցմբամն միկիլ ալ Ս . ԿՅ

ԲՐ. Իուք այնպիսի անձանց շրջանին էք պատ-
կանում, որոնք չեն կարող մեզ վիրաւորել:

ԲՐ. (ուրախ) Ս. յպէս այդպէս: Կմն յամգառ
-ԿՅ ԲՐ. Ինչքեմ մտաբերէք, որ Կոմս Տրաստ

Չաարբերը 1864 թուի յունիսի 25-ին, ինչպէս
ինձ յոյտնի է օրինական անհերքելի փաստաթղթե-

րից, չկարողանալով թղթախաղում տանուլ տուած
գումարը վճարել, ստիպուեցաւ զնդից հեռանալ

ուստի, (անսիրտ զլուխ տալով) Կոմս... Կմն յոն ու
-ԿՅ ՏՐ. (ըստը րայճայն ծիծալից յետոյ) Պարո-
նայք, այդ դասախօսութեան համար խորէ շնոր-

հակալ եմ ձեզանից: Ես միանգամայն նրան արժա-
 նի եմ, որովհետև ամենամեծ յանցանքը անհետևող
 ղականութիւնն է: Եւ ամենաէական արդիւնքը, որ
 ես ստացայ, այդ այն է, որ մարդս, որքան էլ իր
 հայեացքներով պատուի ժամանակակից զաղափար-
 ներից բարձր լինի, այնուամենայնիւ նա միշտ նրա
 ստրուկն է մնալու: Մինչև անգամ եթէ հարցը իր
 դժբաղդ բարեկամի փրկութեանն է վերաբերում:—
 Պարոնայք, պատիւ ունիմ... pardon, ես պատիւ
 չունիմ: Իսկ ինչ նմանների մէջ նրան չէք ճանա-
 չում:... Կապարոյ մեծ ուրախութեամբ տղով
 հրաժեշտիս ողջոյնը հետանում եմ, այդ սուրբ
 սրտիս ինչ է (ծիծաղելով գնում է):

ՇՏ. Ահա կրկին մնացինք մերկ մեր պատուի
 հետ միասին:

ԲՐ. Ո՛նց: Մենք պահում էինք մեզ իբրև կա-
 տարեալ օրինակելի մարդիկ— jentilhomme:

ՇՏ. Բայց, Բրանդ, դու մոռացել էիր սուրճը,
 սուրճը...

ԲՐ. Բարեկամ փոքր էլ պիտի անձնական պա-
 տիւր ճանաչել: Սիրելի Կուրտ, ես շատ ուրախ եմ,
 որ կարողացայ փոքրիկ ծառայութիւն մատուցանել:
 Առանց ինչ գուցարած էիր: Ուրեմն, մինչև երեկոյ:

ԿՈՒՐՏ. Միթէ դուք արդէն քաղաք էք վե-
 դառնում:

ԲՐ. Այո:

ԿՈՒՐՏ. Ես ձեզ կողեկցեմ:

ԲՐ. Մ, ո՛չ, այդ փախուստի կրնմանէր:

ԿՈՒՐՏ. Ինչու էք այդպէս կարծում:

ԲՐ. Որովհետև Կոմսը սուս ու փուս քեզ
 ծաղրելու է, այն ինչ հիմտ քո պարտականութիւնն
 է մնալ և աւիթ որոնել նրա հետ հանդիպելու:

ԿՈՒՐՏ. Կարծեք դու սխալում ես:

ԲՐ. Այդ քո պարտքն է, սառւմ եմ, եթէ չես
 կամենում երկչոտ երևել:

ՆՈՅՆՔ և ԿՈՒՐՏ (մոլորել մուշտակով եւ
 գլխարկով (նրա կտուից) ՎԻԼՀԵԼՄ:

ՄԻՆԷ. (մուշտակն ուսերից ձգելով Վիլհելմի
 ձեռքը) Եւ ինչ իրաւունքով գրասենեակում նա
 ինչ պաշարել է: Ողջոյն ձեզ, պարոններ... Պատու-
 իրեցէք, որ բոլոր հաշուէմատեանները և հաշուէ-
 ցուցակները նրանից վերցնեն և ինքը թող կորչի՝
 ուր կամենում է... (Վիլհելմի գնում է) Կուրտ,
 ինչու ես ինչանից հետո փախչում, չէ որ մեր
 խօսակցութիւնը դեռ չէ վերջացել:

ԿՈՒՐՏ. (ցածր, Բրանդին եւ Շտենսգեյլին)
 Հասաւ իմ օրհասական ժամը: Փրկութիւն որոնեցէք:

ՇՏ. Պ. Միւլինգ, դժբաղդաբար մեր ժամա-
 նակամիջոցը...

ՄԻՒԼ. Յտեսութիւն, պարոններ... ցաւում եմ... ցտեսութիւն:

ԲՐ. (ցածր, Կուրտին) Յետոյ մեզ կըլլամենս (Բրանդ եւ Ետննզել զնային):

ՏԵՍԻԼ 8.

ՄԻՒԼ. Այս անգամ ևս յաջողուեց ինձ կարգի բերել, միայն Տէրն ինքը գիտէ թէ ինչ զոհաբերութիւններով... բոլորը քո հաշուին պարտիք են արձանագրում, իսկ այժմ ներկայ դէպքի բարոյականին վերագառնանք:

ՏԵՍԻԼ 9.

ՆՈՅՆ.Ը եւ ԱՄԱԼԻԱ (խորքից), յետոյ ԼԷՕՆՈՐԱ (ձախ կողմից):

ԿՈՒՐՏ. (ինքն նրն) Օհ... Մայրս էլ որ եկաւ, լաւ տեսարան է լինելու:

ԱՄԱԼԻԱ. Օ, Կուրտ, Կուրտ...

ԿՈՒՐՏ. Այո, մայր:

ԱՄԱԼԻԱ. (ստուում է) Գու քո ծնողաց մեծ վիշտ պատճառեցիր, սիրելի որդի, որպիսի ստորութիւն, որպիսի արատ, որ քո ծերունի հօրը ստիպեցիր այնպիսի զզուելիներէ հետ յարաբերութիւն ունենալ: (Լեծնորային, որ ներս եկաւ) Քեզ ինչ է պէտք:

ԼԷՕՆ. Ես ձեզ հետ խօսելիք ունիմ:

ՄԻՒԼ. Հիմա, ժամանակ չունինք, սենեակը գնա:

ԼԷՕՆ. Ո՛չ, հայրիկ, այդպիսի պարագաներում լաւ չեմ կարող քանի որ ես ընտանիքի անդամ եմ, հետեւապէս ես էլ ցանկանում եմ ձայն ունենալ:

ՄԻՒԼ. Ի՞նչ է նշանակում այդ հանգիսաւոր ոճը:

ԼԷՕՆ. Մեր գերդաստանում այսօր մի տգեղ դէպք է տեղի ունեցել...

ՄԻՒԼ. Երանի թէ իմացած չլինէի:

ԼԷՕՆ. ... Եւ ինձանից գաղտնիք պահելու կարիք չկայ: Անշուշտ, աշխարհային քաղաքավարութեան օրէնքի համեմատ, ես իբրև մի օրիորդ, աչքերս ցած ձգած, ոչինչ չգիտցողի դեր պիտի կատարէի, սակայն ներկայ դէպքում անհրաժեշտ է այդ ձևը թողնել: Ինձ ամեն ինչ յայտնի է:

ԱՄԱԼ. Եւ դու չես ամաչում:

ԼԷՕՆ. Այո, սաստիկ ամաչում եմ:

ՄԻՒԼ. Վերջապէս դու հասկանում ես թէ ո՛ւմ հետ ես խօսում: Գու խելագարուել ես:

ԼԷՕՆ. Եթէ ես այնպէս չարտայայտեցի, խընդրեմ ներողամիտ լինէք: Ձեզ վերաւորելու բնաւ ցանկութիւն չունիմ: Գուցէ, իրօք, ես ապերախտ դուստր եմ եղած, գուցէ ես իբաւունք չունիմ իմ անձնական համոզմունքներն ունենալու, քանի որ անկախ դիրք չունիմ: Եթէ այդպէս է, ներեցէք ինձ: Կաշխատեմ ուղղուել: Բայց ճշմարտութիւնը

յարգեցէք և նրան իր պատիւը վերադարձրէք:

Միշտ. Ես մինչև անգամ չեմ կամենում քեզանից հարցնել, թէ դու այդ անձնաւորութեան հետ իրականապէս ինչ գործ ունիս, սակայն բացառելիք ինձ, ինչ իմաստ են պարունակում քո արտաբերած բառերը՝ «պատիւը վերադարձրէք»:

ԼԷՕՍ. Աստուած իմ, գոնեա ցանկութիւն յայտնեցէք ուղղելու, իսկ միջոցները յետոյ կը ճարուին:

Միշտ. Գու կալծում ես: Նախ, նստիր, զաւակս: Ես չեմ ցանկանում իմ սկզբունքներին դաւաճանել և մտադիր եմ քեզ վրայ հեզութեամբ և փաստերով ուղղել, թէև խիստ յանդիմանութիւնն անելի համապատասխան կըլինէր: Նայիր իմ պեզարդ գլխին, նրա վրայ անպատուութիւն չկայ, թէև ես երբէք պատուի հարցերով չեմ զբաղուել... Այն... իսկ կենացդ մէջ սրբան բան ես տանում, առանց բերան բանալու, եթէ կամենում ես նպատակիդ հասնել: Բայց ահա մի որ և իցէ երիտասարդ, որին, ինչպէս դու ասացիր, զրկել են պատուից... Ենթադրենք, որ դու իրաւացի ես, ես խիստ վշտացած եմ եղբորդ թեթեամտութիւնից: Բայց ո՞վ է ստիպում երիտասարդին իր պատիւն ունենալ: Եւ որտեղից է նրան այդ պատիւը: Ըօ իր ընտանիքից կամ իմ առևտրական գործերից չէ: Իմ դորձակատարները Վալտիական ասպետներ չեն: Գու շատ շիտակ ասացիր, որ նա իր պատիւն ունէր և մենք պարտաւոր ենք վերադարձնել նրան: սակայն ո՞նց,

ինչ ճանապարհով: Գուցէ պէտք է կուրտին այն օրիորդի հետ ամուսնացնել:

ԱՄԱ. Թէոգոր, ես ստիպուած եմ քեզանից խնդրել, որ դու կատակի համար անգամ այդպիսի բառեր չարտասանես:

Միշտ. Սակայն այդ ինձ էլ և իմ գործին էլ ահարկու դժբաղդութիւն կը պատճառէր... Մինչդեռ այն երիտասարդն այդ դրութիւնից փրկուելու լիակատար միջոցներ ունի: Եթէ նա այդ չի անիլ, և եթէ ինձ հարցնեն՝ ո՞վ պիտի դժբաղդանայ, մենք թէ նա, — ես կը պատասխանեի նա, որովհետև ես ամենեին ցանկութիւն չունիմ այդ վիճակին ենթարկուելու: Ամբողջ կեանքումս ես այդպէս եմ գործել և իւրաքանչիւր ոք ինձ որպէս ազնիւ մարդ է ճանաչում:

ԼԷՕՍ. (վերջ կենտրոն) Հայրիկ, դա քո վերջին խօսքն է:

Միշտ. Վերջին: Հիմա մօտ եկ, համբուրիր ինձ և մօրեցդ ներողութիւն խնդրիր:

ԼԷՕՍ. (առըստիով յետ քաշուեց) Թող ինձ, ես չեմ կարող քեզ խաբել:

Միշտ. Այդ ինչ է նշանակում:

ԼԷՕՍ. Հայրիկ, ես սկստում եմ, որ միանգամայն սխալ եմ, որ ես ձեզանից տնհնարին բան եմ պահանջում: Ես պէտք է իմ հայեացքներս արմատօրէն փոխելի, քեզ հետ հաւասարուելու համար, սակայն... (կանգ է առնում, ահանջ դնում, դռան ետեւից ձայներ են լսում):

Միտիւ. Սակայն: Եւ իբրև Իսրայէլացիս զմի
ԼէօՅ. (ինքն իրեն) նա է: (Բարձր) Բայց...
Ես այլ ևս անգոր էմ:
ՏԵՍԻ. 10.

ՍՈՅՆ. Եւ Վիլշել:

Վիլշ. Երեսասորդ պ. Հայնիկէն գարձեալ
այտեղ է (Կուրոր վահենում է):

Միտիւ. Մեթէ նրան չհարրգեցիք: Ինչ որ
պատուիրել էի ստելու:

Վիլշ. Հրամել էք, բայց նա գրասենեակից իմ
ետեկց այտեղ եկաւ:

Միտիւ. Չլուսած յանդգնութիւն: Եթէ նա ըս-
պէիս... չի...

ԿՈՒՐՏ. Սիրելի հայր, մի գուցէ, նա կամե-
նում է քեզ շնորհակալութիւն յայտնել: Կարծում
եմ, որ այդ անելու նա թաւարար պատճառներ
ունի:

Միտիւ. Սմբոխը գո՞ լինելու ընդունակութիւն
չունի:

ԿՈՒՐՏ. Չէ որ նա գեռ պիտի գրամարկը
յանձնէ:

Միտիւ. Անշուշտ:

ԿՈՒՐՏ. Վերջ—իվերջոյ սխալմունքներ կա-
րող են երևալ, այնուհետև որոնիր նրան:

Միտիւ. Լաւ, թող ներս գայ (Վիլշելմը գը-
նաց):

ԱՄԱԼ. Լէօնորա, գնանք:

ԼէօՅ. (արագ շնջաց) Կուրտ: Ս

ԿՈՒՐՏ. Ի՞նչ է:

ԼէօՅ. Չգուշացիր:

ԿՈՒՐՏ. (աշխատելով, որ իմ շիտթմունքը
ծածկէ) Դատարկ խօսք է:

Միտիւ. Նստիր, աւելի յարմար է:

ՏԵՍԻ. 11.

ՍՈՅՆ. Եւ ՌՈՒՆԵՐՏ (արտաբնուա, հանգիստ է,
բարտարավարի, պորտֆէյլ անորին):

Միտիւ. Սիրելի, դուք փոքր ինչ յամառ էք:
Սակայն աւելորդ արիութիւնը ծառայութեան մէջ
դատապարտելի չէ, նամանաւանդ որ այդ արտա-
յայտում է սրաշտօնանկ լինելու վերջին վայրկեան-
ներին: Դէ՛հ, նստեցէք:

ՌՈՒ. Եթէ թօյլ կըտաք, ես կանգնած կը-
մնամ:

Միտիւ. Ինչպէս կամիք: Իմ եղբոր որդու մա-
սին ես արգէն տեղեկութիւն առայ: Նա առողջ է,
թէև քիչ աւելի է գուարճանում, ինչպէս ինձ պատ-
մեց Կոմա Տրաստը, սակայն այդ ընտիր շրջանի ան-
ձանց արեան յատկութիւնն է: Յուսով եմ, որ հա-
շիւները բերած կըլինիք:

ՌՈՒ. Անկասկած:
Միտիւ. Ե՛ւ:

ՌՌՌ. (որոնում է պորտֆելի մէջ, հանում եւ տալիս) Ահա:

ԿՈՒՐՏ. (անհոգ) Հայրիկ, ես կտրո՞ղ եմ արդեօք աչքէ անցնել:

ՄԻԻԼ. Անտարակոյս, Կամ մի դուցէ՞ դուք պատճէններ ունիք:

ՌՌՌ. Անշուշտ:

ՄԻԻԼ. Խնդրեմ, նեղութիւն կրէք որդուս յանձնել: (Կուրտը արնաջ է զալիս: Երկուսն էլ լուռ կանգնում են եւ իրարու նայում) Ընդհանրապէս վատ չէ: Մաքուր արդիւնք է ստացուած:

ՌՌՌ. (նայելով իր հաշուեցուցակին) 116, 227 դուլդէն:

ՄԻԻԼ. Հողանդական դուլդէնը մի մարկ և 710-ական հաշուելով՝ դու մարդ հաւատար է: Կուրտ, դու ևս հաշուիր:

ՌՌՌ. 197, 585 մարկի:

ՄԻԻԼ. 8—1—3—5—8... կտտարելապէս ճիշտ է, 197, 585 մարկ, 90 Փենինգ: Կուրտ, ինչո՞ւ դու չես հաշուում:

ԿՈՒՐՏ. Եւ 90 Փենինգ, ճիշտ է:

ՄԻԻԼ. Հըմ. Սուրճից այդպիսի չնչին արդիւնք: Ինչով պէտք է բացատրել:

ՌՌՌ. (մի այլ թերթ յանձնելով) Ահա անուանձին հաշիւ: Ես նախագուշակեցի սուրճի գործի անկումը, որ Բրազիլիայի մրցումից առաջացաւ, և դաշտերի հինգ վեցերորդականը թէյ ցանեցի:

ՄԻԻԼ. Դուք:

ՌՌՌ. Այո, ես: Իմ գլ զոս արւմ...
ԿՈՒՐՏ. Զարմանալի է: Եղա՞ւ իմ ՌՌՌ

ՄԻԻԼ. Իսկ ինչպէս է քինաքինայի արմատը:

ՌՌՌ. Ահա հաշիւը (տալիս է մի նոր թերթ):

ՄԻԻԼ. Նոյնպէս մի աչքի ընկնող երեւոյթ չէ ներկայացնում: Սպա այդ արդիւնքը՝ որտեղից է:

ՌՌՌ. Եստ շահաւէտ հետեանք ունեցաւ Սոււատրայից բերած թիւթիւնի սերմի ցանքսի փորձերը: (կրկին մի նոր թերթ է տալիս) Իսկ մանաւանդ թէյի մշակումը:

ՄԻԻԼ. Եւ այդ համարձակ քալը դուք ձեր նախաձեռնութեամբ արիք:

ՌՌՌ. Ոչ: Ես օգտուում էի իմ մտերիմ բարեկամ Կոմս Տրաստի խորհուրդներից և խրատներից:

ՄԻԻԼ. Իսկ իմ եղբորս որդին այդ նորաձեռնութիւններին հաւանութիւն տուեց:

ՌՌՌ. Յետոյ, ի հարկէ:

ՄԻԻԼ. Սիրելի Կուրտ, դու իրանացի ես, այդ ամենը շատ զարմանալի է:

ՌՌՌ. Դարձեալ առաջարկելիք հարցեր ունիք, թէ ոչ:

ՄԻԻԼ. Զեր առածների վրայ հիմնուելով պէտք է գալ այն եզրակացութեան, որ իմ բոլոր առևտրական գործերը ձաւայում դուք կառավարել էք ինքնաբերաբար, ինքնագլուխ: Ինչպէս է այդ պատահած:

ՌՌՌ. Որովհետեւ ես լիազօր հաւատարմութուղթ ունէի:

ՄԻԻՆ. Ապա ուր էր իմ եղբորս որդին:

ՌՌՌ. Այդ հարցին ես ոչինչ չեմ կարող պատասխանել:

ՄԻԻՆ. Մթթե նա իւրաքանչիւր օր գրասենեակ չէր յաճախում:

ՌՌՌ. Ո՛չ:

ՄԻԻՆ. (աւելի եւ աւելի շփոթուելով) Ապա, երբ էր նա այնտեղ լինում:

ՌՌՌ. Երբ որ համբուրդի փոստն էր գալիս և երբ նա փողի պէտք ունէր:

ԿՈՒՐՏ. Ուրեմն ինչ էք կամենում գուր ասել, որ իմ հօրեղբորս որդին փարթամ և շաւղ կեանք էր վարում:

ՌՌՌ. Ես կամենում եմ ասել միայն այն, ինչ որ ասացի:

ՄԻԻՆ. Ուրեմն բարեհաճէք բացատրել:

ՌՌՌ. Ես ինչ իրաւունք չեմ համարում իմ պարօնների մասնաւոր կեանքի մասին պատմել:

ԿՈՒՐՏ. Իսկ նրանց պարսաւել և մրտտել՝ ձեր իրաւունքն է:

ՌՌՌ. (կամենում է նրա վրայ յարձակուել, բայց զսպում է իրեն) Դարձեալ հարց ունիք:

ՄԻԻՆ. Կանխիկ որքան դրամ ունիք:

ՌՌՌ. Ես հետս բերած ունիմ 95 հազար գուլդէնի փոխանակագրեր գանազան բանկերի վրայ: Ահա դրանք ևս:

ՄԻԻՆ. Կուրտ, սաուգիր (կրկին իրարու

դիմաց են կանգնում: Կուրտը (փոխանակագրերը վերցնում է եւ նայում):

ՌՌՌ. Այժմօ բոլորը վերջացաւ, թէ ո՛չ:

ՄԻԻՆ. Քիչ սպասեցէք (լուով ինն):

ԿՈՒՐՏ. Կատարելապէս ճիշտ է:

ՄԻԻՆ. Ուրեմն, սիրելի Հայնիկէ, ձեր ապագայ գործունէութեանը երջանկութիւն եմ մտախոհում: Օրինաւոր մարդ մնացէք և մի մոռանաք, թէ իմ տունը ձեզ վրայ որչափ երախտիք ունի:

ՌՌՌ. Ո՛չ, ես այդ չեմ մոռանալու: Ահա այն 40 հազարը, որ դուք այնչափ բարի էք եղել և հօրս յանձնել:

ՄԻԻՆ. Այդ բառատուն հազարը ընծայ էր և ո՛չ թէ փոխառութիւն:

ՌՌՌ. Այնուամենայնիւ այդ փողը վերադարձնելն ես ինչ պարտաւորեցուցիչ եմ համարում:

ՄԻԻՆ. Զեր հայրը այդ յանձնարարած է:

ՌՌՌ. Ո՛չ, նա ինչ չէ յանձնարարել:

ՄԻԻՆ. Հետևազէս, այդ ձեր սեպհական փողն է:

ՌՌՌ. Այո՛, իմս է:

ՄԻԻՆ. Այդպէս, այդպէս:

ԿՈՒՐՏ. Հայրիկ, արդեօք զարմանալի չէ, որ մեր պ. Հայնիկէն այդպիսի խոշոր գումարներ է ինայել:

ՌՌՌ. (մի վայրկեան մտածում է եւ յետոյ ըմբռնելով այդ բառերի լմաստը, ատրմանակը մտքին Կուրտի վրայ է յարձակում եւ նրա

կոկորտից ըննում) Անագնիւ ստախօս, յետ վերցրու-
թօսքերդ:

Միհիւ. Ազատեցէք, փրկեցէք:

ՏԵՍԻՒ 12.

ԵՌԵՅՔ, ԼԷՕՆՈՐԱ եւ յետոյ ԱՄԱԼԻԱ.

ԼԷՕՆ. (ներս վագնրով) Ռորերտ, խղճացէք
(Ռորերտը հէնց որ տեսնում է Լէօնորային, իս-
կոյն ատրճանակը վայր է ձգում, երեսը ծածկում
է ձեռքերով եւ մի կողմ՝ բաշտում: Կուրտը շնչ-
շատալա՛ գահաւորակի վրայ է ընկնում):

ԱՄԱԼ. (միջին դռներից ներս գալով) Ի՞նչ
է պատահել: Կուրտ, օգնեցէք, մարդասպան է, մար-
դասպան: Թէ ոգոր, գանդակը սուր:

Միհիւ. Լաւ, լաւ, հանդարտ. այլ ես վտանգ
չկայ: Ի՞նչ էք կամենում դարձեալ: Հեռացէք:

ՌՌԲ. Որպէս գող, այնպէս չէ: (Լէօնորայն շար-
ժուեց) Այո՛, Լէօնորա, իմացէք, ես խնայողութիւն
եմ արել, ես գող եմ:

ԼԷՕՆ. Ի սէր Աստուծոյ, հայրիկ, այդ ի՞նչ
արիք:

ՌՌԲ. Լաւ, այդպէս: Այսօր հաշուէտուութեան
օր է: Ուրեմն հաշուեկշիռը նայենք եւ քննենք: Ա-
ղանքի կացարանի եւ յետին դաւթի տնակիցների
հաշուեկշիռը... Ես ատամներով եւ եղունգներով
ձեզ համար արդիւնք եմ ժողովել եւ երբէք իմ ուժ-
կիս մասին բառ անգամ չեմ ասել: Ես ձեզ վրայ,

ինչպէս մի սրբութեան յլրայ էի նայում: Դուք
իմ դաւանանքս էիք, իմ կրօնը: Իսկ դուք ի՞նչպէս
վարուեցաք: Դուք կողոպտեցիք մեր գերդաստանի
պատիւը, որովհետեւ նա ազնիւ էր եւ իր պատիւն
ուներ, թէ եւ յետին գաւթումն էր ապրում: Դուք
դէպի ծնողքս ունեցած իմ սիրոյ զգացմունքը
չափշտակեցիք, որովհետեւ թէ եւ նրանք աղքատ էին
եւ կեղտոտ, բայց ես նրանց սիրում էի: Դուք կո-
ղոպտեցիք այն բարձր, որի վրայ ես հանգստանում
էի ձեզ համար ոսկի վատակելուց յետոյ: Դուք ին-
ձանից իմ հայրենիքը խլեցիք, դուք զրկեցիք ինձ
սիրուց դէպի մարդկութիւնը եւ յոյսից առ Աս-
տուած: Դուք իմ անդորրութիւնը, իմ խիղճը, իմ
ամօթխածութիւնը կորցեցիք: Դուք էք եւ գողերը
եւ աւազակները: Դուք:

Միհիւ. (կարծ լռութիւնից յետոյ) Երեւի, դուք
ցանկանում էք, որ ես սպասաւորներիս կանչեմ, որ
ձեզ դուրս վռնդեն:

ԼԷՕՆ. (երկուսի մէջտեղ կանգնելով) Հայ-
րիկ, այդ երբէք պատահելու չէ:

Միհիւ. Ի՞նչպէս, դու:

ԼԷՕՆ. Նա այստեղից ազատ առանց վերաու-
րանքի կը հեռանայ: Ապա թէ ոչ, դու ինձ էլ
դուրս պիտի շարտես:

ՌՌԲ. Լէօնորա, ի՞նչ էք կամենում անել:

ԼԷՕՆ. Հայրիկ, միթէ նրանից ներողութիւն
խնդրելու դու գէթ մի բան չունիս, միայն մի
բան:

Միհր. Ի՞նչ ցնորուել ես: ՌՌՌ. Լէօնորա, թողէք: Ես գոհունակութեամբ կրկնեմ ձեր անունը, քանի որ կենդանի եմ: Զեր անձի մէջ եմ թողնում այն, ինչ որ հայրենիքէ կոչուում: Բարե մնաք (գնում է ղէպի դռուը):

ԼԷՕՆ. (Ճիշտ արձակելով նրա ետեւից, վրայ է ընկնում եւ ըննում) Մի գնար, մի գնար, իսկ եթէ դու հեռանում ես, ինձ էլ հետդ տար: ՌՌՌ.

Լէօնորա: Միհր. Այդ ինչ է նշան...

ԼԷՕՆ. Ինձ միայնակ մի թողներ: Այդ մարդիկըն ինձ համար օտար են: Իմ հայրենիքս էլ ողջօր անձնաւորութեան մէջ է: Նայիր, ես քեզ գրկում եմ, դու չես կարող ինձանից բաժանուել...

Միհր. Ո՞րպիսի խայտառակութիւն:

ԼԷՕՆ. Հայր, ի դուր կրկնի իրար ատելը: Ես նրան կրկնաբարեմ այն ամենի փոխարէն, ինչ որ դուք նրանից կորզել էք: (Ռողերսին) Ես բայի ինձանից՝ ոչինչ չունիմ, դու համաձայն ես...

ՌՌՌ. Լէօնորա:

ՏԵՍԻՒ 13.

ՆՈՅՆԸ ԵՒ ՏՐԱՍՏ.

ՏՐ. Ի՞նչ է պատահել այտեղ:

ԼԷՕՆ. (ընդատաջ վազելով) Յարգելի բարեկամ, շնորհակալ եմ: Ի՞նչ է ճշմարիտ ճանապարհը ցոյց տալիք: Ռողերս, մենք մեզ համար նոր հայրենիք և նոր պարտաւորութիւններ կրտեղծենք:

ՌՌՌ. (հայեացք ձգելով Կուրտի վրայ, որը մեռածի նման նստած է գահաւորակի վրայ՝ դառնութեամբ) Եւ նոր պատիւ (գրկում է նրան):

ԱՄԱԼ. Թէոզոր, ահա երախտագիտութիւնը:

ԼԷՕՆ. Հայրիկ, մայր, ես ձեզանից ներողութիւն չեմ խնդրում, որովհետեւ այն, ինչ որ ես անում եմ, պարտաւոր էի կատարել: Ես զգում եմ, որ իմ վարմունքս չէ կարող անարդար լինել, որ ես իրաւացի եմ, բայց աղաչում եմ, որ իմ մտքին առանց ուրիշ վիշէք:

Միհր. Ահա թէ ինչ: Եւ դու կարծում ես, որ ընտանիքդ կրթողնես առանց լսելու թէ դու ո՞վ ես... դու (բարձրացնում է ձեռքը, որ անէծք կարդայ):

ՏՐ. (մտնենալով Միլիինդին) Թողէք, կարիք չկայ զուր տեղը անէծքներով վիշտ պատճառել: (ցածր) Նամանաւանդ, խօսքը մեր մէջ մնայ, ձեր աղջիկը բաւականի ընտիր զոյգ է ճարել: Այդ երիտասարդն իմ ընկերակիցն է՝ դառնալու, և որովհետեւ ես ազգականներ չունիմ, հաւանական է, որ իմ ժառանգս էլ դառնայ:

Միհր. Սակայն... Կոմս... ինչո՞ւ ինձ վաղ չասացիք:

ՏՐ. (արագ յետ բաշուեց) Ես ձեր գրաւոր պատասխանին եմ սպասում (Ռողերսի եւ Լէօնորայի ետեւից գնում է):

Վ Ր Ի Պ Ա Վ Ն Ե Ր

11-րդ	12	արձակուրդներին	արձակուրդներին
41	23	շնչում է	շնչում է
48	5	КАРАЖА	КАРАЖА
48	8	КАРАЖА-ում	КАРАЖА-ում
72	5	բնդհարումը	բանակուիւը
74	13	մետիսներ	միտիսներ
75	5	մետիս	միտիս
92	10	համաձայնէք	հարաձայնէք
97	4	կրմիլըմալով	կրմիլըմալով

... արձակուրդներին ...
 ... շնչում է ...
 ... КАРАЖА ...
 ... КАРАЖА-ում ...
 ... բնդհարումը ...
 ... մետիսներ ...
 ... մետիս ...
 ... համաձայնէք ...
 ... կրմիլըմալով ...

15 MAY 2013

15480

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0445877

30